

διαδρομές

94 ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2009

Δωρεάν ηλεκτρονική έκδοση

ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Όροι, όρια και ορισμοί του παιδικού βιβλίου

Βιβλία που ξεχωρίζουν, η καλύτερη παρέα στις διακοπές!

ΧΙΛΑΡΙ ΜΑΚΕΪ

Κάντι, γλυκιά για πάντα

Η αδελφή της Ρούως και του Ίντιγκο σε νέες περιπέτειες!

ΧΙΛΚΕ ΡΟΖΕΝΜΠΟΜ

Χρυσό κανόνες για πριγκίπισσες

Ένα βιβλίο για αληθινές πριγκίπισσες!

ΛΙΖ ΚΕΣΛΕΡ

Μια νεράιδα για τη Φιλίπα

Από τη συγγραφέα της σειράς «Έμιλι Γ.»

ΤΖΕΦ ΚΙΝΙ

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΣΠΑΣΙΚΛΑ 2:

Ο Ρόντρικ δεν παίζεται!

Ο πιο διάσημος σπασικλάς του κόσμου σε νέες περιπέτειες

ΟΥΥΕΝ ΚΟΛΦΕΡ

ΑΡΤΕΜΗΣ ΦΑΟΥΛ

Ένα μυθιστόρημα σε κόμικς

Η δημοφιλέστερη σειρά νεανικής λογοτεχνίας τώρα και σε κόμικς

ΝΤΕΪΒΙΝΤ ΚΛΑΣ

ΟΙ ΦΡΟΥΡΟΙ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Αμαζόνιος, ώρα μηδέν

Ένα οικολογικό θρίλερ για νέους

διαδρομές

ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Όρια και ορισμοί του παιδικού βιβλίου

Σχετικά με το τι εννοούμε λέγοντας παιδικό βιβλίο ή παιδική/νεανική λογοτεχνία, οι συζητήσεις στην πατρίδα μας κρατούν εδώ και πενήντα χρόνια, αν λάβουμε υπόψη μας ότι, ουσιαστικά, το παιδικό βιβλίο άρχισε να αντιμετωπίζεται θεωρητικά-ερευνητικά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Σημαντική επί του προκειμένου είναι η συμβολή της IBBY (Διεθνής Οργάνωση Βιβλίων για τη Νεότητα, έτος ίδρύσεως το 1953), η οποία καθιέρωσε τα ανά διετία παγκόσμια διεθνή Συνέδρια, όπου συμμετέχουν πανεπιστημιακοί, συγγραφείς, κριτικοί, κ.λπ. και όπου, κάθε φορά, προσεγγίζονται θέματα σχετικά με την παιδική/νεανική λογοτεχνία, το βιβλίο και το παιδί, κ.ά.

Κάτι ανάλογο –σε διαφορετικά μεγέθη, βέβαια– γίνεται και στην Ελλάδα με τα τακτικά Σεμινάρια (Συνέδρια) του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου-Εθνικού Τμήματος της IBBY, από τα μέσα της δεκαετίας του '80 έως σήμερα. Τα ζητήματα που εξετάζονται στα Συνέδρια αυτά είναι θεματολογικού και εννοιολογικού χαρακτήρα, όπως το παιδικό βιβλίο ως μέσο τέχνης ή αγωγής, η φιλαναγνωσία, η ποίηση και το μικρό παιδί, τα κοινωνικά προβλήματα στο παιδικό βιβλίο, η γλώσσα, η μετάφραση, η παιδική λογοτεχνία και η εκπαίδευση, η Ιστορία, η εικονογράφηση και το κείμενο, οι μικρές ιστορίες, το παραμύθι, και πολλά άλλα. Όσοι ενδιαφέρονται για τα Πρακτικά αυτών των Σεμιναρίων, μπορούν να απευθύνονται στον Κύκλο ή στην ιστοσελίδα του.

Με τα προηγούμενα θέλω να τονίσω, ότι τόσα χρόνια έρχονται και επανέρχονται τα ίδια σχεδόν ερωτήματα περί όρων, ορίων και ορισμών του παιδικού/νεανικού βιβλίου. Έτσι, στο παρόν τεύχος των Διαδρομών ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να εκτιμήσει ανάλογα τις απόψεις που διατυπώνονται, λ.χ., για το εικονογραφημένο λογοτεχνικό βιβλίο στη σχολική τάξη, για το βιβλίο-αντικείμενο, ή για την ποίηση στον κόσμο του μικρού παιδιού, κ.λπ. Όπως συμβαίνει σε κάθε τεύχος, έτσι και στο παρόν ο αναγνώστης έχει στη διάθεσή του διάφορα Νέα και ποικίλες πληροφορίες, όπως για τα Βραβεία του Κύκλου 2009, για την έκθεση Παιδικού βιβλίου στο Παρίσι, την καθιερωμένη Συνέντευξη, κ.ά.

Μαζί με τις ευχές για ένα δροσερό καλοκαίρι ευχόμαστε σε όλους τους αναγνώστες μας καλό διάβασμα!

ΨΥΧΟΓΙΟΣ Εκδόσεις **ΨΥΧΟΓΙΟΣ**
...και για νεαρούς αναγνώστες με απαιτήσεις

Στις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ, την τελευταία σελίδα τη γράφετε πάντα εσείς στο www.psichogios.gr. Όταν κλείνει ένα βιβλίο, ανοίγει ένας κύκλος επικοινωνίας. Γνωρίστε τους συγγραφείς και τους αναγνώστες μας μέσα από τα blogs, το forum και τις εκδηλώσεις μας. Στείλτε τις κριτικές σας και λάβετε μέρος σε κληρώσεις. Γραφτείτε δωρεάν στη ΛΕΣΧΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ μας με e-mail στο info@psichogios.gr ή στείλτε sms στο 6955 805 192 γράφοντάς μας ΔΙΑΔ, ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, Τ.Κ., ΠΟΛΗ με κενό ανάμεσα, ή καλέστε χωρίς χρέωση στο 80011-646 464. Εσύ κι εμείς πάντα σ' επαφή!

www.psichogios.gr

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Περίοδος Γ': Καλοκαίρι 2009
Τεύχος 94
Ιούνιος - Ιούλιος - Αύγουστος 2009
Τριμηνιαία Έκδοση
(Περίοδος Β': 2001-2005, τεύχη 61-80
Περίοδος Α': 1986-2000, τεύχη 1-60)

3rd Period: Summer 2009
No 94
June - July - August 2009
Quarterly Publication
(2nd Period: 2001-2005, No 61-80
1st Period: 1986-2000, No 1-60)

ISSN 1105-1523

Ιδιοκτησία: Owner:
Λέσχη Μελέτης και Έρευνας της Παιδικής Λογοτεχνίας
ΟΙ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ
Σωματείο μη-κερδοσκοπικό
Ζαλόγγου 7, 10678 Αθήνα
DIADROMES Club for Children's
Literature Study and Research,
a Greek non-profit union
7, Zalogou str., 10678 Athens, Greece

Εκδότης & Διευθυντής: Publisher & Director:
Βασίλης Αναγνωστόπουλος
e-mail: vanagno@ece.uth.gr
V. D. Anagnostopoulos
e-mail: vanagno@ece.uth.gr

Υπεύθυνοι Ύλης: Editors:
Αγγελική Βαρελλά
Ελένη Ηλία
Τασούλα Τσιλιμένη
Angeliki Varella
Helen Ilia
Tassoula Tsilimeni

Συντακτική Επιτροπή: Editorial Committee:
Αγγελική Βαρελλά (Α.Β.), 210.808.06.05
Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη (Γ.Γ.-Σ.), 210.808.45.15
Ελένη Ηλία (Ε.Η.), 210.557.42.50
Μαρία Μιράσγεζη (Μ.Μ.), 210.522.68.66
Λίτσα Ψαραύτη (Λ.Ψ.), 210.681.22.81
Λότη Πετροβίτς-Ανδρουτσόπουλου (Λ.Π.-Α.),
210.822.30.08, e-mail: loty@loty.gr
Τασούλα Τσιλιμένη (Τ.Τσ.),
2310.342.856, e-mail: tsilimeni@the.forthnet.gr
Θέτη Χορτιάτη (Θ.Χ.), 2310.273.514

Εικόνα Εξωφύλλου: Cover Illustration:
Από το βιβλίο Άλλα τα μάτια της μαϊμούς
κι άλλα της κουκουβάγιας,
εκδόσεις Πατάκη,
της εικονογράφου Ελένης Τσάμπρα
From the book *Alla ta matia tis maïmous
ki alla tis koukouvagias*,
[The monkey's eyes are different from the owl's],
Patakis Publications,
Illustrator: Eleni Tsampra

Marketing, Δημόσιες Σχέσεις και Διαφημίσεις: Marketing, Public Relations and Advertisements:
Κλειώ Ζαχαριάδη, 210.2804.841, e-mail: klio@psychogios.gr
Πόπη Γαλάτουλα, e-mail: popi@psychogios.gr
Klio Zachariadi, 210.2804.841, e-mail: klio@psychogios.gr
Popi Galatoula, e-mail: popi@psychogios.gr

Επικοινωνία: Communication:
Εκδ. Ψυχογιός Α.Ε.
Τατοίου 121, 14452 Μεταμόρφωση
Τηλ.: 210.2804.800
Psychogios Publications S.A.
121, Tatoiou str. 14452 Metamorfossi
Tel.: 210.2804.800

Επιμελητής περιοδικού: Copy editor:
Πέτρος Γιαρμενίτης
Petros Yarmenitis

DTP: DTP:
Σπυριδούλα Βονίτση
Spyridoula Vonitsi

Το περιοδικό **ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ** εκδίδεται 4 φορές το χρόνο,
τους μήνες Μάρτιο, Ιούνιο, Σεπτέμβριο και Δεκέμβριο

DIADROMES is published four times a year
in March, June, September and December

Απαγορεύεται η μερική ή ολική αντιγραφή ή αναπαραγωγή του
περιεχομένου ή της δομής του περιοδικού αυτού χωρίς την έγγραφη
άδεια του εκδότη ο οποίος διατηρεί όλα τα δικαιώματά του

The reproduction or copy of the contents or structure of this
magazine, in whole or in part, is prohibited without the written
authority of the publisher, who retains all rights

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ 3727

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

CONTENTS

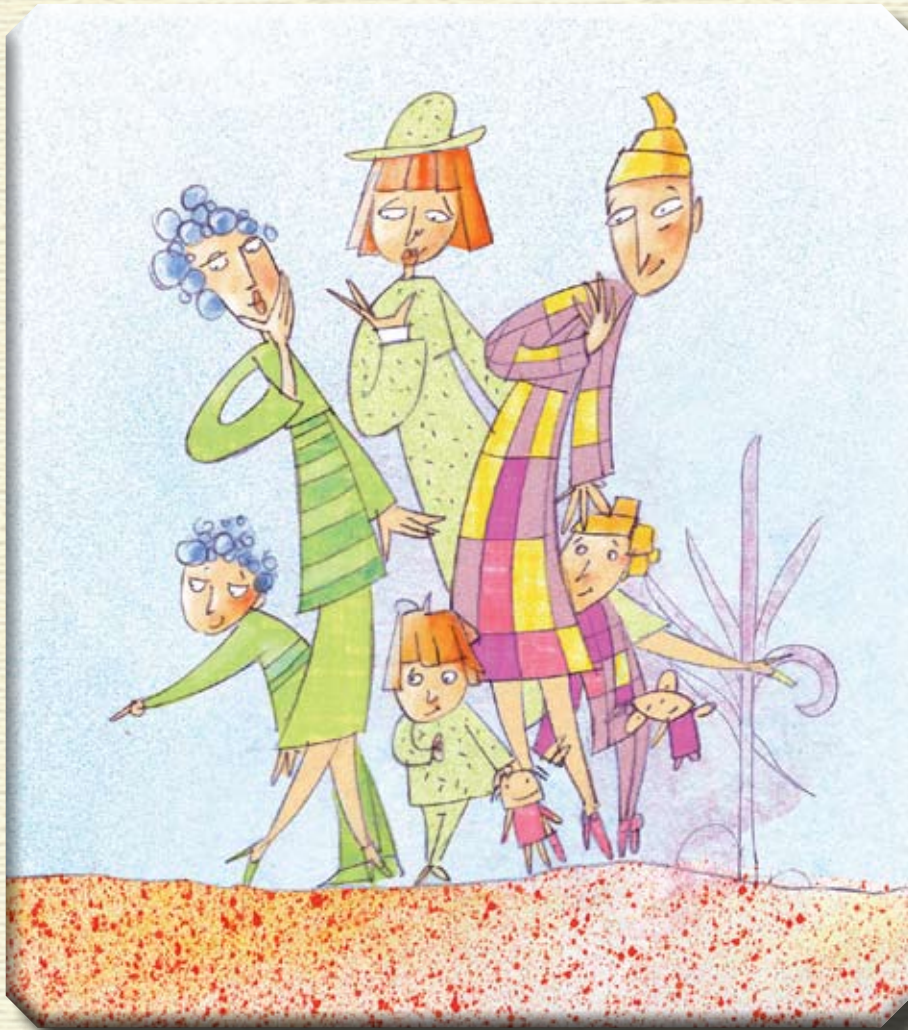
- Επισημάνσεις **4** Points
- Η εικονογράφος του τεύχους:
Ελένη Τσάμπρα **5** This Issue's Illustrator:
Eleni Tsampra
- Παιδί και εικονογραφημένο λογοτεχνικό βιβλίο
στη σχολική τάξη – Η περίπτωση των έργων
του Μαξ Βελθούις
της Ελένης Α. Ηλία **8** The child and the picture book
in the class room – A case of books
by Max Velthuis
by Eleni A. Ilia
- Ο Νίκος Καζαντζάκης γράφει βιβλία για παιδιά
της Αικατερίνης Παπαγεωργίου **17** Nikos Kazantzakis writes books for children
by Katerina Papageorgiou
- Ένθετο 16-σέλιδο Βιβλιοπαρουσιάσεις (47 τίτλοι)** **33** 16-page Booklist insert with Reviews (47 titles)
- Βιβλίο-αντικείμενο: Βιβλίο για παιχνίδια ή παιχνίδι
για διάβασμα; Μια απόπειρα διερεύνησης
του ρόλου του και κατηγοριοποίησής του
της Ιωάννας Κωστάκη **49** The book as an object: Books as toys or toys
for reading? An attempt in the study
of its role and categorization
by Ioanna Kostaki
- Η ποίηση στον κόσμο του μικρού παιδιού
της Κάρμεν Μπράβο Βιλασάντε
μετάφραση: Λότη Πετροβίτς-Ανδρουτσόπουλου **60** The function of poetry in the world of the young child
by Carmen Bravo-Villasant
translated by Loty Petrovits-Androutsopoulou
- Συνέντευξη της Ελένης Πατελοδήμου
από την Αγγελική Βαρελλά **63** Interview with Helen Patelodimou
by Angeliki Varella
- Μια ενδιαφέρουσα έκθεση Παιδικού Βιβλίου
στο Παρίσι
της Τασούλας Τσιλιμένη **67** An interesting children's book fair
in Paris
by Tassoula Tsilimeni
- Τα Βραβεία του Ελληνικού Τμήματος
της IBBY/ Κύκλου του ελληνικού Παιδικού Βιβλίου
για το έτος 2009 **69** The 2009 Greek IBBY Section/Circle
of the Greek Children's Book Awards
- 4^ο Φεστιβάλ Αφήγησης Ολύμπου
της Τασούλας Τσιλιμένη **74** 4th Olympus Festival of Narration
by Tassoula Tsilimeni
- Έφυγε η Αναστασία Ψυχογιού-Περιστεράκη
του Θανάση Καραγιάννη **75** Anastasia Psychogiou-Peristeraki : In memoriam,
by Thanassis Karagiannis
- Διαδρομικά **77** Various
- ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ: **78** URGENT ANNOUCEMENT:
Θεατρολογική έρευνα-μελέτη με θέμα:
«Το Θέατρο για παιδιά – Σχολικό Θέατρο
στην Ελλάδα. 19ος, 20ός αι. έως τις μέρες μας»
Research in Theatre Studies regarding
"Children's Theatre and School Theatre in Greece.
19th Century, 20th Century and the Present Day"

Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις προσωπικές απόψεις των συγγραφέων τους.
The undersigned articles express the personal opinions of their authors.

Όταν η άγνοια διαθέτει θράσος!

Διαβάσαμε πρόσφατα σε κάποιο περιοδικό πως μια από τις πολλές «τηλεστάρ», με μακρόχρονη προϋπηρεσία στο επάγγελμα της «γλάστρας», κατοπινή θητεία σε αμφίβολης ποιότητας τηλεοπτικές σειρές και συχνές εμφανίσεις σε εκδηλώσεις του λεγόμενου «life style», ανακοίνωσε το εξής απίστευτο: Όταν προ διατίας απέκτησε γιο (τον πατέρα του οποίου δεν θέλει να αποκαλύψει), διαπίστωσε, όπως ισχυρίζεται, ότι δεν υπήρχαν νανουρίσματα για να πει στο μωρό της, ούτε ελληνικά ούτε ξένα, ούτε παλιά ούτε καινούργια! Γι' αυτό κι αποφάσισε να γράψει νανουρίσματα η ίδια, ώστε να καλυφθεί επιτέλους το φοβερό αυτό κενό. Ω, της αγνοίας! Ω, του θράσους!

Λ.Π.-Α.

4

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Η ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

**ΕΛΕΝΗ
ΤΣΑΜΠΡΑ**

Η Ελένη Τσάμπρα γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε Γραφιστική και Κινούμενο Σχέδιο στα Τ.Ε.Ι. Αθήνας και στην Facultad de Bellas Artes της Salamanca. Με υποτροφία του ΙΚΥ συνέχισε τις σπουδές της στο Κινούμενο Σχέδιο στη Γαλλία (Lyon-Strasbourg, 2002-2004).

Από το 2005 ζει και εργάζεται στην Αθήνα ως γραφίστας, σκιτσογράφος και σχεδιάστρια κινουμένων σχεδίων.

Εικονογραφημένα βιβλία:

- *Το καλοκαίρι του Πέτρου Πελεκάνου*, της Σοφίας Καλατζάκου, εκδόσεις Πατάκη, 2007.
- *Η ζωή και οι περιπέτειες του Σάντα Κλάους*, του Λ. Φρανκ Μπάουμ, εκδόσεις Πατάκη, 2007.

5

ΤΕΥΧΟΣ 94 / 2009

Χωρίς βωβίθιο 33 βιβλία, 3 επίπεδα δυσκολίας, 250-800 λέξεις

- *Η Οικογένεια*, της Έλενας Αρτζανίδου, εκδόσεις Ψυχογιός, 2008.
- *Άλλα τα μάτια της μαϊμούς κι άλλα της κουκουβάγιας*, της Σοφίας Μαντουβάλου, εκδόσεις Πατάκη, 2008.
- *Τα τρελοπαλάκια*, του Φίλιππου Μανδηλαρά, εκδόσεις Πατάκη, 2008.
- *Χριστούγεννα, καιρός για θαύματα*, της Μαρίας Παπαγιάννη, εκδόσεις Πατάκη, έπαινος ΕΒΓΕ, 2008.
- *Ταξίδι χωρίς βαλίτσα*, της Αγγελικής Βαρελλά, εκδόσεις Πατάκη, 2008.

Συμμετοχές σε φεστιβάλ και συλλογές κινουμένων σχεδίων:

- 2004: Festival du court métrage de Clermont-Ferrand 04, Γαλλία.
- 2004: Internationales Trickfilm Festival Stuttgart (ITFS), Γερμανία.
- 2004: Animatricks, Φινλανδία.
- 2004: HAAF (Holland Animation Film Festival), Ολλανδία.
- 2004: Animatheque AFCA (Association Française du cinéma d'animation), Γαλλία.
- 2004: Festival international du film d'animation d'Annecy 04, Γαλλία.
- 2005: Festival d'un jour 05, Valence, Γαλλία.
- 2005: TIAF 05, Ταϊβάν.
- 2005: French Animated Film Festival 05, Embassy of France, Μαλαισία.
- 2006: One.dot.zero film challenge, Αθήνα: Συμμετοχή στη συλλογή-dvd του Φεστιβάλ (Βρετανικό Συμβούλιο-Bios-Fnac).
- 2006: Athens animfest, Αθήνα.
- 2006: Συμμετοχή στην συλλογή-dvd: Ινστιτούτο οπτικοακουστικών μέσων / 1945-2007 ελληνικά κινούμενα σχέδια
- 2007: ATHENS VIDEOART FESTIVAL.
- 2007: LOOP Festival (Βαρκελώνη).
- 2007: Synch Festival, Αθήνα.
- 2009: Design Walk, Αθήνα.

ΜΑΡΙΑ ΡΟΥΖΑΚΗ
Ο φαφούτης αδερφός

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΜΠΙΖΗ
Ο πειρατής Περπερούα και ο κρυμμένος θησαυρός

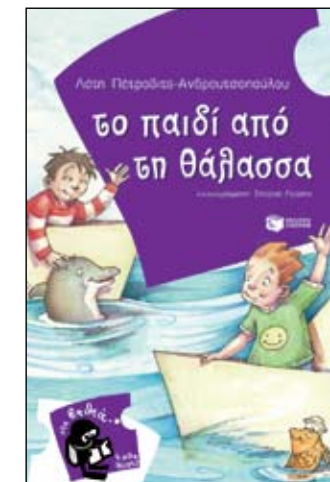

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΜΗΤΣΙΑΛΗ
Θέλω να σας πω την αλήθεια!

στα βιβλία... 2.000 και 4.000 λέξεις

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΔΗΛΑΡΑΣ
Ο παππούς μάς άφησε

ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ-ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Το παιδί από τη θάλασσα

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΑΡΕΛΛΑ
Ταξίδι χωρίς βαλίτσα

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΜΑΞ ΒΕΛΘΟΥΙΣ

Ελένη Α. Ηλία

Δρ Λογοτεχνίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και ειδικότερα στο Νηπιαγωγείο η διαπαιδαγώγηση των μαθητών θα ήταν σκόπιμο να συνδυαστεί με την επαφή τους με το λογοτεχνικό φαινόμενο. Αφενός μεν η εμπλοκή του παιδιού-αναγνώστη στην αφηγηματική υπόθεση μιας λογοτεχνικής ιστορίας (Iser 1990: 38-39, 104, 233, 281 και 1991: 48, 67) –γεγονός που συνιστά συνέπεια της εντατικής αντιληπτικής δραστηριοποίησης η οποία επιτελείται κατά την αναγνωστική διαδικασία (Iser 1990: 30, 32, 41, 161, 165, 283-284, 291)– και κυρίως η ταύτισή του με τους ήρωές της (Booth 1987: 278-281, 378), αφετέρου δε η εξοικείωσή του με την εικονοπλαστική δύναμη του ποιητικού λόγου (Μπενέκος 1981: 121-122 και Καλλέργης 1995: 22, 35) συμβάλλουν καθοριστικά στην κοινωνική και ψυχική του ωρίμαση, στην αισθητική του καλλιέργεια, στην ανάπτυξη της φαντασίας του, στην εξέλιξη της λεκτικής έκφρασής του, καθώς και στην κατάκτηση οποιουδήποτε ειδικότερου γνωστικού αντικείμενου (Κατσίκη-Γκίβαλου: 1995: 65, 76, 90). Η συνειδητοποίηση από μέρους του σύγχρονου εκπαιδευτικού κόσμου της παιδαγωγικής ιδιότητας της λογοτεχνίας (Σιδέρη 1990: 44), που ας μην ξεχνάμε ότι κατά την αρχαιότητα συνιστούσε τη βασική διάστασή της και καθόριζε πλήρως την αποστολή και λειτουργία της (Tompkins 1988: 204), προκαλεί τη συνεχώς αυξανόμενη και συστηματική αξιοποίησή της στο καθημερινό διδακτικό πλαίσιο με θεαματικά αποτελέσματα¹.

Για τα μικρότερα παιδιά, καθώς δεν γνωρίζουν αρκετά ή καθόλου ανάγνωση, ενδείκνυνται τόσο τα σύντομα έμμετρα ποιήματα που αφομοιώνονται ευκολότερα (Κουλουμπή-Παπαετροπούλου 1988: 93) όσο και τα εικονογραφημένα βιβλία όπου το κείμενο περιορίζεται σε αναφορές στα βασικότερα σημεία της δράσης, ενώ οι αντίστοιχες εικόνες αποδίδουν λεπτομέρειες σε σχέση με αυτήν και με τη φύση και τα χαρακτηριστικά των ηρώων (Landes 1985: 51 και Ψαράκη 1995: 129). Ξεκινώντας λοιπόν από τη γενικώς διαπιστωμένη έλξη που ασκούν οι εικόνες στα μικρά παιδιά², συμπεριλάβαμε στη διδασκαλία μας σε δύο δημόσια νηπιαγωγεία της Δυτικής Αττικής κατά τα σχολικά έτη 2000-2001 και 2001-2002 δεκατέσσερα λογοτεχνικά εικονογραφημένα βιβλία Ελλήνων και ξένων δημιουργών, σε σχέση με τα οποία πραγματοποιήσαμε ποικίλες εμψυχωτικές, εκπαιδευτικές δραστηριότητες, που αποσκοπούν στην ανάδειξη της αναγνωστικής δημιουργικότητας (Iser 1990: 44-45) μέσα από τη λεκτική κυρίως έκφραση της ανταπόκρισης του συνόλου των μαθητών. Οι

τελευταίοι απολάμβαναν τρομερά τις εν λόγω παιγνιώδεις δραστηριότητες, όπου συμμετείχαν με ιδιαίτερη προθυμία και ενθουσιασμό.

Υποδύομενοι έναν συγκεκριμένο ήρωα, αναφέρονταν στις εντυπώσεις και τη στάση τους απέναντι στα διάφορα αφηγηματικά πρόσωπα, όπως επίσης και στις προσδοκίες και επιθυμίες τους για την εξέλιξη της πλοκής. Ακολουθώντας ή ανατρέποντας τα αφηγηματικά δεδομένα, αναδημιουργούσαν το νόημα του κειμένου (Nodelman 1992: 138-139) σύμφωνα με τα προσωπικά τους βιώματα, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, την ψυχική διάθεσή τους κατά τη συγκεκριμένη στιγμή, κ.λπ. Καθώς μέσα από την ανταπόκρισή τους παρουσίαζαν πτυχές του εαυτού τους, άρχιζαν να τον ανακαλύπτουν, να οδεύουν προς την αυτογνωσία (Iser 1991: 128, 134). Ταυτόχρονα αποκάλυπταν τον εσωτερικό τους κόσμο στους συμμαθητές τους και το δάσκαλο, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα τη στενότερη και πιο ουσιαστική επαφή μεταξύ όλων των μελών της σχολικής τάξης. Είναι μάλιστα αξιοσημείωτο ότι οι μαθητές εξέφραζαν την ανταπόκρισή τους με εξαιρετική υπευθυνότητα, ειλικρίνεια και συνέπεια, προφανώς επειδή αυτή σε κάθε περίπτωση καταγραφόταν άμεσα και με ακρίβεια από το δάσκαλο, προκειμένου στη συνέχεια να δημοσιευτεί σε διάφορα τοπικά και γνωστά παιδαγωγικά περιοδικά³.

Εδώ θα επικεντρωθούμε ενδεικτικά σε τρία από τα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία του πολυβραβευμένου⁴ σε Ευρώπη και Αμερική Ολλανδού Max Velthuis (Μαξ Βέλθους), παρουσιάζοντας τις δραστηριότητες που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διδασκαλία τους, καθώς και μέρος της ανταπόκρισης των μαθητών, όπως εκφράστηκε μέσα από αυτές. Ως προς τα γενικά χαρακτηριστικά των έργων του Βέλθους, καταρχάς θα επισημαίναμε τον πρωτεύοντα ρόλο της εικονογράφησης, που τη συναντάμε σε κάθε σελίδα να καλύπτει τουλάχιστον τα δύο τρίτα, ενώ το γραπτό κείμενο που τοποθετείται πάντοτε στο κάτω μέρος της σελίδας περιορίζεται σε δύο έως πέντε αράδες. Ο αφηγητής ο οποίος χρησιμοποιεί το γ' ενικό πρόσωπο, παραμένει απλός παρατηρητής της ζωής στο δάσος και αντιμετωπίζει όλα τα αφηγηματικά πρόσωπα, που προέρχονται από τον κόσμο των ζώων, με ουδετερότητα. Ωστόσο η θετική ή αρνητική στάση του αναγνώστη απέναντι στους διάφορους ήρωες καθορίζεται απόλυτα από το συγγραφέα-εικονογράφο, που αποδίδει την εξέλιξη των σχέσεων ανάμεσά τους, τη μεταστροφή της στάσης τους για τους γύρω τους με βάση τα νέα δεδομένα που συνεχώς προκύπτουν. Η συμπάθεια και αλληλεγγύη που τα ζώα της ιστορίας εμφανίζουν τελικά μεταξύ τους, οδηγούν τον αναγνώστη προς την ίδια κατεύθυνση. Η αναγνωστική συμπάθεια ενισχύεται από τη λιτότητα η οποία διακρίνει τόσο τη μορφή όσο και το λόγο που εκφέρουν οι ήρωες.

Αναφορικά με τα τρία βιβλία, εντυπωσιακά στάθηκαν η αφοσίωση και ο ενθουσιασμός που επέδειξαν τα νήπια στο σύνολό τους όχι μόνο κατά τη διάρκεια της πρώτης ανάγνωσης αλλά και των αλληλεγγύων που ακολούθησαν μετά από δική τους επιθυμία. Παρά το γεγονός ότι ασχοληθήκαμε με τα βιβλία του Βέλθους διεξοδικά για τρεις ολόκληρες συνολικά εβδομάδες⁵ στο πλαίσιο των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων μας, οι μαθητές δεν αρκέστηκαν σε αυτό, αλλά αφιέρωσαν στα έργα του μεγάλο μέρος των ελεύθερων δραστηριοτήτων τους. Όποιος κατόρθωνε να εξασφαλίσει κάποιο από τα συγκεκριμένα βιβλία, που αναδείχθηκαν τα δημοφιλέστερα της σχολικής βιβλιοθήκης, περιτριγυριζόταν από συμμαθητές του, οι οποίοι τον άκουγαν καθηλωμένοι να αναδιηγείται την ιστορία με βάση την αλληλουχία των εικόνων, ενώ στη συνέχεια αναφέρονταν στην ανταπόκρισή τους, επαναλαμβάνοντας τις σχετικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες που είχαν προηγηθεί. Συχνά μάλιστα, το παιδί το οποίο είχε αναλάβει να παρουσιάσει την ιστορία «έπαιζε» ότι κατέγραφε αυτά που αφηγούνταν οι υπόλοιποι, με εξαιρετική σοβαρότητα. Η αναπαράσταση των προσφιλέστερων αφηγηματικών σκηνών κυριαρχούσε στο ελεύθερο παιχνίδι των νηπίων και επιπλέον οι ήρωες ήταν συνεχώς παρόντες στις παιδικές εικαστικές δημιουργίες. Επίσης, με δική τους αποκλειστικά πρωτοβουλία οι μαθητές έφτιαξαν βιβλία με θέμα τις τρεις ιστορίες, ζωγραφίζοντας οι ίδιοι τις εικόνες που τους είχαν εντυπωσιάσει. Στο σημείο αυτό ας περάσουμε στην παρουσίαση του έργου του Βέλθους⁶, του οποίου η επίδραση στα παιδιά συνιστά την πλέον αξιόπιστη απόδειξη της λογοτεχνικότητάς του, την εγκυρότερη καταξίωσή του.

Στο βιβλίο *Ο Βάτραχος το Χειμώνα* παρουσιάζεται το έντονο πρόβλημα επιβίωσης που αντιμετωπίζει ο κύριος ήρωας κατά τη χειμερινή περίοδο, εξαι-

τίας του ψύχους, του πάγου και του χιονιού που καλύπτουν το δάσος. Οι δυσκολίες για το Βάτραχο ξεπερνιούνται αποκλειστικά χάρη στη βοήθεια των φίλων του. Η υλική και ψυχολογική υποστήριξη που του παρέχουν η Πάπια, το Γουρούνι και ο Λαγός, του επιτρέπουν να απολαύσει ξανά τον ερχομό της άνοιξης. Έτσι το βιβλίο υποβάλλει στους μικρούς αναγνώστες του τις αξίες του αλtruισμού, της κοινωνικής αλληλεγγύης, τους προσφέρει την πολύτιμη εμπειρία της ανιδιοτελούς φιλίας. Μετά την ανάγνωση του κειμένου, στη διάρκεια της οποίας το βιβλίο ήταν μόνιμα στραμμένο προς τα παιδιά, ώστε ακούγοντας τις φράσεις να παρακολουθούν ταυτόχρονα τις αντίστοιχες εικόνες, προσφέρθηκε διαδοχικά σε κάθε μαθητή το «μαγικό εισιτήριο». Πρόκειται για ένα μικρό συνήθως σε μέγεθος αντικείμενο, που συνδέεται με την αφηγηματική υπόθεση και τα νήπια θεωρούν ότι παρέχει τη δυνατότητα σε όποιον το αποκτά, να εισέρχεται στον κόσμο της ιστορίας και επιλέγοντας το ρόλο του σε αυτόν, να αποφασίζει για τη δράση του και την εξέλιξή της, είτε σύμφωνα με την πλοκή είτε αντίθετα από αυτήν. Για το συγκεκριμένο έργο ως μαγικό εισιτήριο χρησιμοποιήθηκε ένα μάλλινο κασκόλ, όπως αυτό με το οποίο εμφανίζεται η Πάπια σε κάποια εικόνα να πατινάρει πάνω στον πάγο και σε επόμενη να το προσφέρει στο Βάτραχο που κρυώνει.

Ορισμένα παιδιά επέλεξαν το ρόλο του Βατράχου, για ν' απολαμβάνουν τη φροντίδα και τη συντροφιά των φίλων τους, όπως δήλωσαν, ενώ άλλα ταυτίστηκαν με τα υπόλοιπα ζώα που είναι σε θέση όχι μόνο ν' αντιμετωπίζουν το κρύο, αλλά και να χαίρονται παγοδρομώντας, παίζοντας με το χιόνι ή ανάβοντας το τζάκι τους. Όλα ωστόσο τα παιδιά εξέφρασαν ανεπιφύλακτα την προτίμησή τους στην εποχή της Άνοιξης, επειδή τη συνέδεσαν με την ξενοιασιά και την ευτυχία του Βατράχου. Η Μαρία Λ. ανέφερε πως είναι το ποτάμι όπου συνηθίζει να πλένεται ο Βάτραχος. Τώρα που μπήκε η Άνοιξη κι είναι δροσερό το νερό του, αρέσει στο Βάτραχο να κολυμπά εκεί. Μετά το μπάνιο, το ποτάμι τού ζητά να κοιμηθεί κοντά του, για να τον έχει συντροφιά. Όλο το χειμώνα που ο Βάτραχος έμεινε μακριά, εκείνο είχε γίνει πάγος, επειδή ένωθε μοναξιά. Η Μαρία Μ. που επέλεξε το ρόλο του Λαγού, ισχυρίστηκε πως ο Βάτραχος το Χειμώνα μπορούσε ν' αντιμετωπίζει το κρύο, φορώντας το πουλόβερ του. Ωστόσο τη φροντίδα των φίλων του τη χρειάζεται σ' όλες τις εποχές. Κάθε βράδυ συγκεντρώνονται όλοι στο σπίτι του και του μαγειρεύουν, γιατί

είναι πολύ κουρασμένος απ' το παιχνίδι. Έπειτα κοιμούνται μαζί του, επειδή ο Βάτραχος φοβάται τα φαντάσματα.

Σε σχέση με το ίδιο βιβλίο, τα παιδιά κλήθηκαν με επίκεντρο την εικόνα που αναπαριστά την παγοδρομία του Βάτραχου η οποία καταλήγει με την πτώση του, να αφηγηθούν τη δική τους εκδοχή για το συγκεκριμένο περιστατικό. Στη συνέχεια ξαναδιαβάστηκαν οι ιστορίες όλων των μαθητών, προκειμένου οι ίδιοι να ψηφίσουν αυτήν που προτιμούσαν. Η ιστορία που πλειοψήφησε, δραματοποιήθηκε στη συνέχεια από τα παιδιά, που επέλεξαν να της δώσουν τον τίτλο «Βατραχένιο».

Στο βιβλίο *Ο ερωτευμένος Βάτραχος* παρουσιάζεται η ερωτική διάθεση που διακατέχει το Βάτραχο κατά την περίοδο της Άνοιξης. Ο κύριος ήρωας, ο οποίος δυσκολεύεται να εκδηλώσει στην Πάπια τον έρωτα που νιώθει για κείνην, καθώς μάλιστα η επιλογή του κρίνεται ασυνήθιστη από τον κοινωνικό τους περίγυρο, προσπαθεί να αποσπάσει την προσοχή της με τη ριψοκίνδυνη συμπεριφορά του. Μετά τον τραυματισμό του στην προσπάθειά του να καταρρίψει το παγκόσμιο ρεκόρ στο άλμα εις ύψος, η Πάπια, καθώς του παρέχει τις πρώτες βοήθειες, του αποκαλύπτει πως τον αγαπά. Η ανάδειξη του έρωτα ως δημιουργικής δύναμης, αιτίας πόνου και ταυτόχρονα ευτυχίας, καθιστά διαχρονικό και οικουμενικό το συγκεκριμένο βιβλίο.

Στην προτίμηση των μαθητών, την οποία εδώ εξέφρασαν με μαγικό εισιτήριο ένα μπουκέτο τριαντάφυλλα, πρώτος ήταν ο ρόλος του Βάτραχου και ακολούθησε αυτός της Πάπιας που επιλέχτηκε αποκλειστικά από κορίτσια. Δεν έλειψαν ωστόσο και οι περιπτώσεις παιδιών που ταυτίστηκαν με κάποιο από τα υπόλοιπα αφηγηματικά πρόσωπα, το Λαγό ή το Γουρούνι. Σύμφωνα με την ανταπόκριση του συνόλου της τάξης, η Πάπια γνώριζε από την πρώτη στιγμή τον έρωτα του Βάτραχου για κείνην, εφόσον είτε τον είχε δει κρυφά ν' αφήνει λουλούδια και ζωγραφίες έξω από την πόρτα της, είτε της είχε δηλώσει ο ίδιος απερίφραστα τα αισθήματά του, είτε τα κατάλαβε μόνη της επειδή «της έκανε συνέχεια πλάκα». Όσο για τα άλματα του Βάτραχου, τα παιδιά τα απέδωσαν στην επιδίωξή του να φτάσει ένα μπουκέτο λουλούδια που κρεμόταν στο πιο ψηλό κλαδί του μεγαλύτερου δέντρου του δάσους, για να τα προσφέρει στην αγαπημένη του, ή τα εξέλαβαν ως προπόνηση για μια μεγάλη αθλητική διοργάνωση όπου σκόπευε να κατακτήσει το χρυσό μετάλλιο. Η πλειοψηφία των μαθητών αναφέρθηκε στο αίσιο τέλος της σχέσης του ζευγαριού, που οδήγησε στη δημιουργία πλήθους απογόνων, οι οποίοι έμοιαζαν και στους δύο γονείς τους, μερικοί δηλαδή ήταν Βάτραχοι και οι υπόλοιποι Πάπιες. Όσο για τη στάση του κοινωνικού περιγύρου απέναντι στους δύο ερωτευμένους ήρωες, αρκετά από τα παιδιά τη φαντάστηκαν θετική, κάνοντας λόγο για γάμο με πολλούς προσκεκλημένους, σπουδαία δώρα καιμπομπιέρες. Λιγότερα ήταν τα παιδιά που υποστήριξαν πως το

ζευγάρι απομονώθηκε από την κοινότητα και τελικά αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το δάσος, μην αντέχοντας την ντροπή και το φόβο.

Η Μαρία Π. αφηγείται ως Βάτραχος πως ζωγραφίζει μια καρδούλα για να τη χαρίσει στην Πάπια που αγαπά. Όταν την επισκέπτεται, προκειμένου να της μιλήσει για τον έρωτά του, διαπιστώνει πως κι εκείνη τρέφει ανάλογα αισθήματα απέναντί του. Θα ζήσουν λοιπόν αρκετό καιρό μαζί, χωρίς ωστόσο να παντρευτούν και να κάνουν παιδιά, αφού είναι διαφορετικοί. Ο Βάτραχος δεν θα πάψει ποτέ να την αγαπά, όμως η Πάπια θα ερωτευτεί κάποτε το Λαγό. Μετά το γάμο των δύο τελευταίων ο Βάτραχος θα τους επισκέπτεται τακτικά, επειδή τους θεωρεί φίλους του, και θα χαρίζει δώρα στα παιδιά τους, που θα μοιάζουν στη μητέρα τους. Τέλος ο Νίκος Ε., επιλέγοντας το ρόλο του Λαγού, αναφέρει πως έχει παντρευτεί την Πάπια, ενώ ο Βάτραχος τη Χήνα. Βάτραχος και Λαγός προπονούσαν μαζί στα άλματα, αλλά ο δεύτερος τα κατάφερε καλύτερα, αφού πέρασε τα σύννεφα και προσγειώθηκε κανονικά, χωρίς να χτυπήσει, εντυπωσιάζοντας την Πάπια. Το ζευγάρι Λαγού-Πάπιας θα ζήσει παντοτινά ενωμένο, περνώντας τον καιρό τους στο σπίτι τους με μουσική και τσάι ή απολαμβάνοντας το χιόνι, ανεβασμένοι στον αγαπημένο τους βράχο. Η Πάπια θα γεννήσει πολλά κορίτσια και αγόρια, που όλα θα μοιάζουν στην ίδια. Ο μόνος που θα δημιουργεί προβλήματα στην οικογένεια είναι το Γουρούνι, το οποίο είναι θυμωμένο μαζί τους, επειδή ήθελε κι εκείνο να παντρευτεί την Πάπια.

Στο δε έργο με τίτλο *Ο Βάτραχος και ο Ξένος* γίνεται λόγος για την εμφάνιση στο δάσος ενός ταξιδιώτη Ποντικού, που προκαλεί ποικίλες αντιδράσεις στην παρέα των ζώων τα οποία κατοικούν μόνιμα εκεί. Το Γουρούνι και η Πάπια αντιμετωπίζουν τον «ξένο» εντελώς αρνητικά, ενώ ο Βάτραχος επιδιώκει να τον γνωρίσει προσωπικά προτού σχηματίσει οποιαδήποτε άποψη για κείνον. Τελικά αποδεικνύεται ότι οι επιφυλάξεις των ζώων του δάσους απέναντι στον Ποντικό είναι εντελώς αβάσιμες, αφού ο τελευταίος δεν διστάζει ακόμη και να διακινδυνεύει τη ζωή του, προκειμένου να τα σώσει όταν απειλούνται. Ως αποτέλεσμα της αυταπάρνησης και της γενναιότητας του Ποντικού, όλοι στο δάσος συμφιλιώνονται μαζί του και θλίβονται ειλικρινά που εκείνος αποφασίζει να φύγει από κοντά τους, για να συνεχίσει τα ταξίδια του. Η πολυπολιτισμικότητα των σύγχρονων σχολικών τάξεων και γενικότερα των ευρωπαϊκών κοινωνιών επιφυλάσσει για το συγκεκριμένο έργο μια ιδιαίτερα σημαντική θέση στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Μετά την ολοκλήρωση της ανάγνωσης οι ήρωες του βιβλίου προσκλήθηκαν στην τάξη. Στην πραγματικότητα, ο δάσκαλος χρησιμοποιώντας κατασκευές από χαρτόνι ή άλλα αντικείμενα, μεταμφίεσε τους ίδιους τους μαθητές, που παρέμεναν με τα μάτια κλειστά, στα διάφορα αφηγηματικά πρόσωπα. Όταν οι ήρωες του βιβλίου βρίσκονταν ήδη ανάμεσά μας, αφού προηγήθηκε η ανάγνυσή τους, ακολούθησαν οι συνεντεύξεις τους που δόθηκαν στο δάσκαλο. Για παράδειγμα, απευθυνθήκαμε στο μαθητή ο οποίος κουβαλούσε τον ταξιδιωτικό σάκο, αποκαλώντας τον «Ποντικέ», σ' εκείνον που φορούσε το πράσινο στεφάνι από κανσόν όπου προεξείχαν δύο μικρές λευκές μπάλες, ξεκινήσαμε τη συνέντευξη με τη φράση «Πες μας, Βάτραχε, τη γνώση σου για τον Ποντι-

κό», κ.ο.κ. Προκειμένου να δοθεί στα παιδιά η δυνατότητα να εκδηλώσουν την ταυτότητά τους με κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο της ιστορίας, η δραστηριότητα επαναλήφθηκε συχνά με την ακόλουθη παραλλαγή. Τα διάφορα αντικείμενα τοποθετήθηκαν σε σωρό στο κέντρο του κύκλου που καθόμαστε με τους μαθητές, και ο καθένας από αυτούς με σειρά προτεραιότητας που καθόριζε η τύχη, διάλεγε για τον εαυτό του εκείνο το αντικείμενο που αντιστοιχούσε στον ήρωα τον οποίο επιθυμούσε να υποδυθεί κατά τη συνέντευξη.

Από τα παιδιά που επέλεξαν το ρόλο του Βάτραχου, η Μαρία Πρ. ισχυρίστηκε πως με τον Ποντικό είναι φίλοι και παίζουν μαζί. Όσο για το Γουρούνι, που προσπαθεί να διώξει τον Ποντικό από το δάσος, εκτιμά ότι η στάση του φανερώνει πως δεν αγαπά το Βάτραχο και αδιαφορεί για την ευτυχία του. Ο δε Ανδρέας Α., αν και επίσης δηλώνει φίλος του Ποντικού, αναφέρει πως δεν θα τον λυπήσει καθόλου η αναχώρηση του τελευταίου, επειδή θεωρεί βέβαιο ότι πολύ σύντομα θα επιστρέψει στο δάσος. Τονίζει μάλιστα πως θα τον συνοδέψει και ο ίδιος ως το αεροδρόμιο, για να του ευχηθεί για το ταξίδι. Η Ευρυδίκη Κ., που επισημαίνει τους εξαιρετικά στενούς δεσμούς οι οποίοι αναπτύχθηκαν ανάμεσα στον Ποντικό και όλα τα υπόλοιπα ζώα που τους έσωσε τη ζωή, αφηγείται πως ο Ποντικός δεν ταξιδεύει μόνος. Τον ακολουθούν και οι φίλοι του, καθώς τους είναι αδύνατο να τον αποχωριστούν έστω και για λίγο.

Μεταξύ των μαθητών που προτίμησαν να υποδυθούν κάποιο από τα υπόλοιπα ζώα της ιστορίας ήταν η Πόπη Κ., που ως Γουρούνι εξήγησε πως ο λόγος για τον οποίο ήθελε να διώξουν τον Ποντικό από το δάσος ήταν ότι έτρωγε όλα τους τα φρούτα. Άλλαξε βέβαια γνώμη για κείνον όταν έσβησε την πυρκαγιά στο σπίτι του Γουρουνιού. Τελικά όμως ο Ποντικός θ' αποφασίσει μόνος του να εγκαταλείψει τους καινούργιους του φίλους στο δάσος, αποδεικνύοντας με τη στάση του ότι δεν τους είχε αγαπήσει τόσο πολύ όσο εκείνοι. Ως Ποντικός ο Χρήστος Γ. μας διαβεβαίωσε ότι δεν είναι βρομιάρης και δεν του αρέσει να τον χαρακτηρίζουν έτσι. Από το δάσος δεν έφυγε επειδή επιθυμούσε να ταξιδέψει και αλλού, αλλά εξαιτίας του Γουρουνιού που τον έδιωχνε. Το Καλοκαίρι όμως θα ξαναγυρίσει εκεί, γιατί δεν θα είναι πια θυμωμένος μαζί του.

Μετά την αναχώρηση του Ποντικού ζητήσαμε από τα παιδιά να συνεχίσουν την ιστορία, με αλληλογραφία ανάμεσα σε κείνον και στα υπόλοιπα ζώα του δάσους. Στο γράμμα των ζώων προς τον Ποντικό που προηγήθηκε, αυτά εξέφρασαν την επιθυμία τους να επιστρέψει σύντομα κοντά τους, στέλνοντάς του μάλιστα ανάμεσα σε πολλά άλλα δώρα κι ένα αυτοκίνητο, για να επισπευτεί η επάνοδός του. Στην απάντηση του Ποντικού, η οποία επίσης συντάχθηκε συλλογικά από τα παιδιά, αναφέρεται ότι παραμένει μακριά τους όχι γιατί δεν επιθυμεί να τους συναντήσει, αλλά γιατί νοσηλεύεται σε κλινική με τραύμα στο κεφάλι. Τους προσκαλεί μάλιστα να τον επισκεφτούν εκεί. Έπειτα από την εξέλιξη αυτή, καθένας από τους μαθητές, υποδυόμενος το Βάτραχο, κλήθηκε να δώσει το τέλος που επιθυμούσε. Κάποιος αφηγήθηκε ότι πήρε μαζί του στο νοσοκομείο ένα παγκάκι που έφτιαξε όπως του είχε μάθει ο Ποντικός, για να κάθεται ο τελευταίος όταν βγαίνει στον κήπο και τον περίμενε ώσπου ν' αναρρώσει, οπότε επέστρεψαν οι δυο τους στο δάσος, όπου έμειναν για πάντα.

Άλλος έκανε λόγο για ένα δράκο που έφαγε το γιατρό και για αστυνομικούς που πυροβόλησαν το δράκο, ώστε να δοθεί η ευκαιρία στον Ποντικό να επιστρέψει στους φίλους του.

Όπως συνεπώς αποδεικνύεται από τις συγκροτημένες, ευφάνταστες, πρωτότυπες παιδικές αφηγήσεις που παρατέθηκαν παραπάνω σχετικά με τα τρία έργα του Βέλθους, το εικονογραφημένο λογοτεχνικό παιδικό βιβλίο, καθώς καθίσταται ιδιαίτερα «ευανάγνωστο» για τους μικρούς αναγνώστες χάρη στον κυρίαρχο ρόλο των εικόνων, θα μπορούσε με την κατάλληλη αξιοποίησή του μέσα στη σχολική τάξη να συμβάλει καθοριστικά στην ανάπτυξη της φιλαναγνωσίας, να μυήσει τους μαθητές στην ουσία του λογοτεχνικού φαινομένου και να καλλιεργήσει σημαντικά τη φαντασία τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ενδεικτικά αναφερόμαστε στην επισταμένη πολυετή προσπάθεια της εξαμελούς Ομάδας Έρευνας για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας, που συγκροτήθηκε στη Θεσσαλονίκη από εκπαιδευτικούς των τριών βαθμίδων, και οδήγησε στην πρόταση ενός νέου ολοκληρωμένου προγράμματος λογοτεχνικής διδασκαλίας, στοιχεία του οποίου πρωτοπαρουσιάστηκαν στο Πανελλήνιο Συνέδριο που διοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης τον Οκτώβριο του 1997, με τίτλο «Λογοτεχνία και Εκπαίδευση» (βλ. σχετικά Αποστολίδου Β., Χοντολίδου Ε. 1999: 11-12, 319-390).
2. Στην επισήμανση του Berger αναφορικά με τη σπουδαιότητα, την πρωταρχικότητα της εικόνας σε σχέση με τις λέξεις για την παιδική αντίληψη (Berger 1986: 7-9), προσθέτουμε κάτι που είπε η Νίκη Γουλανδρή σε εκδήλωση της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς στην αίθουσα Λόγου της Στοάς του Βιβλίου τον Απρίλη του 2002, για τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Παιδικού Βιβλίου. Σε ερώτηση της Αγγελικής Βαρελλά για τις αναγνωστικές προτιμήσεις της όταν ήταν παιδί, υποστήριξε πως περισσότερο από κάθε άλλο βιβλίο είχε

αγαπήσει *Το μαγικό ταξίδι* της Σέλια Λάγκερλεφ, διότι αν και βρισκόταν σε μια ηλικία που δυσκολευόταν ακόμη να διαβάσει, τη γοήτευαν τρομερά οι εικόνες του. Επίσης, στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η παρατήρηση μιας μικρής μαθήτριας του Δημοτικού πως «δεν έχει δει πιο άσχημο βιβλίο» όταν έλαβε ως δώρο ένα λογοτεχνικό έργο χωρίς εικονογράφηση.

3. Πρόκειται για: α) τα άρθρα μου με γενικό τίτλο «Τα παιδιά διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα», στα τεύχη 23, 24 και 25 του περιοδικού *Λαμπηδόνα* του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Ασπροπύργου, στο οποίο η πρόσβαση των παιδιών της περιοχής είναι ιδιαίτερα εύκολη, καθώς και: β) «Παρέα με τους ήρωες των βιβλίων. Λογοτεχνικές προσεγγίσεις στο Νηπιαγωγείο», περ. *Σύγχρονο Νηπιαγωγείο*, τχ. 27, Μάιος-Ιούνιος 2002, σσ. 20-22, γ) «Μαγικές Εικόνες. Μια εφαρμοσμένη πρόταση για τη διδασκαλία της ποίησης σε μικρά παιδιά», περ. *Εκπαιδευτική Κοινότητα*, τχ. 61, Φεβρουάριος-Απρίλιος 2002, σσ. 21-23, δ) «Με τα υαλιά της Φαντασίας και το Μαγικό Εισιτήριο. Παιδικές λογοτεχνικές αναγνώσεις», περ. *Παράθυρο στην εκπαίδευση του παιδιού*, τχ. 15, Μάιος-Ιούνιος 2002, σσ. 191-193, και τχ. 16, Ιούλιος-Αύγουστος 2002, σσ. 45-47.
4. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 1992 περιελήφθη στον Πίνακα του Διεθνούς Βραβείου Η. C. Andersen για την προσφορά του στην εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου (βλ. στο δελτίο της IBBY 1992: 25-26).
5. Όλα τα κείμενα που διδάσκονταν τα παιδιά, επιλέγονταν με βάση την επικαιρότητα – εποχή, καιρικές συνθήκες, κ.λπ. Συνεπώς, τα τρία βιβλία του Βέλθους παρουσιάστηκαν σε χρονικό διάστημα έξι περίπου μηνών.
6. Τα βιβλία *Ο ερωτευμένος βάτραχος*, *Ο Βάτραχος το Χειμώνα* και *Ο Βάτραχος κι ο Ξένος* κυκλοφορούν στην Ελλάδα από τις εκδόσεις Πατάκη σε απόδοση στα ελληνικά Μάνου Κοττολέων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσσα

- Αποστολίδου, Β., Χοντολίδου, Ε. (επιμ.) (1999), *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση*, Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Berger, J. (1986), *Η εικόνα και το βλέμμα*, μτφρ. Ζ. Κονταράτος, Αθήνα: Οδυσσεύς.
- Καλλέργης, Η. Ε. (1995), *Προσεγγίσεις στην Παιδική Λογοτεχνία*, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κατσίκη-Γκίβαλου, Α. (1995), *Το Θαυμαστό Ταξίδι*, Αθήνα: Πατάκης.
- Κουλουμπή-Παπαπετροπούλου, Κ. (1988), «Η ποίηση στο Νηπιαγωγείο», *Η Παιδική Λογοτεχνία και το μικρό παιδί*, Αθήνα: Καστανιώτης, 85-102.
- Μπενέκος, Α. (1981), *Ζαχαρίας Παπαντωνίου. Ένας σταθμός στην Παιδική Λογοτεχνία*, Αθήνα: Δίπτυχο.
- Σιδέρη, Α. (1990), «Το αντίδοτο», *Δέντρο*, τχ. 56-57, σσ. 42-44.
- Ψαράκη, Β. (1995), «Σχέση Εικόνας και Κειμένου. Η γλώσσα της εικόνας», *Παιδική Λογοτεχνία. Θεωρία και Πράξη*, επιμ. Α. Κατσίκη-Γκίβαλου, Αθήνα: Καστανιώτης, 129-134.

Ξενόγλωσσα

- Booth, W. C. (1987), *The Rhetoric of Fiction*, Middlesex: Penguin Books.
- IBBY (1992), *Hans Christian Andersen Award 1992*, 25-26.
- Iser, W. (1991), *The Act of Reading. A Theory of Aesthetic Response*, Baltimore and London: Johns Hopkins University Press.
- Iser, W. (1990), *The Implied Reader. Patterns of Communication in Prose Fiction from Bunyan to Beckett*, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
- Landes, S. (1985), «Picture Books as Literature», *Children's Literature Association-Quarterly*, 10(2), 51-54.
- Nodelman, P. (1992), *The Pleasures of Children's Literature*, London: Longman.
- Tompkins, J. P. (1988), «The Reader in History: The Changing Shape of Literary Response», *Reader-Response Criticism. From Formalism to Post-Structuralism*, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 201-232.

Ο ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΓΡΑΦΕΙ ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ¹

Αικατερίνη Παπαγεωργίου

Δ/ντρια του 3ου Δημοτικού Σχολείου Βέροιας

Υποψήφια διδάκτορας στην Παιδική Λογοτεχνία του ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ

Η συμβολή του Καζαντζάκη στην εκπαίδευση

Ο Νίκος Καζαντζάκης υπήρξε ένας συγγραφέας με τεράστιο έργο, πολυσχιδή προσωπικότητα και πολυκύμαντο βίο. Για να ερμηνεύσει κανείς τα έργα του πρέπει να παρακολουθήσει τα πλούσια βιώματα, τις έκδηλες επιρροές και το ιδεολογικό υπόβαθρο, που απρόσκοπτα πολλές φορές αποκαλύπτει ο ίδιος. Μυθοπλάστης και διανοητής, μαθητής του Νίτσε και συνοδοιπόρος του Σικελιανού, διαμορφώνεται με τις κυρίαρχες αξίες των αρχών του αιώνα μας και διακηρύσσει πως το μόνο που τον ενδιαφέρει είναι ο αγώνας να υπερπηδήσει τα σύνορα του κόσμου και του νου. Στα έργα του διακρίνεται εθνικιστική έξαρση, γλωσσική ορθοδοξία, ηθογραφία, ηρωολατρικός λαϊκισμός. Τα πιο σημαντικά έργα του αντλούν το θέμα τους από την ιστορική εποχή που τα γεννά. Ακροβατεί συνεχώς ανάμεσα στη φιλοσοφία και τη λογοτεχνία σε ένα πολυσχιδές έργο (ποίηση, θεατρικά, φιλοσοφικά και αυτοβιογραφικά έργα, ταξιδιωτικά και δοκίμια). Τα έργα του *Οι αδερφοφάδες* (1954), *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται* (1948), *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* (1946), *Ο Φτωχούλης του Θεού* (1956), *Ο Καπετάν Μιχάλης* (1953), *Ο τελευταίος πειρασμός* (1955), η *Οδύσσεια* (1938) και το αυτοβιογραφικό *Αναφορά στον Γκρέκο* (1961) χαιρούν παγκόσμιας εκτίμησης και αναγνώρισης.

Λιγότερο γνωστά είναι τα έργα που απευθύνονται σε παιδιά. Η γραπτή ενασχόλησή του με παιδικά έργα είναι συνάρτηση των ιστορικών συνθηκών που βιώνει ο συγγραφέας. Πότε από αληθινό ενδιαφέρον και πότε από ανάγκη καταγράφονται στο βιογραφικό του βιβλία, που απευθύνονται στα παιδιά και σίγουρα δεν καλύπτουν την εμβέλεια των έργων, για τα οποία έμεινε αξιοσημείωτος στη λογοτεχνική ιστορία. Το ενδιαφέρον του αυτό είναι απόρροια της εμπλοκής του στον εκπαιδευτικό δημοτικισμό.

Η δημοτική γλώσσα που χρησιμοποιεί, μετά τα γλωσσικά γυμνάσματα στην καθαρεύουσα των σχολικών μαθημάτων, στάθηκε η αφορμή να εμπλακεί ο συγγραφέας στον Εκπαιδευτικό Όμιλο (Ε.Ο.) και μέσω αυτού να συμβάλει στον αγώνα για γλωσσική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Οι λόγοι που παρακινούν τον Νίκο Καζαντζάκη να συμμετάσχει στον Εκπαιδευτικό Όμιλο είναι η αγωνία του για τα

εκπαιδευτικά πράγματα της χώρας, η παρουσία άλλων φίλων και συνεργατών του στον Όμιλο και οι γενικότερες ιστορικές συνθήκες. Είναι τα χρόνια που συμβιώνει με τη Γαλάτεια Αλεξίου-Καζαντζάκη, τη γυναίκα που «ασχολήθηκε όσο πολύ λίγες γυναίκες με την παιδική λογοτεχνία, γράφοντας αναγνωστικά, παραμύθια, μυθιστορήματα...»² στη δημοτική γλώσσα. Αξίζει ακόμα να αναφερθεί η επιρροή που άσκησε στον Καζαντζάκη η σχέση φιλίας με τον Ίωνα Δραγούμη³, εθνικιστή, ρομαντικό συγγραφέα και διανοούμενο, επιφανές στέλεχος του δημοτικισμού και από τους πρώτους που εντάχθηκαν στο κίνημα του εκπαιδευτικού δημοτικισμού συμφύροντας τις ιδέες του δημοτικισμού με το ιδεολόγημα της Μεγάλης Ιδέας και της προοπτικής της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης με την ανάγκη για εθνική αναγέννηση⁴.

Δύο επιστολές που εκδηλώνουν την ανησυχία τους για τη χαμηλή ποιότητα της δημοτικής εκπαίδευσης, από την Εφορία του Πρότυπου Δημοτικού σχολείου⁵ το Μάρτη και τον Απρίλη του 1910, σε διάφορες προσωπικότητες από το χώρο των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών, μεταξύ αυτών και στον Καζαντζάκη, οδηγεί στην ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου και το διορισμό του συγγραφέα στη θέση του γραμματέα⁶. Με την είσοδό του στον Όμιλο και τη συμμετοχή του στις ιδρυτικές διαδικασίες, ο Καζαντζάκης εκφράζει τη θέλησή του «να βοηθήσει να αναμορφωθεί, με τον καιρό η ελληνική παιδεία» μέσω της γλώσσας. Άλλωστε, όπως έγραφε και ο ίδιος: «Η δημοτική γλώσσα είναι η πατρίδα μας... Μονάχα όποιος αγαπάει τη δημοτική μας γλώσσα με τόσο πάθος, νιώθει πως δεν πειράζει που γεννήθηκε, δεν πειράζει πως παλεύει χωρίς βοήθεια μέσα στην αμάθεια, την τεμπελιά και την αδιαφορία της ράτσας του»⁷.

Το 1912 γράφει τέσσερα αναγνωστικά για σχολεία της Πόλης. Σύμφωνα με την επιστολή που γράφει στο Χαρίλαο Στεφανίδη⁸, είχε προκηρυχθεί διαγωνισμός για τις 4 τάξεις του δημοτικού. Τα πρώτα δύο βραβεύτηκαν και του ζητείται επί παραγγελία να γράψει και τα άλλα δύο, γεγονός που χαροποιεί ιδιαίτερα το συγγραφέα, αφού καλύπτει με τον τρόπο αυτό οικονομικά προβλήματα. Στην ίδια επιστολή αναφέρει ότι η Γαλάτεια έμεινε στην Αθήνα, άρα γράφει μόνος τα βιβλία αυτά.

Το 1914 συγγράφει παιδικά βιβλία σε συνεργασία με τη Γαλάτεια για βιοποριστικούς λόγους⁹. Συγκεκριμένα, πρόκειται για το αναγνωστικό¹⁰ *Ο στρατιώτης*, για την Ε' τάξη δημοτικού, το οποίο εγκρίθηκε σύμφωνα με το Νόμο ΓΣΛ'/1907 για την τετραετία 1914-1918, και κυρίως για το αναγνωστικό *Οι τρεις φίλοι* για τη δεύτερα δημοτικού, το οποίο εγκρίθηκε σύμφωνα με τον πρωτοποριακό για τα ελληνικά δεδομένα νόμο Ν. 827/1917, που παραχωρούσε πλήρη ελευθερία στους συγγραφείς «να ακολουθήσουν ίδιον σχέδιον, μη εξερχόμενον εννοείται του επισήμου προγράμματος των διδασκομένων μαθημάτων»¹¹. *Οι τρεις φίλοι* κυκλοφόρησαν αμέσως σχεδόν με την ψήφιση του νέου νόμου, δηλαδή τον Οκτώβριο του 1917 (μαζί με άλλα τρία ανα-

γνωστικά). Το αναγνωστικό τους, όπως και τα έντεκα βιβλία άλλων συγγραφέων, αποτελεί δραστική υλοποίηση του πνεύματος του εκπαιδευτικού δημοτικισμού, καθώς είναι «άρτιο παιδαγωγικά, γλωσσικά, λογοτεχνικά [...] αποφεύγει το δογματισμό, τις διδακτικές τάσεις, τις ηθικολογίες, στοιχεί στη γύρω πραγματικότητα, ανταποκρίνεται στην πνευματική και την ψυχολογική ηλικία των παιδιών στα οποία απευθύνεται»¹². Το ζεύγος Καζαντζάκη συνέβαλε με τον τρόπο αυτό στην εισαγωγή μιας νέας ιδεολογίας μέσα στα βιβλία, που βασιζόταν στον αστικό ορθολογισμό, και μιας προοδευτικής και αντιαυταρχικής παιδαγωγικής, η οποία αντιπαρερχόταν τον πρότερο διδακτισμό, την ηθικολογία και την προσκόλληση στο αρχαιοελληνικό κλέος, τη στείρα «πατριωτική» προπαγάνδα, αντιπαραβάλλοντας την επικοινωνιακή προσέγγιση, το δανεισμό προτύπων –ηρώων και παραστάσεων– από την καθημερινή ζωή, την προβολή της επιστήμης, της γνώσης και της λογικής και το πρόταγμα της νομικοπολιτικής ιδεολογίας, της εργατικότητας, του συλλογικού πνεύματος και κοινωνικής αλληλεγγύης¹³. Το έργο, γραμμένο στη δημοτική γλώσσα, εγκρίθηκε και βραβεύτηκε, γεγονός που εξασφάλισε, για πρώτη φορά για το ζεύγος Καζαντζάκη, μια σχετική οικονομική άνεση.

Η τύχη αυτών των αναγνωστικών ήταν προδιαγεγραμμένη. Μετά την πτώση της κυβέρνησης Βενιζέλου το Νοέμβριο του 1920, η διάδοχη κυβέρνηση αναθέτει σε επιτροπή (αποτελούμενη από επιφανείς καθηγητές και στελέχη του υπουργείου, καθαρευουσιάνους και συντηρητικούς στο σύνολό τους) να κρίνει το περιεχόμενό τους. Το πόρισμα δεν αφήνει περιθώρια για την τύχη τους: «Να εκβληθώσι πάραυτα εκ των σχολείων και καώσι...»¹⁴ Τρία σχολικά βιβλία της δεύτερας και τρίτης δημοτικού θα ξαναγράψει το 1934, για να κερδίσει χρήματα· η επιλογή του ενός από το Υπουργείο Παιδείας λύνει το οικονομικό του πρόβλημα για ένα διάστημα.

Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι ήδη από το 1914 ο Καζαντζάκης έχει πάψει να εμφανίζεται στους καταλόγους μελών του Εκπαιδευτικού Ομίλου, χωρίς να διαρρηγνύει οριστικά τη σχέση¹⁵. Η συμμετοχή του στο παιδαγωγικό-παιδιατρικό περιοδικό *Παιδολογία*, στο οποίο συμμετέχουν κι οι δύο ηγετικές προσωπικότητες του Εκπαιδευτικού Ομίλου, ο Δημήτρης Γληνός ως μέλος της συντακτικής επιτροπής και ο Αλέξανδρος Δελμούζος ως τακτικός συνεργάτης, και συγχρόνως οι κατεξοχήν Έλληνες διανοούμενοι που ασχολήθηκαν με θέματα εκπαίδευσης, μαρτυρεί το σταθερό ενδιαφέρον του Καζαντζάκη σε θέματα αγωγής του παιδιού και βέβαια τη σταθερότητα των σχέσεών του με τον Εκπαιδευτικό Όμιλο μέχρι την οριστική εκπονή του στο Μεσοπόλεμο¹⁶.

Η συμβολή του Καζαντζάκη στην παιδική λογοτεχνία

Οι κοινωνικές και εκπαιδευτικές διεκδικήσεις είχαν την απήχησή τους και στα λογοτεχνικά έργα για παιδιά. Η οιοει αστική¹⁷ κοινωνία με το αναβαθμισμέ-

νο εκπαιδευτικό σύστημα εκπαίδευσης έστρεψε το ενδιαφέρον της και προς το ίδιο το παιδί. Μέσα σε αυτό το κλίμα αναπτύσσεται η παιδική λογοτεχνία, με πρωτεργάτες συγγραφείς, ανάμεσα σε αυτούς και η Γαλάτεια Καζαντζάκη, που ξεχωρίζουν τόσο για τη συμβολή τους στα νέα λογοτεχνικά ρεύματα όσο και για τους αγώνες για την κυριαρχία της δημοτικής γλώσσας. Την εποχή αυτή, το παιδί δεν αντιπροσωπεύει μόνο το αντικείμενο αγωγής και παιδείας, αποτελεί θέμα της λογοτεχνίας. Το παιδί που θρηνεί ο Παλαμάς στον «Τάφο», το παιδί που δρα στις περιπέτειες της Πηνελόπης Δέλτα, διεκδικεί τα χαρακτηριστικά αυτόνομου αφηγηματικού υποκειμένου, που η παρουσία του δίνει νεανικό τόνο με την παιδικότητα και την ανεμελιά. Σε σχέση με τον προηγούμενο αιώνα, το ασφυκτικό ηθικοθηρησκευτικό πλαίσιο, ο άκρατος διδακτισμός και ο πατριωτισμός εμφανίζονται υποτονικά¹⁸. Η τομή βέβαια έγινε ήδη με τα έργα του Βικέλα¹⁹, του Δ. Καμπούρογλου, με τη συλλογή *Μύθοι και διάλογοι προς χρήση των ανήβων*²⁰ και συνεχίζεται με τον Γ. Βιζυηνό²¹ με τα παιδικά τραγούδια, τον Κουρτίδη, τον Α. Πάλλη και τα *Τραγουδάκια για παιδιά*, τους Πολέμη, Δροσίνη, Δέλτα, Παπαντωνίου²² και τον Γ. Ξερόπουλο, που συνέβαλε τόσο με το παιδικό περιοδικό *Διάπλαση των Παίδων*²³ όσο και γενικότερα με τις παιδαγωγικές του θέσεις.

Κατά καιρούς οι εκδότες προσπάθησαν να καλύψουν την ελλειμματικότητα της πνευματικής ζωής καταφεύγοντας στο ξένο έντυπο. Ο Καζαντζάκης διασκεύασε είκοσι έργα ξένων συγγραφέων για λογαριασμό των εκδοτικών οίκων Ελευθερουδάκη και Δημητράκου²⁴. Μέσα στη δίνη των αγώνων του δημοτικισμού, η Γαλάτεια Καζαντζάκη έχει αναλάβει την Παιδική Βιβλιοθήκη του εκδοτικού οίκου Δημητράκου και ο ίδιος ο Καζαντζάκης διευθύνει μια βιβλιοθήκη με μυθιστορήματα που αφορούν τον ελληνικό πολιτισμό από τη Μινωική εποχή ως το 1821, και συγγράφει μια σειρά από ιστορίες (βιβλία για τη διδασκαλία της Ιστορίας) για τις διάφορες τάξεις του δημοτικού. Το 1923 ο Καζαντζάκης, διαποτισμένος από τις σοσιαλιστικές ιδέες, γράφει στη Γαλάτεια τα ακόλουθα: «μαζεύω τώρα όλα τα σχολικά κομμουνιστικά βιβλία που γράφτηκαν και όλα τα κομμουνιστικά παιδικά και θ' αρχίσω να εχτελώ ένα παλιό μου σχέδιο: Να γράψω μια σειρά βιβλία για τα παιδιά της ερχόμενης κοινωνίας. Πρέπει να 'μαστε έτοιμοι. Αργότερα θα γράψω ιστορίες με βάση τον κοινωνικό αγώνα, την επικράτηση μιας τάξης, πότε του βασιλιά, πότε των ευγενών, κλήρου, αστών, πώς δημιουργούνται και πώς καταλύονται οι πολιτισμοί και πώς πρέπει, συνειδητά τώρα, να θέτομε τα θεμέλια μιας νέας νίκης κι ενός νέου πολιτισμού»²⁵.

Ο συγγραφέας Νίκος Καζαντζάκης, αυτός που συνέβαλε στη συγγραφή των αναγνωστικών της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, στην προσπάθεια για την είσοδο της δημοτικής γλώσσας στα σχολεία, στην πεποίθηση για την αλλαγή των κοινωνικών δομών, έγραψε και δύο ιστορικά μυθιστορήματα για παιδιά, *Ο Μέγας Αλέξανδρος* και *Στα παλάτια της Κνωσού*. Η παιδαγωγική του σκέψη, όπως διαμορφώθηκε από την εμπλοκή του στον Εκπαιδευτικό Όμιλο, συνιστά εύπλαστο υλικό από λογοτεχνική άποψη. Οι ηθικοδιδασκτικές σκοπιμότητες, που εξακολουθούν να κυριαρχούν στη λογοτεχνία για παιδιά,

εγκλωβίζουν και τον Καζαντζάκη. Τα παιδιά που κινούνται ανάμεσα στους βασικούς πρωταγωνιστές της Ιστορίας ως κύριοι ή βοηθητικοί χαρακτήρες προσεγγίζουν τον νεαρό αναγνώστη σε μια προσπάθεια ταύτισης, ώστε να ενστερνιστεί το ηθικό δίδαγμα που απρόσκοπτα αναδύεται από την πλοκή.

Ο χρόνος που ο Καζαντζάκης έγραψε τα δύο έργα είναι αμφισβητούμενος. Υπάρχει η μαρτυρία του Πρεβελάκη και της Ελένης Καζαντζάκη²⁶, που υποστηρίζουν ότι γράφτηκαν το 1940, αλλά υπάρχει και η επιχειρηματολογία του Κακριδή και του Παπαδάκη, όπως εκφράστηκε σε συνέδρια που έγιναν στη μνήμη του Καζαντζάκη στην Κρήτη, που υποστηρίζουν ότι γράφτηκαν πολύ νωρίτερα²⁷. Ο Καζαντζάκης συνήθιζε να κρατά στο συρτάρι διάφορα χειρόγραφα του, να τα επεξεργάζεται και –όταν έκρινε ο ίδιος ότι ήρθε το πλήρωμα του χρόνου– να τα δημοσιεύει. Και τα δύο έργα τυπώθηκαν ως αυτοτελή μυθιστορήματα, το 1978 το πρώτο, το 1981 το δεύτερο, εμπλουτισμένο με ξυλογραφίες του Α.Τάσσου.

Το πρώτο μυθιστόρημα *Ο Μέγας Αλέξανδρος*, το αφιερώνει στο φίλο που θαυμάζει, τον Ίωνα Δραγούμη. Βάσιμες μαρτυρίες αναφέρουν ότι το γράφει το 1910²⁸, χωρίς να δηλώσει το όνομά του, με τα αρχικά Α.Β.Γ. Πρωτοεμφανίστηκε στο ευρύ κοινό μέσα από το περιοδικό *Η Νεολαία* του Μεταξά το 1940, με τον τίτλο «Στα χρόνια του Μεγαλέξανδρου». Ο Κακριδής δικαιολογεί αυτή την εμφάνιση του Καζαντζάκη στο μεταξικό περιοδικό για βιοποριστικούς λόγους από τη μεριά του συγγραφέα, ενώ το κείμενο εξυπηρετούσε πολύ καλά ιδεολογικές σκοπιμότητες του δικτάτορα, αν και δεν γράφτηκε συνειδητά για το σκοπό αυτόν τη συγκεκριμένη εποχή. Όταν ο Αριστοτέλης εξηγεί στο μαθητή του την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα λέγοντας: «η μια πολιτεία σηκώνεται εναντίον της άλλης, αναρχία βασιλεύει, χάος...», ο Αλέξανδρος απαντά: «Χρειάζεται ένας μεγάλος αρχηγός να βάλει τάξη στην αναρχία»²⁹.

Ο Μέγας Αλέξανδρος γράφτηκε ακολουθώντας τα ιστορικά γεγονότα, όπως καταγράφονται από τον Αρριανό, τον Πλούταρχο και άλλες ιστορικές πηγές κι ελάχιστα αποκλίνει από αυτές, μόνο στο βαθμό που υπηρετεί τη λογοτεχνικότητα του μυθιστορήματος. Ο Καζαντζάκης μελετά καλά την ελληνική ιστορία, άλλωστε συνήθιζε να μελετά σε βάθος τα ιστορικά δεδομένα και να χρησιμοποιεί την ιστορική μνήμη ως πρωτογενές υλικό. Το βιβλίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως σχολικό διδακτικό ανάγνωσμα· εξάλλου ο Καζαντζάκης είχε γράψει διδακτικά βιβλία ιστορίας.

Η λογοτεχνικότητα αναπτύσσεται σε μια γραμμική και παράπλευρη πλοκή μέσα από εμβόλιμους φανταστικούς χαρακτήρες, τον Στέ-

Βιβλία που ξεχωρίζουν,

η καλύτερη παρέα στις διακοπές!

**ΜΠΙΛΛΙ ΡΟΖΕΝ
ΜΑΚΗΣ ΤΣΙΤΑΣ**
Μη φεύγεις

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΜΕΡΚΟΥΡΙΟΣ ΑΥΤΖΗΣ
Ένα... ψυγείο
για τον Ορφέα

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΔΙΑΤΡΟΦΗ

ΛΕΝΑ ΜΕΡΙΚΑ
Η Νίτσα χελωνίτσα
αλλάζει σπίτι!

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΑΤΣΟΥ-ΚΑΝΤΑΝΗ
Η Πρασινσκουφίτσα
και το φλεγόμενο δάσος

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΑΤΣΟΥ-ΚΑΝΤΑΝΗ
Η Έμμα
και οι Έγκελ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΦΥΣΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ

**ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΤΣΙΑΜΠΑΛΗ-
ΚΕΛΕΠΟΥΡΗ**
Ο Βασίλης
και οι θυμωμένες ζωγραφιές

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

**ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΟΥΡΙΚΗ
ΚΥΡΙΑΚΗ ΖΑΚΧΑΙΟΥ**
Περιπέτεια στη Λιχουδανία

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΔΙΑΤΡΟΦΗ

**ΠΕΓΚΥ ΦΟΥΡΚΑ
ΒΑΛΙΩ ΚΑΡΑΝΔΑΚΗ**
Περιπέτεια στην Τραυματούπολη

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΕΜΟΥΝΔΟΣ
Το αίνιγμα
του χαμένου cd player

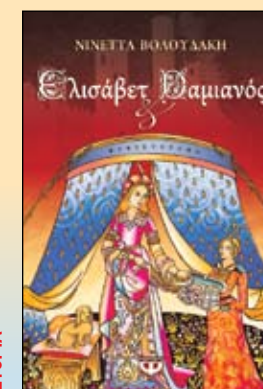
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΓΙΟΛΑΝΤΑ ΠΑΤΕΡΑΚΗ
Ο Κόσμος
του Πουθενά

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ - ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

ΝΙΝΕΤΤΑ ΒΟΛΟΥΔΑΚΗ
Ελισάβετ
& Δαμιανός

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ
Μια σονάτα
για τον Ιγνάτιο

Η ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ
ΤΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΠΑΠΠΑ

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

...και για νεαρούς αναγνώστες με απαιτήσεις

www.psichogios.gr

Στις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ, την τελευταία σελίδα τη γράφετε πάντα εσείς στο www.psichogios.gr. Όταν κλείνει ένα βιβλίο, ανοίγει ένας κύκλος επικοινωνίας. Γνωρίστε τους συγγραφείς και τους αναγνώστες μας μέσα από τα blogs, το forum και τις εκδηλώσεις μας. Στείλτε τις κριτικές σας και λάβετε μέρος σε κληρώσεις. Γραφείτε δωρεάν στη ΛΕΣΧΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ μας με e-mail στο info@psychogios.gr ή στείλτε sms στο 6955 805 192 γράφοντάς μας ΔΙΑΔ, ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, Τ.Κ., ΠΟΛΗ με κενό ανάμεσα, ή καλέστε χωρίς χρέωση στο 80011-646 464. Εσείς κι εμείς πάντα σ' επαφή!

φانو και την Άλκα, την κόρη του Νέαρχου, έφηβοι στη μακεδονική αυλή και ακόλουθοι του Αλέξανδρου στη μεγάλη εκστρατεία, οι οποίοι επιτυγχάνουν να αφυπνίσουν το συναίσθημα του παιδιού-αναγνώστη και να κεντρίσουν το ενδιαφέρον του.

Κεντρικό πρόσωπο ο Αλέξανδρος, μέσα από την οπτική του μικρού Στέφανου σε μια τριτοπρόσωπη αφήγηση, που εξασφαλίζει τη ρεαλιστική αφήγηση της ιστορίας. Ο Αλέξανδρος ανταποκρίνεται στους υπεράνθρωπους ήρωες, που απολαμβάνουν την ηρωολατρία, περιστοιχισμένοι από απλούς ανθρώπους που θαμπώνονται από τον ηρωισμό και παρακινούνται να πεθαίνουν γενναία στο βωμό της ελευθερίας. Η ιστορία υψώνεται σε μυθικές διαστάσεις και ενισχύει το θρύλο. Το πορτρέτο του στρατηλάτη εμπνέεται κάποιες φορές από τις μυθοπλαστικές φαντασιώσεις, που πρόσθεσαν μετέπειτα επίπλαστες καταστάσεις, για να φτάσουν μέχρι τη θεοποίηση του προσώπου. Αν ανατρέξουμε στην εργογραφία του Καζαντζάκη γίνεται φανερό, τι είναι αυτό που έλκει το συγγραφέα στην προσωπικότητα του Αλέξανδρου. Σε ολόκληρο το έργο ο Καζαντζάκης θαυμάζει το στρατηλάτη όχι τόσο για τις κατακτήσεις του, αλλά για το ανεκπλήρωτο των πόθων του, το αδάμαστο πνεύμα και την ελεύθερη ψυχή του. Η αχαλίνωτη επιθυμία για το άφταστο εξυμνείται και καλύπτει το κενό του ιμπεριαλιστικού χαρακτήρα της αλεξανδρινής εκστρατείας πριμοδοτώντας την επιχειρηματολογία της κατάκτησης.

«—Φτάνει η Μικρά Ασία· να ελευθερώσουμε τους Έλληνες. Τίποτ' άλλο.

—Δε φτάνει! Δε φτάνει! μουρμούρισε ο Αλέξανδρος».³⁰

Η ιδέα της ελευθερίας στοιχειώνει ολόκληρη την ύπαρξη του συγγραφέα, είναι η αιώνια αναζήτηση, το ύψιστο αγαθό του ανθρώπου. Βαθιά πεποίθηση του ανθρώπου-Καζαντζάκη είναι το ανήσυχο πνεύμα, το ανικανοποίητο της αλύτρωτης ψυχής του, που αφήνει ως απόηχο από τον όγκο ολόκληρου του έργου του. Γκρεμίζει αν χρειαστεί τον ήρωά του από το βάθρο, όταν διακυβεύεται η έννοια της ελευθερίας. Πολλές φορές οι ήρωές του ταλανίζονται από το διχασμό στα «πρέπει» και απελευθερώνονται μόνο αν επιλέξουν την ελευθερία με οποιοδήποτε τίμημα.

«Όταν έπιασαν τον Καλλισθένη και τον έφεραν μπροστά στον Αλέξανδρο του είπε:

—Μιλάς σα να μη φοβάσαι.

—Δε φοβάμαι, αποκρίθηκε ο Καλλισθένης. Υπάρχει ένα αγαθό ανώτερο από τη ζωή.

—Ποιο είναι αυτό το αγαθό;

—Η ελευθερία».³¹

Το έργο *Στα παλάτια της Κνωσού* δεν κρίθηκε από το συγγραφέα κατάλληλο να εκδοθεί, κρίνοντας από το ότι το κράτησε ανέκδοτο στο συρτάρι του, και μόνο πολύ αργότερα από το θάνατό του, κάποιος ή κάποια πρόσθεσε δυο

σελίδες στην αρχή και στο τέλος του μυθιστορήματος, ίσως και κάποιες ενδιάμεσες σελίδες, για να μπορέσει να εκδοθεί το 1981. Κατά τον Φάνη Ι. Κακριδή³², ο Καζαντζάκης το έγραψε πολύ νωρίτερα, κατά τη χρονική περίοδο 1920-1924. Ο Κακριδής υποστηρίζει ότι τόσο ο Πρεβελάκης όσο και η Ελένη Καζαντζάκη δεν αναφέρονται στην αρχική σύλληψη ή ακόμα στην πρώτη γραφή του έργου. Το γράμμα προς τη Γαλάτεια το 1923, που προαναφέρθηκε, συνηγορεί στην άποψη του Κακριδή: «Αργότερα θα γράψω ιστορίες με βάση τον κοινωνικό αγώνα, την επικράτηση μιας τάξης, πότε του βασιλιά, πότε των ευγενών, κλήρου, αστών, πώς δημιουργούνται και πώς καταλύονται οι πολιτισμοί και πώς πρέπει, συνειδητά τώρα, να θέτομε τα θεμέλια μιας νέας νίκης κι ενός νέου πολιτισμού».

Από τον εκδότη, ή ίσως από τον ίδιο το συγγραφέα, το έργο *Στα παλάτια της Κνωσού* συστήνεται ως ιστορικό μυθιστόρημα για παιδιά. Ο Καζαντζάκης, που μελετούσε σε βάθος τα ιστορικά δεδομένα και παραθέτει ακόμα και στοιχεία από τη μινωική γραφή Α, παράλληλα αναγνώριζε στον ποιητή το δικαίωμα να μην ακολουθεί δουλικά την ιστορία. Ασπαζόταν τα λόγια του Αριστοτέλη «ποίησις φιλοσοφώτερον ιστορίας». Σε μία από τις επιστολές του προς τη Γαλάτεια σημειώνει: «είναι τόσο καλό και τόσο σωστό να βιάζεις λίγο την Παράδοση, αυτή τη γριά μέγαιρα!»³³

Η πλοκή αναπτύσσεται γύρω από το μύθο του Θησέα. Το θέμα επικεντρώνεται στο παλάτι του Μίνωα, βασιλιά της Κρήτης. Το μινωικό βασίλειο δομημένο μ' ένα απολυταρχικό καθεστώς, που διαφεντεύει ο θεοκρατικός Μίνωας, βρίσκεται, παρά τον πλούτο του, σε ηθική κατάρπτωση. Πρόκειται για την ιστορική συγκυρία της παρακμής των Μινωιτών σε αντιδιαστολή με την άνοδο των Μυκηναίων: «Η αυτοκρατορία τούτης της Κρήτης συλλογίζοταν ο Θησέας, έκαμε ό,τι μπόρεσε. Μεγάλα έργα. Έχτισε πολιτείες ως τα πέρατα της γης, κατέκτησε με τα καράβια της και το εμπόριό της όλο τον κόσμο. Έβγαλε μεγάλους τεχνίτες, έχτισε λαμπρά παλάτια, ζωγράφισε εξάισια τους τοίχους, δημιούργησε ένα μεγάλο πολιτισμό. Μα τώρα πια ξεθύμανε. Δεν μπορεί πια τίποτα να δώσει. Εμποδίζει κι εμάς τα νέα βασίλεια να προχωρήσουμε, να δημιουργήσουμε κι εμείς μεγάλα έργα. Εμποδίζει το πνεύμα να περάσει. Πρέπει να καταστραφεί!» (σ. 340). Στο σημείο αυτό διακρίνεται το «ιστορικό» ιδεολόγημα, που υιοθέτησε ο Καζαντζάκης από τον Νίτσε, πως οι πολιτισμοί είναι ζωντανοί οργανισμοί που γεννιούνται, γίνονται νέοι και ακμαίοι, γερνούν κάποια στιγμή και πεθαίνουν, για να γεννηθεί ένας καινούργιος κόσμος. Το υπερώριμο κράτος της Κρήτης με τον γερασμένο συντηρητικό βασιλιά γκρεμίζεται, για να έρθει το μικρό αλλά ανερχόμενο κράτος των Αθηναίων με τον νεαρό φιλόδοξο ηγέτη. Η διαδοχή των πολιτισμών και συγκεκριμένα η συνέχεια του ελληνισμού υπήρξε το ιδεολόγημα της εποχής του Μεσοπολέμου. Αλλά ο Νίτσε δεν σταματάει εκεί, ούτε και ο Καζαντζάκης. Η θέληση για δύναμη δεν είναι συνδεδεμένη με την πρόοδο αλλά με την επανάληψη. Το δόγμα της αιώνιας επαναφοράς του Νίτσε, που συμπληρώνει τη βούληση για δύναμη με χαρακτηριστικό στοιχείο την επανάληψη, εμφανίζει τον Θησέα να μονολογεί σχεδόν: «Εμποδίζει κι εμάς τα νέα βασίλεια να προχωρήσουμε, να

δημιουργήσουμε κι εμείς μεγάλα έργα». Την επαναλαμβανόμενη διαδικασία γέννησης και θανάτου ενισχύει ο συγγραφέας μέσα από μυστηριακές τελετές που κάνουν τόσο οι κόρες του Μίνωα όσο και ο ίδιος ο Μίνωας αναπαριστώντας συμβολικά την περιοδική αναγέννηση της φύσης³⁴ (σ. 87).

Η σχέση του έργου με τη μυθολογία εναπόκειται στη χρήση των μυθικών προσώπων-πρωταγωνιστών, τον Θησέα, τον Μίνωα, την Αριάδνη, τον Δαίδαλο και τον Ίκαρο. Ο συγγραφέας κρατάει τη δομή του μύθου, με επίκεντρο τη μινωική Κρήτη, αλλά πλάθει τον δικό του μύθο, ενσφηνώνοντας επίπλαστες ιστορίες, όπως η απομόνωση του Μίνωα στη σπηλιά της Μεγάλης Θεάς, και ουσιαστικά αναδημιουργεί το μύθο.

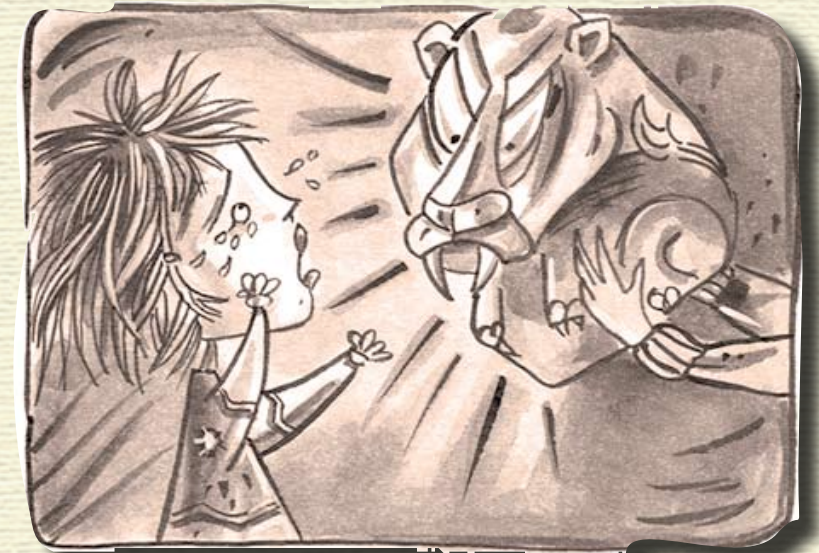
Η αυλαία ανοίγει και βρίσκει τον μυθικό ήρωα Θησέα, βασιλιά της Αθήνας, να περιφέρεται στα παλάτια της Κνωσού προς ανίχνευση του χώρου για τη σκληρή αποστολή της Άνοιξης, όταν θα έρθει με τους νέους και τις νέες της Αθήνας, υποψήφια θύματα για την τροφή του Μινώταυρου. Ο κεντρικός χαρακτήρας του μυθιστορηματος είναι ο Θησέας, ο οποίος ενσωματώνει όλα εκείνα τα ντισεϊκά χαρακτηριστικά που τον ανάγουν σε ήρωα· με ιπποτικό και αριστοκρατικό χαρακτήρα, ωραίος στην εμφάνιση, γενναίος, δυνατός κι ασυμβίβαστος, ένας ήρωας-αρχέτυπο. Είναι από τα πρόσωπα εκείνα που μια κοινωνία της παρακμής αναζητά για να στηριχτεί και να αναγεννηθεί. Είναι το πρόσωπο-ήρωας, στο οποίο αποδίδονται υπερβολικές δυνατότητες, ένα είδος υπερανθρώπου, που χάρη στην ατσάλινη θέλησή του μπορεί να μεταβάλει τις συνθήκες και να επιτύχει μια ηθική ανάταση: «κι όμως συλλογιζόταν, θα πετύχω! Ο νους του ανθρώπου είναι μια σπίθα από το Θεό!» (σ. 193). Είτε πρόκειται για την κοινωνία του 1923 μετά τη μικρασιατική καταστροφή είτε πρόκειται για την κοινωνία του 1940 του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Καζαντζάκης μέσα από το έργο του εκφράζει την απόγνωση των Ελλήνων που ζητούν ανανέωση.

Η λογοτεχνική «διασκευή» ενσωματώνει μυθιστορηματικά πρόσωπα ξένα προς το μύθο και μάλιστα σε πρωταγωνιστικούς ρόλους. Σε όλη την έκταση της μυθιστορηματικής πλοκής παρακολουθούμε τα κατορθώματα του Θησέα στην Κρήτη μέσα από τη ζωή του έφηβου Χάρη. Στενός φίλος του Χάρη είναι ο Ίκαρος, γιος του Δαίδαλου, του οποίου ο μύθος, για την απόδραση από το μινωικό παλάτι με την κατασκευή φτερών, εξελίσσεται παράλληλα με την περιπέτεια του Θησέα. Η Κρινό, η αδερφή του Χάρη, βρίσκεται δίπλα στη βασιλοπούλα Αριάδνη και την αδερφή της Φαίδρα, ενώ πολλά άλλα πρόσωπα, όπως ο καπετάν Καφισός, ο Μαλής, ο Αριστείδης, πλαισιώνουν την αφήγηση. Οι νεαροί χαρακτήρες συνηγορούν να ενταχθεί το έργο στα παιδικά βιβλία. Βέβαια ο Καζαντζάκης υποπίπτει στα σφάλματα των συγγραφέων που γράφουν για παιδιά εισάγοντας σκέψεις ώριμων ανθρώπων στα παιδικά χείλη: «Ο Χάρης γέλασε γιατί ήξερε ότι οι παλιοί υπερασπίζονται πάντα με πάθος τις ιδέες τους».

Ο παντογνώστης αφηγητής ακολουθεί τους ήρωές του στη δράση αλλά και στις ταλαντεύσεις των συναισθημάτων τους. Αναδρομές και προλήψεις εμφωλεύουν στο κείμενο με στόχο την κατανόησή του: «Μα αύριο αλίμονο

μας!» Μας προετοιμάζει για το τι θα συμβεί. Το κείμενο επίσης σφύζει από διακειμενικές αναφορές ανατρέχοντας σε ολόκληρη τη μυθολογία· ο Μίνωας, λόγου χάρη, λέει στον καπετάν Καφισό για το λωτό που τρώνε οι άνθρωποι και ξεχνούν να γυρίσουν στην πατρίδα. Η Αριάδνη, σαν άλλη Σαλώμη, με τον δόλιο χορό της ευφραίνει την καρδιά του πατέρα της και ζητάει την απελευθέρωση της δούλας της Κρινούς³⁵. Ακόμα ο συγγραφέας δεν φείδεται ετεροχρονισμών της εποχής του: «γεμάτα από πιτό καμωμένο από κριθάρι, ένα είδος σημερινής μύρας» (σ. 70). Συστήματα αστυνομικού φακελώματος χρησιμοποιεί ο Μίνωας για τον έλεγχο των υπηκόων του. Η εποχή του Καζαντζάκη γίνεται ορατή στον αναγνώστη από τις παιδαγωγικές μεθόδους και αρχές που εφαρμόζονται για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Αρχές, που παραπέμπουν στην αυτοβιογραφία του Καζαντζάκη *Αναφορά στον Γκρέκο*, όπου ο δάσκαλος χρησιμοποιούσε αυταρχικές μεθόδους διδασκαλίας, ενώ γίνονται νύξεις για το σχολείο εργασίας και τη βιωματική μάθηση. Φυσικά, δεν παραλείπονται οι διδαχές και οι σωφρονισμοί· πρέπει να μοιραζόμαστε ό,τι έχουμε, να ακούμε τον πατέρα μας, να μη βιαζόμαστε να μιλήσουμε, και μια σειρά από «πρέπει», που οφείλει το παιδί να αφομοιώσει.

Η αφήγηση συχνά διακόπτεται από εμβόλιμους μακροσκελείς διαλόγους θεατρικής μορφής. Για να επιτείνει την αγωνία και για να επιτύχει τον εγκλιματισμό του αναγνώστη χρησιμοποιεί σύντομη στιχομυθία ανάμεσα στο παιδί, τον Χάρη, και τον Θησέα, ο οποίος ενημερώνεται μαζί με τον αναγνώστη για την επικρατούσα κατάσταση. Συχνά χρησιμοποιεί εκφράσεις όπως «ο μικρός φίλος μας» σε έναν υποθετικό διάλογο με τον αναγνώστη επιδιώκοντας την ταύτιση του ήρωα μαζί του. Ο συγγραφέας τείνει να μνήσει τον αναγνώστη του στο κείμενο για να του εμφυσήσει τις ιδέες του. Τα φιλοσοφικά του αποστάγματα προσφέρονται ως επιμύθιο σε κάθε ευκαιρία: «όλα τα μεγάλα πράγματα είναι απλά» (σ. 310). Προφητείες με αφετηρία την εποχή του Καζαντζάκη προσδίδουν επικαιρότητα αλλά και διαχρονικότητα στο έργο· οι άνθρωποι θα έχουν φτερά και θα πετάν (σ. 163), ο Δαίδαλος προλέγει ότι οι άνθρωποι αν χρησιμοποιήσουν την τεχνολογία και τη γνώση για κακούς σκοπούς θα τους καταστρέψουν. Ο ίδιος ο συγγραφέας έζησε την επαλήθευση της προφητείας του με τη δραματική καταστροφή που προκάλεσε η χρήση της ατομικής βόμβας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Μέσα από την ανιχνευτική περιήγηση του Θησέα παρουσιάζεται μια θεοκρατική κοινωνία ευγενών και πλουσίων, που εξαιτίας του πλούτου ολισθαίνουν στην υποκρισία, στη ραθυμία και την αδιαφορία για τα κοινά: «Ας είναι καλά ο εχθρός αυτός, του είπε μια μέρα ένας γέροντας. Αυτός μας ξύπνησε τα αίματα», παραπέμποντας στους «Βαρβάρους» του Καβάφη. Από την άλλη παρακολουθούμε μια κοινωνία δούλων και δουλοπάροικων πολιτών που από την εργασία και το μόχθο τους τρέφονται οι ανώτερες κοινωνικά τάξεις. Γνωρίζουμε ότι ο Καζαντζάκης υπήρξε θερμός οπαδός της κομμουνιστικής Ρωσίας και θαυμαστής του Λένιν, μέχρι τη μετάβασή του στο μετακομμουνισμό το 1926. Οι μαρξιστικές επιρροές της σκέψης του διανθίζουν όλο το έργο. Ο Φ. Ι. Κακριδής αναφέρει, πως δεν αποκλείεται ο ξανθός και κοκκινογένης λαός με τα μονόξυλα, που αναφέρονται στο κείμενο, να είναι Ρώσοι, οι οποίοι κατεβαίνουν από το βορρά στην Κρήτη για να συντρέξουν τον Θησέα, όπως οι Ρωσ που κατέβηκαν το 860 μ.Χ. κατά της Κωνσταντινούπολης, ή ακόμα, σε άλλη εκδοχή είναι οι Ρώσοι με τις κόκκινες σημαίες που θα γκρεμίσουν ό,τι σάπιο και άδικο στην παρακμασμένη κοινωνία και θα φέρουν, μέσα από την ανάταση της εργατικής τάξης, την αναγέννηση. Καταγγέλλει την αδικία σε βάρος των εργατών, καλεί για αλλαγή κατεύθυνσης με προορισμό την ειρήνη και την προκοπή με την κατασκευή γεωργικών εργαλείων αντί όπλων: «Όλο το σίδηρο που πήρα από την Κρήτη θα το κάμω εργαλεία για να δουλεύει ο άνθρωπος τη γη»³⁶ (σ. 445). Προτρέπει για επαναστατικά λαϊκά κινήματα: «Δε φτάνουν τα φτερά που φκιάνει ο πατέρας σου [ο Δαίδαλος] εδώ χρειάζονται άλλα φτερά,

της ψυχής για να σωθούν» (σ. 61).

Καυτηριάζει παράλληλα τη δουλικότητα και την αγραμματοσύνη των απλών ανθρώπων. Αγανακτεί με το λαό, που είναι βυθισμένος στις προκαταλήψεις και προτιμά να πιστεύει σε παραμύθια και δεν αναζητά την αλήθεια:

«—Δεν ντρέπεσαι, Χάρη, είπε [ο Ίκαρος], να πιστεύεις αυτά τα παραμύθια; (το πλήθος έτρεχε πίσω από το βασιλιά να μαζέψει τα ευλογημένα στάρια, που άφηνε από τη χούφτα του, για να τα κάνει φυλαχτό). Ο πατέρας μου [ο Δαίδαλος] να σε ακούσει, θα θυμώσει!

—Είναι συνήθεια, είπε ντροπιασμένος ο Χάρης» (σ. 96).

Απομυθοποίηση γίνεται σε όλες τις πλάνες των ανθρώπων· ακόμα και ο βασιλιάς ομολογεί ότι υποκρίνεται το θαυμαστό και το περίεργο, το θεικό, για να τον σέβεται και να τον υπακούει ο λαός. Ο Καζαντζάκης καταγγέλλει τον Θεό που πλάθει η υποκρισία

των ανθρώπων, χωρίς να υποκρύπτει τις μεταφυσικές του ανησυχίες: «Ο Θεός αργεί καμιά φορά να τιμωρήσει τους κακούς, μα δε τους ξεχνά. Έρχεται πάντα ημέρα και δίνουν λόγο για τις πράξεις τους» (σ. 133).

Καθοριστικό γεγονός στην καταστροφή της μινωικής Κρήτης, σύμφωνα με το κείμενο, στάθηκε η νίκη του Θησέα κατά του Μινώταυρου. Ο Μινώταυρος δέχτηκε κατά καιρούς πολλές συμβολικές ερμηνείες ανάλογα με την επιστήμη προσέγγισης. Ο Καζαντζάκης υιοθετεί την ψυχολογική διάσταση, δηλαδή εκείνη του υποσυνείδητου. Ο Μινώταυρος, που συμβολίζει τη διεστραμμένη κυριαρχία του Μίνωα, φυλακίζεται από αυτόν στο δαιδαλώδες κατασκεύασμα, το λαβύρινθο. Το ανθρωπόμορφο τέρας δημιουργήθηκε από το χάσμα της πρώτης, δίκαιης βασιλείας του Μίνωα και της κατοπινής διεστραμμένης κυριαρχίας του, που τρέφεται και αναζωογονείται με ανθρώπινες σάρκες· ανθρώπινες συνειδήσεις που αφομοιώνονται από το κυρίαρχο σύστημα. Ο Μίνωας απωθεί την ενοχή, δηλαδή τον Μινώταυρο, στα τάρταρα του λαβύρινθου, αλλά αγωνιά για την επιβίωση του θηρίου, γιατί ταυτίζεται με την κυριαρχία του. Πραγματικά, ο θάνατος του Μινώταυρου θα σημάνει το τέλος του μινωικού βασιλείου.

Ο αναπόφευκτος θάνατος του μινωικού πολιτισμού δεν αναστέλλει τον ενθουσιασμό του συγγραφέα για την κρητική γη, όπως αποκαλύπτεται μέσα από τις περιγραφές και τα θαυμαστικά σχόλια για την ομορφιά του παλατιού. Εμβόλιμα επινοούνται ιστορίες για να αναδείξουν την αίγλη της μινωικής θαλασσοκρατίας. Ύμνος στην ελληνική φύση, στα νησιά, λατρεία για την Κρήτη: «Όλη είναι η θάλασσα αργαλιός κι η Κρήτη κάθεται κι υφαίνει, χαρά στα αδέρφια, που αξιωθούν στο πέλαο να τη δούνε. Αν είσαι μαραζάρης ξεπετάς, αν είσαι οκνός θεριεύεις κι αν πέσαν συφορές απάνω σου, ξεφεγγαρίζεις ο νους σου». Η Κρήτη πνευματοποιείται, γίνεται άυλη και αφηρημένη δύναμη. Η γεωκλιματική θεωρία, θρεμμένη από τις ρίζες της γερμανικής φιλοσοφικής παράδοσης, αναγνωρίζει στον Καζαντζάκη τον υποστηρικτή της.

Η ιστορικότητα παραγκωνίζεται από το λογοτέχνη, όταν ο αναγνώστης παρακολουθεί τους Δωριείς, ως λαό της θάλασσας, να κατεβαίνουν με καράβια από το Βορρά πολεμώντας με φωτιά και σίδηρο, να συμμαχούν και να συνεργάζονται με τους Αθηναίους για να καταστρέψουν το μινωικό βασίλειο. Αναζητώντας τα χαρακτηριστικά του κειμένου ανακαλύπτει κανείς ότι ο Καζαντζάκης πλάθει έναν άλλο αυθύπαρκτο κόσμο, έναν ετερόκοσμο, που ακροβατεί ανάμεσα στην ιστορία και τη μυθολογία.

Το έργο *Στα παλάτια της Κνωσού* είναι ένα μυθιστόρημα ανάμεσα στην ιστορία και τη μυθολογία, που υφίσταται μια αφηγηματική τακτική, κατά την οποία στη συνείδηση του συγγραφέα η ιστορία ανάγεται σε ένα επίπεδο μυθικό προσεγγίζοντας τη μυθική μέθοδο, με την πρόθεση επένδυσης του πραγματικού με ένα συμβολικό, ιδεολογικό νόημα. Εξάλλου είναι η ευελιξία του λογοτεχνικού είδους του μυθιστορήματος που μπορεί να αφομοιώσει άλλα στοιχεία χωρίς να αλλοιωθεί η ταυτότητά του. Πολύ περισσότερο, όταν πρόκειται για την «καζαντζακική αίρεση»³⁷. Η μοναχικότητα του έργου του Καζαντζάκη χαρακτηρίζει και τις συγγραφικές του δοκιμές στα παιδικά βιβλία.

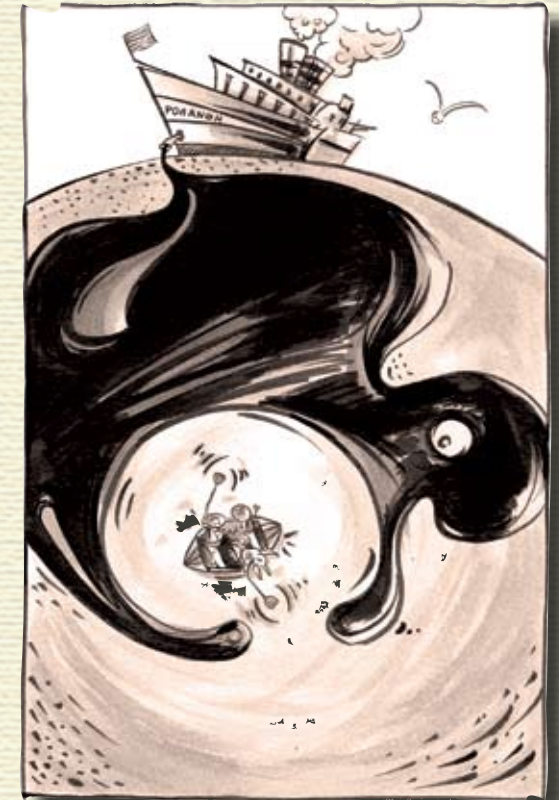

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το άρθρο αυτό στηρίζεται στις ανακοινώσεις των πεπραγμένων των παρακάτω συνεδρίων: Α. Πεπραγμένα των ημερίδων της 22^{ης} Μαρτίου 1996 και της 28^{ης} Νοεμβρίου 1997 (2000), *Μνήμη Π. Πρεβελάκη-Ν. Καζαντζάκη*, επιμ. Ν. Ε. Παπαδογιαννάκης, Ρέθυμνο· Β. Πεπραγμένα του Επιστημονικού διημέρου Χανιά 1-2 Νοεμβρίου 1997 (1998), *Νίκος Καζαντζάκης*, Χανιά: Δημοτική Πολιτιστική Επιχείρηση Χανίων· Γ. *Η πρόσληψη της Αρχαιότητας στο Βυζάντιο και το νεοελληνικό μυθιστόρημα* (2005), επιμ. Στ. Κακλαμάνης-Μιχ. Πασχάλης, Αθήνα: Στιγμή. Ευχαριστώ από τη θέση αυτή το Σύλλογο Φιλολόγων Ν. Ηρακλείου και ειδικά τον κ. Κ. Μουντζούρη για τη βοήθειά του στην ανεύρεση υλικού.
2. Δικταίος Άρης (1958), *Επιστολές προς τη Γαλάτεια* (σχόλια), σ. 293, Αθήνα: Δίφρος.
3. Στο δοκίμιό του με τίτλο *Για τους νέους μας* (1910) χαιρετίζει τον Ίωνα Δραγούμη, έναν ακόμη δημοτικιστή, ως τον προφήτη που θα οδηγήσει την Ελλάδα σε νέες δόξες, καθώς επιμένει ότι η χώρα πρέπει να ξεπεράσει την υποταγή της στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Το 1910 αφιερώνει στο φίλο του Δραγούμη τα έργα *Πρωτομάστορας* και *Μέγας Αλέξανδρος*, ασπαζόμενος το ιδεολόγημα του νέου εθνικισμού, που καταδικάζει μεν την προγονοπληξία (την εμμονή στους ένδοξους αρχαίους προγόνους), αλλά αντιτίθεται στον ευρωπαϊσμό, από το φόβο της απομάκρυνσης από τις εθνικές ρίζες ως δημιουργικό στοιχείο για τη συγκρότηση εθνικής συνείδησης.
4. Στις 13 Μαΐου ο Καζαντζάκης μαζί με 18 από τις 35 άλλες προσωπικότητες της ελληνικής κοινωνίας και διάνοσης που είχαν ήδη δηλώσει τη συμμετοχή τους ως ιδρυτές στον Εκπαιδευτικό Όμιλο (δηλ. τα 12 μέλη της Εφορίας του Πρώτου δημοτικού σχολείου και οι 23 που αποδέχτηκαν την επιστολή Πετροκόκκινου) συγκεντρώνονται στο σπίτι του Πετροκόκκινου, συντάσσουν το τελικό κείμενο του Καταστατικού του Εκπαιδευτικού Ομίλου και το υπογράφουν. Το καταστατικό αυτό, συγκροτημένο από 14 άρθρα, δημοσιεύτηκε στο τέλος του Μαΐου του 1910. Η συνάντηση της 13ης Μαΐου του 1910 αποτέλεσε το ιδρυτικό γεγονός του Εκπαιδευτικού Ομίλου· βλ. στο: Παπαδάκης Ν. (2000), «Νίκος Καζαντζάκης και Εκπαιδευτικός Δημοτικισμός. Οι επισκέψιμες όψεις μιας αδιερεύνητης σχέσης, στο Παπαδογιαννάκης Ν. (2000), *ό.π.*, σμ. 56. Επίσης, Λαμπράκης Α.-Παγανός Γ. Δ. (1994), *Ο εκπαιδευτικός δημοτικισμός και ο Κωστής Παλαμάς*, σ. 92, Αθήνα: Πατάκης.
5. Σωματείο που ιδρύθηκε με σκοπό τη δημιουργία πρότυπου δημοτικού σχολείου που θα στηριζόταν στις αρχές του δημοτικισμού. Δεν υλοποιήθηκε ποτέ· βλ. Παπαδάκης Ν. (2000), *ό.π.*, σ. 91, σμ. 45.
6. Χαρακτηριστικό είναι το γράμμα του Ίωνα Δραγούμη στο γιατρό και μέλος του Ομίλου, Φώτη Φωτιάδη (20 Μαΐου 1910), όπου ο Δραγούμης ανάμεσα στα άλλα νέα του Ομίλου αναφέρει ότι τελεσίδικα «γραμματέας θα είναι ο Καζαντζάκης»· βλ. Παπακώστας Γ. (1985), *Ο Φώτης Φωτιάδης και το αδελφάτο της εθνικής γλώσσας. Η αλληλογραφία* σ. 384, Αθήνα: Ε.Λ.Ι.Α.
7. Καζαντζάκης Ν. (1941), *Ταξιδεύοντας-Αγγλία*, σ. 98, Αθήνα: [χ.ε.].
8. Καζαντζάκη Ελένη (1977), *Νίκος Καζαντζάκης. Ο ασυμβίβαστος*, σ. 65, Αθήνα: Ελένη Καζαντζάκη.
9. Σύμφωνα με τη μαρτυρία της Ελένης Καζαντζάκη, ο Καζαντζάκης συνέγραψε με τη Γαλάτεια τα αναγνωστικά βιβλία, τα οποία υπεβλήθησαν προς έγκριση για να χρησιμοποιηθούν στα δημοτικά σχολεία. Η μαρτυρία αναφέρει ότι ο Νίκος Καζαντζάκης παρακάλεσε να υπογράψει μόνη της η Γαλάτεια τα αναγνωστικά βιβλία, γεγονός που την έκανε διάσημη. Αναφέρεται δε γραφικό σκηνικό, όταν ο Νίκος Καζαντζάκης με τη Γαλάτεια επισκέπτονται ένα μακρινό ελληνικό χωριό του Καυκάσου, όπου όλοι τον ρωτούσαν αν ήταν ο άντρας της «κυρίας Γαλάτειας»· βλ. Καζαντζάκη Ελένη (1977), *Νίκος Καζαντζάκης. Ο ασυμβίβαστος*, *ό.π.*, σσ. 20 και 65.
10. Καταρτζή Ε., «Ιστορία των ελληνικών αναγνωστικών βιβλίων», Μέρος 2^ο, *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 76, Μάιος-Ιούνιος 1964, 44.
11. Παπαδογιαννάκης Ν. (2000), *ό.π.*, σ. 100, σμ. 76.
12. Τσολάκης Χ. (1992), *Έκθεσις της επιτροπείας της διορισθείσης προς εξέτασιν της γλωσσικής διαδασκαλίας των δημοτικών σχολείων*, σ. 13, Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

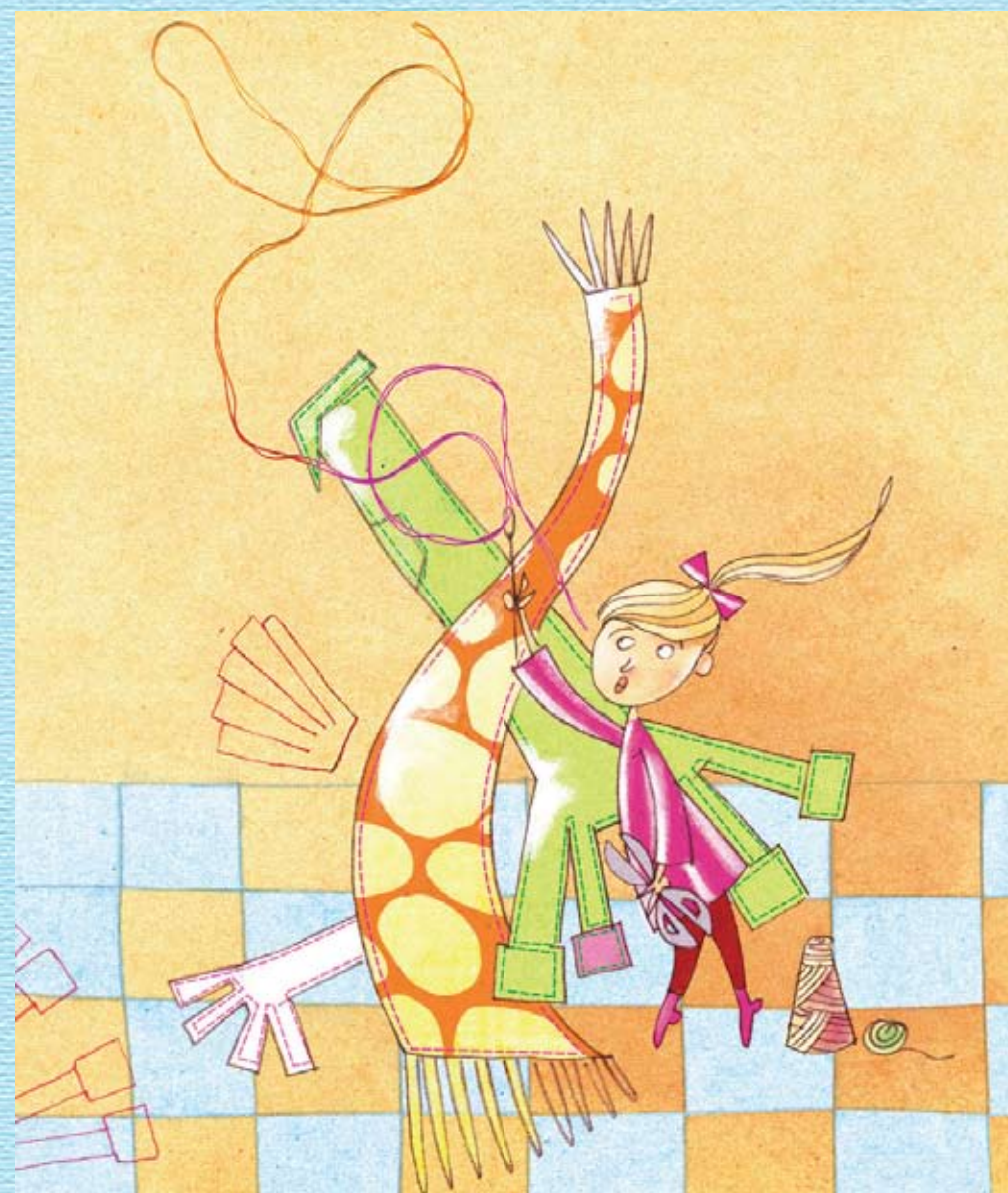
13. Παπαδογιαννάκης Ν. (2000), *ό.π.*, σ. 98.

14. Δημαράς Α. (1986), *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε. Τεκμήρια Ιστορίας*, σ. 130, Αθήνα: Ερμής.
15. Συγκεκριμένα, για τελευταία φορά τέτοια παρουσία καταγράφεται από τον Κώστα Βάρναλη, την 11η Νοεμβρίου του 1914, οπότε ο Καζαντζάκης συναντά και γνωρίζει στα γραφεία του Εκπαιδευτικού Ομίλου τον Άγγελο Σικελιανό, αγαπητό του φίλο για πολλά χρόνια· βλ. Βάρναλης Κ. (1939), *Ζωντανόί Άνθρωποι*, σ. 47, Αθήνα: [χ.ε.]. Η αδιάρρηκτη σύνδεσή του με τον Εκπαιδευτικό Όμιλο τεκμηριώνεται και από τη συμμετοχή του ως τακτικού συνεργάτη του περιοδικού από την περίοδο έκδοσής του (1920-21). Το περιοδικό εκδίδει και διευθύνει ο φίλος του από την εποχή του Σολωμού στο Ηράκλειο και μέλος του Εκπαιδευτικού Ομίλου, σχολίατρος Κωστής Χαριτάκης, και εστιάζει το ενδιαφέρον του στην «επιστήμη που εξετάζει το σύνολο των γνώσεων των αναφερομένων εις το Παιδί και την ανάπτυξίν του», όπως αναφέρεται στον τόμο Α' του περιοδικού, σ. 2.
16. Ο Καζαντζάκης συνεργάζεται με το περιοδικό *Παιδεία*, που εκδίδει το 1936 ο επιφανής δημοτικιστής, μεταρρυθμιστής και παλιό στέλεχος του Εκπαιδευτικού Ομίλου, Μίλτος Κουντουράς. Το περιοδικό αυτό φιλοδοξούσε να αποτελέσει «περιοδικό της νέας αγωγής, μέσον του σχολείου, της ζωής, της τέχνης και της επιστήμης». Κι αυτή η προσπάθεια, όμως, θα διακοπεί πρόωρα, καθώς ήδη τον πρώτο χρόνο έκδοσής του, η δικτατορία Μεταξά θα κατασχέσει το 6ο και τελευταίο τεύχος του· βλ. Παπαδογιαννάκης, *ό.π.*, σ. 106, σμ. 112.
17. Φίλιας Β. (1985), *Κοινωνία και εξουσία στην Ελλάδα - Η νόθα αστικοποίηση 1800-1864*, Αθήνα: Gutenberg. Επίσης, Κονδύλης Π. (1991), *Η παρακμή του Αστικού πολιτισμού από τη μοντέρνα στη μεταμοντέρνα εποχή και από το φιλελευθερισμό στη μαζική δημοκρατία*, Αθήνα: Θεμέλιο.
18. Μουλλάς Π. (1993), *Ρήξεις και συνέχειες. Μελέτες για τον 19^ο αιώνα*, σ. 89, Αθήνα: Σοκόλης.
19. «Ελάχιστο είναι γνωστό ότι και ο Δημήτριος Βικέλας (1835-1908), λίγα χρόνια πριν από τη χαριτωμένο *Λουκή Λάρα* (1879) του, μας έδωσε σε μια άψογη και θερμή δημοτική μεταφρασμένο όλο το ζ' της *Οδύσσειας*» (στο: Μητσάκης Κ. (1976), *Ο Όμηρος στη νέα ελληνική λογοτεχνία*, σ. 26, Αθήνα: Ελληνική παιδεία.
20. Καμπούρογλου Δ. (1881), *Μύθοι και διάλογοι προς χρίσιν των ανήβων*, εν Αθήναις: εκ του τυπογραφείου της Ενώσεως.
21. Ο Βιζυηνός στρέφεται προς τους μύθους και τη λαϊκή παράδοση· βλ. στο: Μαστροδημήτρης Π. Δ. (*1983), *Εισαγωγή στη Νεοελληνική Φιλολογία*, σ. 141, Αθήνα: Δόμος.
22. Μπενέκος Α. (1972), *Ζαχαρίας Παπαντωνίου - Ένας σταθμός στα παιδικά γράμματα. Συμβολή στη μελέτη της παιδικής λογοτεχνίας και του σχολικού βιβλίου*, Αθήνα: Δίπτυχο.
23. Προμηθέας και Επιμηθέας, *Η διάπλασις των Παιδων*, έτος Β', Ιανουάριος 1880, 35.
24. Ιούλιος Βερν (1931), *Οι πειραταί του Αιγαίου*, Αθήνα: Δημητράκος.
Ιούλιος Βερν (1931), *Περιπέτειες Κινέζου στην Κίνα*, Αθήνα: Δημητράκος.
Ιούλιος Βερν (1931), *Η χώρα των αδαμάντων*, Αθήνα: Δημητράκος.
Ιούλιος Βερν (1931), *Ο γύρος του κόσμου εις 80 μέρες*, Αθήνα: Δημητράκος.
Ιούλιος Βερν (1942), *Η πλωτή πολιτεία*, Αθήνα: Δημητράκος.
Ιούλιος Βερν (1942), *Από τον Καύκασο στο Πεκίνο*, Αθήνα: Δημητράκος.

Ιούλιος Βερν (1942), *Μιχαήλ Στρογκώφ*, Αθήνα: Δημητράκος.
 Ιούλιος Βερν (1942), *Ροβήρος ο κατακτητής*, Αθήνα: Δημητράκος.
 Μπούλβερ-Λύττων (1933), *Οι τελευταίες ημέρες της Πομπηίας*, Αθήνα: Ελευθερουδάκης.
 Μαίην Ρυντ (χ.χ.), *Οι νέοι Ροβινσώνες*, Αθήνα: Νίκας και Σία.
 Μπήτσερ Στόου (193;), *Το καλύβι του Μπαρμπα Θωμά*, Αθήνα: Ελευθερουδάκης.
 Μπόνσελς (1931), *Μάγια η Μέλισσα*, Αθήνα, Ελευθερουδάκης.
 Ντίκενς [1933], *Όλιβερ Τουίστ*, Αθήνα: Ελευθερουδάκης.
 Ντωντέ (193;), *Το μικρούλικο*, Αθήνα: Ελευθερουδάκης.
 Σουίφτ (193;), *Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ*, Αθήνα: Ελευθερουδάκης.
 Γκοπάλ-Μουκέρι [1931], *Ο ελέφας Καρί*, Αθήνα: Ελευθερουδάκης.

25. Δικταίος Άρης (1958), *ό.π.*, σ. 181.
26. Καζαντζάκη Ε. (1977), *ό.π.*, σσ. 458 και 468.
27. *Η πρόσληψη της Αρχαιότητας στο Βυζάντιο και το νεοελληνικό μυθιστόρημα* (2005), επιμ. Στ. Κακλαμάνης-Μιχ. Πασχάλης, σ. 277, Αθήνα: Στιγμή.
28. Κακριδής Ι. Φ. (1998), «Ο Μέγας Αλέξανδρος του Ν. Καζαντζάκη», *Πεπραγμένα του Επιστημονικού διημέρου Νίκος Καζαντζάκης, Χανιά 1-2 Νοεμβρίου 1997*, σσ. 119-126, Χανιά: Δημοτική Πολιτιστική Επιχείρηση Χανίων.
29. Καζαντζάκης Ν. (2000), *Μέγας Αλέξανδρος*, σ. 32, Αθήνα: Ελ. Καζαντζάκη.
30. Καζαντζάκης Ν. (2000), *ό.π.*, σ. 97.
31. Καζαντζάκης Ν. (2000), *ό.π.*, σ. 162.
32. Κακριδής Ι. Φ. (2005), «Η αρχαιότητα στα παιδικά μυθιστορήματα του Νίκου Καζαντζάκη», *Η πρόσληψη της Αρχαιότητας στο Βυζάντιο και το νεοελληνικό μυθιστόρημα*, επιμ. Στ. Κακλαμάνης-Μιχ. Πασχάλης, σσ. 277-285, Αθήνα: Στιγμή.
33. Καζαντζάκη Ε. (1977), *ό.π.*, σ. 555.
34. Sir James Frazer (1992), *Ο χρυσός κλώνος. Μελέτη για τη μαγεία και τη θρησκεία*, επιμ. Π. Καρμάτζος-μτφρ. Μ. Μπικάκη, κεφ. XLIII: «Διόνυσος», και κεφ. XLIV: «Δήμητρα και Περσεφόνη» (107-12), Αθήνα: Εκάτη.
35. Η Κρινώ (με ωμέγα) είναι κόρη του βασιλιά στην *Οδύσσεια* του Καζαντζάκη και παίρνει μέρος στα ταυροκαθάψια, όπως και η Κρινό, και σκοτώνεται.
36. Παραπέμπει στο ρωσικό επαναστατικό τραγούδι μεταφρασμένο στα ελληνικά: *Τι τα θέλουμε τα όπλα, τα κανόνια, τα σπαθιά; Να τα κάνουμε δρεπάνια, να δουλεύει η εργατιά.*
37. Ο Δημήτρης Δημηρούλης χρησιμοποιεί αυτόν τον όρο για να περιγράψει τη λογοτεχνική ιδιαιτερότητα του Καζαντζάκη με την ιδιοματική γλώσσα, τη γραφή, το ύφος: βλ. Δ. Δημηρούλης, «Όλα μοιάζουν μεγεθυσμένα», *Το Δέντρο*, 155-156, Μάιος 2007, 48.

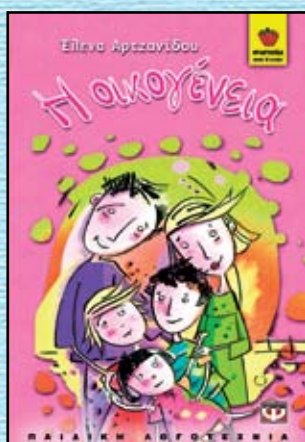

Θεοδοσία Αργυράκη
Η ΓΑΛΑΝΗ ΚΑΙ Ο ΚΛΑΟΥΡΗΣ ΔΡΑΚΟΣ

Εικ.: Σοφία Ασσαριωτάκη
Μικρή Ίτανος, Ηράκλειο Κρήτης, σελ. 31

Ένα κρητικό παραμύθι, πρωτότυπο, με ένα καλόψυχο κοριτσάκι που πετά, ένα κακό ερπετόνιο και έναν κλαψιάρη (κλαούρη) δράκο που κλαίει ασυγκράτητα, όταν ακούει μουσική. Το παραμύθι αφηγείται η μητέρα (Θεοδοσία Αργυράκη) και το ζωγραφίζει η κόρη (Σοφία Ασσαριωτάκη). Ένας επιτυχημένος οικογενειακός συνδυασμός, μια τέλεια συνεργασία. Το παραμύθι έχει ενδιαφέρον, περιπέτεια, δυσκολίες, αγωνία, συμμετοχή πολλών για να υπερिσχύσει το καλό, με το κοριτσάκι να παίζει φλογέρα και να κάνει φίλους, ακόμα και τον κλαούρη δράκο. Το βιβλίο έχει τιμηθεί με το Βραβείο του Πολιτιστικού Οργανισμού Αγίου Νικολάου Κρήτης.

A.B.

Έλενα Αρτζανίδου
Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Εικ.: Ελένη Τσάμπρα
Ψυχογιός, Αθήνα 2008, σελ. 49

Ένα θέμα τόσο απλό και τόσο περίπλοκο συνάμα καλείται να εξηγήσει ο Αλετσάντλε («Αλέξανδρος» στην παιδική διάλεκτο) στη μικρή του αδερφή, την Κικίτσα. Το πρόβλημα δεν είναι εύκολο γι' αυτόν, όσο κι αν παίζει το ρόλο του δασκάλου που υποτίθεται ότι τα ξέρει όλα. Γιατί και η οικογένεια σήμερα πια είναι περίπλοκη, έτσι όπως τα έχουμε καταφέρει όλοι μας. Μήπως ο Αλέξανδρος ξέρει τα μισά; Αφού είναι μικρός και πάει στο νηπιαγωγείο; Δύσκολη που είναι η ζωή! Θα πρέπει μάλλον να πιάσει το θέμα απ' την αρχή.

A.B.

Αγγελική Βαρελλά
ΕΝΑΣ ΜΙΚΡΟΣ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΙΣΤΗΣ

Εικ.: Μαρία Μπαζά
Παπαδόπουλος, Αθήνα 2009, σελ. 40

Ο ποδοσφαιριστής είναι ένα γατάκι που για πρώτη φορά βρίσκεται –τυχαία– σ' ένα γήπεδο με καταπράσινο χορτάρι. Παρ' όλο που προσπαθεί να γίνει ένας καλός ποδοσφαιριστής, δεν τα καταφέρνει γιατί ο διαιτητής έχει αντίθετη γνώμη. Χαριτωμένη ιστορία για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας, με διάφορες ασκήσεις που ταιριάζουν στο κείμενο.

A.Π.-A.

Κική Δημητριάδου
Η ΑΡΗΤΗ ΤΗΣ ΡΟΔΙΑΣ

Εικ.: Νικόλας Ανδρικόπουλος
Λιβάνης, Αθήνα 2009, σελ. 30

Η ροδιά της Κικής Δημητριάδου προσθέτει στα παιδικά κείμενα με τις ροδιές αφθονία συμβόλων. Χαίρεσαι να το διαβάσεις παράλληλα με την υπέροχη εικονογράφηση του Νικόλα Ανδρικόπουλου. Τι συμβολίζει το κοιμισμένο κοριτσάκι κάτω από τη ροδιά που μαλακώνει την καρδιά ενός σκληροτράχηλου βασιλιά στις απογευματινές του βόλτες; Τι σημαίνουν τα δώρα που αποθέτει δίπλα του; Μαγευτικό δώρο τα παιδιά για τους μεγάλους που ξεχνούν μαζί τους τις έγνοιες τους και ξαναγίνονται παιδιά. Παραμύθι ποιότητας, πρωτότυπο, με τους σχολιασμούς του ζωγράφου, ξεχωριστό, άξιο να αγαπηθεί από τους αναγνώστες.

A.B.

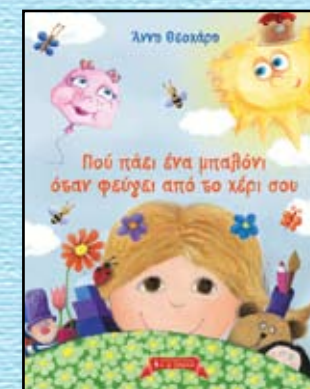

Άννη Θεοχάρη
ΠΟΥ ΠΑΕΙ ΕΝΑ ΜΠΑΛΟΝΙ ΟΤΑΝ ΦΕΥΓΕΙ ΑΠΟ ΤΟ ΧΕΡΙ ΣΟΥ

Λιβάνης, Αθήνα 2009, σελ. 30

Κάθε φορά που ένα μπαλόνι φεύγει από τα χέρια ενός μικρού παιδιού, πού να πηγαίνει άραγε; Η Μελίτα, ένα τέτοιο μπαλόνι, ονειρεύεται να πάει σ' ένα μέρος ξεχωριστό, που κανείς δεν το ξέρει. Έτσι ξεκινά ένα ταξίδι με πολλά απρόοπτα, που το γεμίζει γνώση και ευτυχία.

Γ. Γ.-Σ.

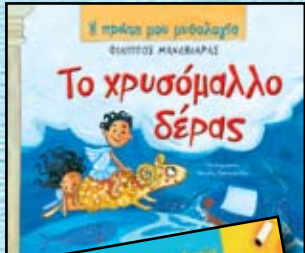
Μάνος Κοντολέων
ΕΛΙΤΣΑ Ή ΠΑΠΑΡΟΥΝΑ;

Εικ.: Βασίλης Παπατσαρούχας
Άγκυρα, Αθήνα 2009, σελ. 30

Διήγημα που διαθέτει όλη τη μαγεία του παραμυθιού. Μια ιστορία αγάπης ενός παιδιού για έναν σκύλο, ένα κουτάβι. Ιστορία τόσο τρυφερή, ώστε ο οποιοσδήποτε αναγνώστης θα συγκινηθεί. Η έγχρωμη εικονογράφηση έρχεται με τον δικό της τρόπο να ζωντανέψει ό,τι ακριβό έχεις στην καρδιά: τη φιλία και την αγάπη.

Γ. Γ.-Σ.

Φίλιππος Μανδηλαράς
 ΤΟ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΟ ΔΕΡΑΣ (σελ. 36)
 ΔΑΙΔΑΛΟΣ ΚΑΙ ΙΚΑΡΟΣ (σελ. 36)
 Εικ.: Ναταλία Καπατσούλια
 Παπαδόπουλος, Αθήνα 2009

Με απλούς στίχους και ρυθμό, ο συγγραφέας αφηγείται με τον δικό του ευχάριστο τρόπο ιστορίες (ειπωμένες ξανά και ξανά), που δεν βαριέται κανείς να τις ακούει. Με τη βοήθεια της Ναταλίας Καπατσούλια, το βιβλίο συμπληρώνεται με έξυπνες δραστηριότητες και παιχνίδια.

A.B.

Ιωάννα Μπαμπέτα
 Η ΜΕΛΙΝΑ ΝΤΕΤΕΚΤΙΒ
 Εικ.: Ναταλία Καπατσούλια
 Μεταίχμιο, Αθήνα 2009, σελ. 44

Η μικρή Μελίνα θέλει να γίνει ντετέκτιβ όταν μεγαλώσει. Όταν, μάλιστα, κατάφερε την πρώτη της επιτυχία, βρίσκοντας την ομπρέλα της θάλασσας μέσα στην αποθήκη, η ιδέα μπήκε βαθιά στο μυαλό της. Στη δεύτερη αποστολή της όμως δεν μπόρεσε να βρει τον χαμένο σκύλο και να πάρει την αμοιβή. Ανακάλυψε όμως τον Ιάκωβο, έναν ηλικιωμένο άστεγο που έμενε σ' ένα ερειπωμένο σπίτι, κι έτσι άρχισε ανάμεσά τους μια τρυφερή φιλία. Ιστορία γραμμένη με ευαισθησία, που συνοδεύεται από ενδιαφέρουσα εικονογράφηση.

A.Ψ.

Μαρίζα Ντε Κάστρο
 ΠΑΜΕ ΣΤΟΥΣ ΔΕΛΦΟΥΣ; (σελ. 40)
 ΠΑΜΕ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ; (σελ. 40)
 ΠΑΜΕ ΣΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟ; (σελ. 40)
 Εικ.: Mark Weinstein
 Παπαδόπουλος, Αθήνα 2009

Μικροί οδηγοί πόλεων γραμμένοι με γνώση από τη Μαρίζα Ντεκάστρο που καθοδηγεί τα παιδιά να γνωρίσουν τις ιδιαιτερότητες του κάθε τόπου, ξεκινώντας από τα μνημεία και καταλήγοντας στις προσωπικότητες που έζησαν εκεί, τις φορεσιές, τα φαγητά και τα τραγούδια.

A.B.

Μαρίνα & Ελπίδα Παγιάκη
 ΓΙΟΡΤΑΖΩ-ΤΡΑΓΟΥΔΩ-ΠΑΙΖΩ-ΔΗΜΙΟΥΡΓΩ
 Εικ.: Αγγελική Δελαχά-Βάσια Μαγαράκη
 Αθως, Αθήνα 2009, σελ. 64

Ένα βιβλίο για τις καλοκαιρινές διακοπές των παιδιών, με έντονο το θρησκευτικό στοιχείο, που προσκαλεί τους μικρούς αναγνώστες σε ένα ευχάριστο ταξίδι, ενώ παράλληλα τους γνωρίζει τις γιορτές του καλοκαιριού. Περιέχει βιογραφίες αγίων, ύμνους, τραγούδια, παιχνίδια γνώσεων, αινίγματα, κρυπτόλεξα, κ.ά. Το βιβλίο συνοδεύεται από ένα cd με ιστορίες και τραγούδια, όπου ανάμεσά τους ξεχωρίζει η μελοποίηση στίχων του Γεωργίου Βιζυηνού. Πρόκειται για τον τρίτο τόμο μιας σειράς βιβλίων που αγαπήθηκαν από τα παιδιά, αλλά και από γονείς και δασκάλους.

A.Ψ.

Ντορίνα Παπαλιού
 ΟΤΑΝ Η ΕΛΛΗ ΕΓΙΝΕ ΑΟΡΑΤΗ
 Εικ.: Πέτρος Μπουλούμπασης
 Παπαδόπουλος, Αθήνα 2009, σελ. 35

Είναι ωραίο να πετάς στα σύννεφα και να ονειρεύεσαι, μήπως όμως πρέπει να απαντάς και σ' όσους σε ρωτάνε κάτι; Δεν είναι άσχημο να αγνοείς τη μαμά σου, τους φίλους, τους δασκάλους σου; Η Έλλη έπρεπε να πάρει ένα σχετικό μάθημα. Και το πήρε όταν έγινε... αόρατη και δεν απαντούσε κανείς στις φωνές της. Έμαθε λοιπόν ότι άλλο είναι το όνειρο και άλλο οι καλοί τρόποι, «κουσούρι» που έπρεπε να κατανοήσουν και οι μεγάλοι.

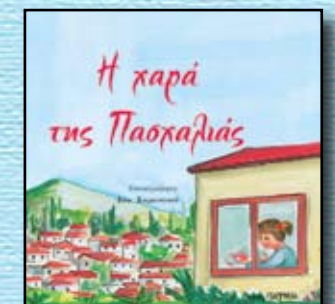
A.B.

Νικόλαος Σανιδάς
 Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΠΑΣΧΑΛΙΑΣ
 Εικ.: Εύα Καραντινού
 Παρρησία, Αθήνα, χ.η.ε., σελ. 30

Πρόκειται για ένα τόσο χαρούμενο και ζωντανό πασχαλιάτικο κείμενο, το οποίο σε σεργιανίζει σε ήθη και έθιμα που τείνουν να ξεχαστούν. Ένα πανηγύρι, το πανηγύρι της ζωής, όπου όλοι είναι καλεσμένοι. Μια χαρά ολοζώντανη ξεχνύεται από τις σελίδες και αγκαλιάζει τρυφερά τον αναγνώστη, παρέα με τη ζωντανή, έγχρωμη εικονογράφηση.

Γ. Γ.-Σ.

Παναγιώτα Σμυρλή
Η ΣΦΥΡΙΧΤΡΑ ΤΗΣ ΣΤΕΦΗΣ

Εικ.: Θανάσης Τσίτσικας
Εμπειρία Εκδοτική, Αθήνα 2009, χ.α.σ.

Τελικά, να που μπήκε στα παραμύθια, ή μάλλον στις Μικρές Ιστορίες, και μια σχολική τροχονόμος με τη μαγική, πολύχρωμη σφυρίχτρα της. Είναι η Στέφη που φροντίζει να περνούν τα παιδιά με ασφάλεια το δρόμο προς το σχολείο. Σταματά με τη σφυρίχτρα της κάθε είδους τροχοφόρο: λεωφορεία, φορτηγά, βυτιοφόρα, ταξί, μοτοσυκλέτες. Και τα παιδιά μαζεύονται γύρω της και κουβεντιάζουν όμορφα. Όταν κάποια μέρα θα χαθεί η σφυρίχτρα της, θα φτιάξουν μια δική τους που να βγάζει τους πιο ωραίους ήχους: σφύριγμα κελάηδημα, αγάπη. Κι αν δεν λύθηκε το αίνιγμα πού και πώς χάθηκε η πρώτη σφυρίχτρα, η Στέφη έχει το χάρισμα να επικοινωνεί με τα μαθητούδια μ' έναν τρόπο μοναδικό. Η ζωγραφική του Θανάση Τσίτσικα, πλούσια και εκφραστική, συμπληρώνει το ωραίο κείμενο της συγγραφέα.

A.B.

Μπεατρίτσε Μαζίνι
101 ΚΑΛΟΙ ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΠΑΙΔΙ

Εικ.: Αντοντζονάτα-Ναταλία Μοσχονά
Κέδρος, Αθήνα 2009, σελ. 67

Απολαυστικό και πρωτότυπο βιβλίο με πλούσια ζωγραφική, που το χιούμορ της παίζει ξεχωριστό ρόλο. Η συγγραφέας επισημαίνει λόγους για να ευχαριστιέσαι την παιδική σου ηλικία, πράγμα που αποκλείεται να χαρείς όταν μεγαλώσεις. Έτσι, «μπορείς να κάνεις καπρίτσια για κάτι που θέλεις οπωσδήποτε, κι έπειτα μπορείς να το βαρεθείς αμέσως μόλις το αποκτήσεις». Η συγγραφέας απαριθμεί 101 σχετικούς λόγους. Επειδή όμως υπάρχουν περισσότεροι, γι' αυτό προτρέπει τους αναγνώστες της να βρουν κι άλλους.

A.B.

Φραντσίσκα Μπίρμαν
Η ΦΙΟΝΤΟΡΑ ΔΕΝ ΤΟ ΒΑΖΕΙ ΚΑΤΩ

Εικ.: Φραντσίσκα Μπίρμαν
Μετ.: Πελαγία Τσινάρη
Κέδρος, Αθήνα 2009, χ.α.σ.

Χαριτωμένο βιβλιαράκι για μικρά παιδιά, όπου η Φιοντόρα η γουρουνίτσα με τον ροζ φιδόγκο έχει τη συνήθεια να χτυπά το πόδι της κάτω, με πείσμα, σε κάθε εμπόδιο που βρίσκει μπροστά της. Αυτό το πείσμα όμως, μαζί και η θέληση, της δίνουν το θάρρος να ξεπερνάει τα στραβά που βρίσκονται στο δρόμο της.

A.B.

Για παιδιά 7 ετών και πάνω

Μαρία Αγγελίδου
ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΝΝΟΟΥΣΑΝ ΝΑ ΠΕΘΑΝΟΥΝ

Εικ.: Μυρτώ Δεληβοριά
Πατάκης, Αθήνα 2009, σελ. 48

Με το μύθο του Σίσυφου ασχολείται αυτή τη φορά η συγγραφέας, που έχει ήδη αποδείξει ότι ξέρει να αφηγείται γλαφυρά ιστορίες από τη μυθολογία, προσθέτοντας δικές της ολοζώντανες εικόνες και λεπτομέρειες, μ' έναν τρόπο που φέρνει το μύθο κοντά στο σύγχρονο παιδί. Γραμμένη με κέφι και χιούμορ, η δική της εκδοχή του μύθου του Σίσυφου γίνεται ευχάριστο ανάγνωσμα, ιδιαίτερα καθώς στο τέλος αφήνει να φανεί μια πιθανή χαραμάδα ελπίδας και παρηγοριάς για τον ήρωά της, που πολλή ευτυχία γνώρισε στη ζωή του, αλλά μια μεγάλη τιμωρία τον περίμενε στο τέλος του βίου του.

Λ.Π.-Α.

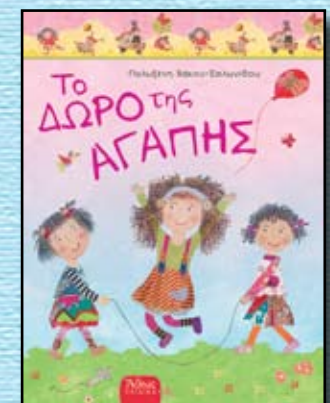

Πολυξένη Βάκου-Σαλωνίδου
ΤΟ ΔΩΡΟ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Εικ.: Πολυξένη Βάκου-Σαλωνίδου
Άθως, Αθήνα 2009, χ.α.σ.

Πρόκειται για την ιστορία της μικρής Μελένιας, που ήθελε ν' αποκτήσει όμορφα μαλλιά, αλλά το τίμημα ήταν ακριβό. Τα καινούργια μαλλιά δεν έπρεπε να βραχούν ποτέ. Μια καλοκαιρινή μέρα όμως, ξέσπασε ξαφνική νεροποντή και η Μελένια, στην προσπάθειά της να σώσει ένα σκιουράκι, έβρεξε τα μαλλιά της που έγιναν λάσπη. Η σκιουρίνα τότε μάζεψε τα ζώα του δάσους κι εκείνα έδωσαν λίγο από το τρίχωμά τους για ν' αποκτήσει ξανά τα μαλλιά της η Μελένια. Τρυφερή ιστορία με όμορφη εικονογράφηση της συγγραφέα.

Λ.Ψ.

Λιάνα Δενεζάκη
ΕΝΑΣ ΓΕΝΝΑΙΟΣ ΣΚΥΛΟΣ

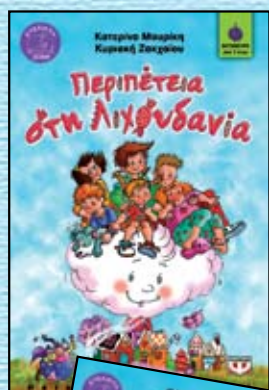
Εικ.: Λιάνα Δενεζάκη
Λιβάνης, Αθήνα 2008, σελ. 45

Ο Κανέλλος, ο γενναίος σκύλος, το δηλώνει ευθύς εξαρχής: Αυτά που μας διηγείται δεν είναι παραμύθια. Είναι η ιστορία της ζωής του. Γαβγίζοντας συμπαθητικά μας εξιστορεί τις περιπέτειές του, πώς βρέθηκε στο κτήμα του κυρ-Σπύρου, πώς αγαπήθηκε τρελά με τη Φωτεινούλα, την κόρη του, πώς αντιμετώπισε το φοβερό τέρας, τη φωτιά, και πώς έσωσε τη φιλεναδίτσα του, που είχε κλειστεί στον παλιό μύλο. Κι όχι μόνο αυτό. Έδειξε γενναιότητα και τη στιγμή του

αποχωρισμού τους, όταν αναγκάστηκαν να φύγουν από το καμένο κτήμα. Ευτυχώς δεν ήταν μόνο γενναίος. Ήταν και τυχερός. Γιατί τον βρήκε ο «πρίγκιπας», ο καλός άγγελος που τους βοήθησε στην πυρκαγιά, και τον πήρε οικότροφο να κάνει παρέα με το γιό του, τον Αίαντα. Ένας σκύλος, μια περιπέτεια, ένα βιβλίο που θ' αγαπήσουν τα παιδιά.

A.B.

Κατερίνα Μουρίκη-Κυριακή Ζακχαίου
ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΣΤΗ ΛΙΧΟΥΔΑΝΙΑ

Εικ.: Πέγκυ Φούρκα,
Ψυχογιός, Αθήνα 2009, σελ. 112

Πέγκυ Φούρκα-Βαλιώ Καρανδάκη
ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΤΡΑΥΜΑΤΟΥΠΟΛΗ

Εικ.: Πέγκυ Φούρκα
Ψυχογιός, Αθήνα 2009, σελ. 128

Μια παρέα παιδιών αναλαμβάνει να μας μάθει την αξία των τροφών στη ζωή μας και τον σωστό τρόπο διατροφής. Πρώτα όμως θα ζήσουν πολλές περιπέτειες στη Λιχουδανία, έναν τόπο μαγικό, γεμάτο ζάχαρη και σοκολάτα. Θα συναντήσουν εκεί και τη μάγισσα Τουλούμπω, που θέλει να τα παχύνει, αλλά και τον κύριο Τρόφιμο, που θα τους δώσει χρήσιμες συμβουλές. Το βιβλίο συμπληρώνεται από σχετικές δραστηριότητες και κουίζ.

Η ίδια παρέα βρέθηκε και στην Τραυματούπολη, όπου έζησε τρελές περιπέτειες ανάμεσα σε κορναρίσματα, τρακαρίσματα, φωνές και θόρυβο. Αποφασίζουν να βοηθήσουν τον ταλαίπωρο κύριο Σφυρίδω να βάλει τάξη στην πόλη. Πρώτα όμως πρέπει όλοι να μάθουν να σέβονται το πράσινο και το κόκκινο ανθρωπάκι, δηλαδή τον Σταμάτη και τον Γρηγόρη, αλλά και τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Χρήσιμο βιβλίο για την εκμάθηση της σωστής οδικής συμπεριφοράς, γεμάτο με κουίζ και δραστηριότητες, αλλά και όμορφη εικονογράφηση.

A.Ψ.

Τίτος Πετράκης-Ειρήνη Κριτωτάκη
Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ, Η ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ
ΚΑΙ Ο ΚΑΘΡΑΜΕΝΟΣ ΛΥΚΟΣ

Λιβάνη, Αθήνα 2009, σελ. 89

Μια ακόμη διασκευή της γνωστής ιστορίας, όπου όμως συμπρωταγωνιστεί και ο Καραγιώζης με την παρέα του. Όπως αναφέρει η συγγραφέας: «Χρησιμοποιώντας τις κλασικές ατάκες του Θεάτρου Σκιών, δημιουργήθηκε ένα σενάριο που με ειδικά μελετημένο τρόπο φιλοδοξεί να δημιουργήσει στο νου του παιδιού συνθήκες τέτοιες,

ώστε να ευδοκιμήσουν ιδέες όπως η καθαριότητα του περιβάλλοντος, η συναδέλφωση, η αγάπη για τη φύση, το δικαίωμα που έχει ο καθένας μας να γίνεται κάθε μέρα καλύτερος...». Οι εγχάρακτες φιγούρες του καλλιτέχνη είναι αριστουργηματικές, αποπνέουν δύναμη και ζωντάνια, εμψυχώνουν και δένουν αρμονικά με την αφήγηση. Ένα καλαίσθητο βιβλίο που θα το χαρούν μικροί και μεγάλοι.

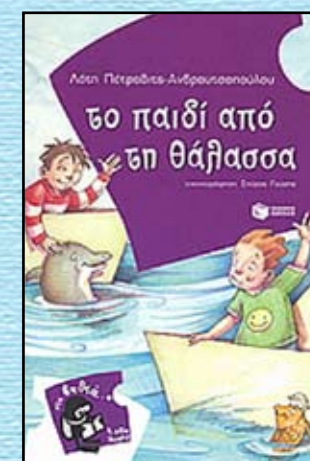
A.Ψ.

Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΠΟ ΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Εικ.: Σπύρος Γούσης
Πατάκης, Αθήνα 2009, σελ. 80

Δύσκολο να μιλήσει κανείς σε ένα παιδί για τους πρόσφυγες, να του εξηγήσει τη διαφορά από τους μετανάστες, να του κάνει γνωστά τα ανθρώπινα δικαιώματα. Όμως η συγγραφέας όχι μόνο το κατορθώνει, αλλά πηγαίνει ακόμη παραπέρα, συγκινώντας, εμπνέοντας και ενεργοποιώντας όποιον διαβάσει την ιστορία του μικρού Χασάν από το Αφγανιστάν. Με ειλικρίνεια και μαεστρία στην κλιμάκωση της αφήγησης, ξεκινώντας από τη συνηθισμένη ιστορία ενός παιδιού που χάθηκε σε πολυκατάστημα, γνωρίζει στους αναγνώστες τον πόνο και τα βάσανα του ξεριζωμού από την πατρίδα και τους παρακινεί να δράσουν, παίρνοντας στα χέρια τους αυτό που τους ανήκει: το δικαίωμα σε ένα καλύτερο μέλλον. Ένα σύγχρονο ανάγνωσμα για παιδιά, που συνδυάζει το ρεαλισμό με την ευαισθησία μέσω του μοναδικού ύφους της Λότης Πέτροβιτς, και την ικανότητα της να αγγίζει βαθιά μικρούς και μεγάλους.

B.Av.

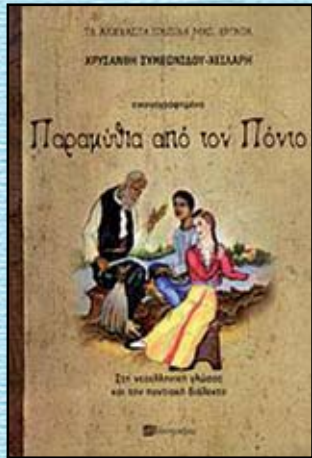
Ζαχαρίας Ράλλης
Η ΚΟΚΚΙΝΗ ΧΩΡΑ

Εικ.: Εύα Καραντινού
Αγκυρα, Αθήνα 2009, σελ. 64

Ένας βασιλιάς έξυπνος μεν, αλλά αφελής και ανεύθυνος, ζει σε μια χώρα που όλα είναι κόκκινα, ακόμα και ο ίδιος. Γεγονός που δεν θέλει με κανένα τρόπο ν' αλλάξει στο βασίλειό του. Εμφανίζεται τότε ένα παράξενο πουλί που θα φέρει την ανατροπή. Θα τον κάνει να γνωρίσει χρώματα, συναισθήματα και καταστάσεις που δεν ήξερε ή δεν ήθελε να γνωρίζει. Έτσι θα βρει το δρόμο για την πραγματική αγάπη και τη σωστή συμπεριφορά, τόσο προς τους άλλους όσο και προς τον ίδιο τον εαυτό του.

A.Π.-A.

Χρυσάνθη Συμεωνίδου-Χείλαρη
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΝΤΟ

Εικ.: Χρυσάνθη Συμεωνίδου-Χείλαρη
Ιδεογραφίες, Αθήνα 2008, σελ. 190

Βιβλίο συλλεκτικό, που δεν πρέπει να λείπει από καμιά βιβλιοθήκη. Πρόκειται για παραμύθια λαϊκής σοφίας γραμμένα τόσο στη νεοελληνική γλώσσα όσο και στην ποντιακή διάλεκτο. Ο τόμος είναι προσεγμένος αισθητικά. Τα παραμύθια με τις ζωτικές, τις γοργόνες, τους δράκους και την καθημερινή ζωή έχουν βρει την κατάλληλη θέση τους. Οι ήρωες των παραμυθιών έχουν τη δική τους ιδιαίτερη προσωπικότητα, καθόλου απαλλαγμένη από ελαττώματα. Μέσα απ' αυτά, τα παιδιά μπορούν να διδαχθούν το σωστό και το λάθος. Για την ποντιακή γλώσσα υπάρχει ειδικό Γλωσσάρι. Σπουδαία δουλειά για τη διάσωση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

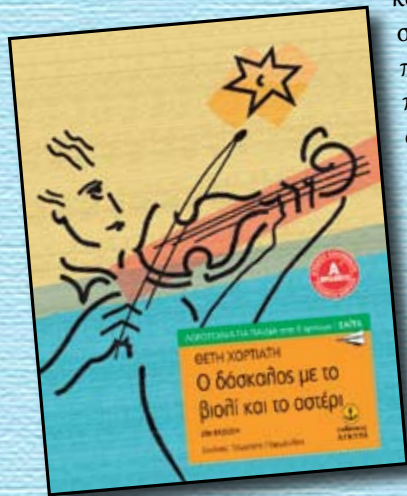
A.B.

Θέτη Χορτιάτη
Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΜΕ ΤΟ ΒΙΟΛΙ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΤΕΡΙ

Εικ.: Τζώρτζης Παρμενίδης
Άγκυρα, Αθήνα 2009, σελ.120

Το βιβλίο αυτό ανήκει στα έργα που νικούν το χρόνο. Η ανανεωμένη, ελκυστική, 28^η έκδοσή του αποδεικνύει του λόγου το αληθές. Μυθιστόρημα που μπορεί να διαβαστεί από μεγάλα παιδιά, αλλά και από παιδιά μέσης σχολικής ηλικίας. Παρουσιάζει γλαφυρά, σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση, τα συναισθήματα του παιδιού που ορφανεύει από πατέρα, αλλά η τύχη του επιφυλάσσει κάτι πολύ σημαντικό: Έναν δάσκαλο σπάνιο, που τον λατρεύουν οι μαθητές του και ιδιαίτερα η μικρή Θαλίτσα, η κεντρική ηρωίδα του βιβλίου. Ο δάσκαλος παίρνει μέσα στην καρδιά της τη θέση του χαμένου πατέρα, γίνεται το στήριγμά της, ο καλός της άγγελος. Η ιστορία βασίζεται στις προσωπικές εμπειρίες της πεζογράφου αλλά και κορυφαίας ποιήτριας Θέτης Χορτιάτη, που εύστοχα διανθίζει το έργο της αυτό με πολλά δικά της ποιήματα. Βιβλίο γλυκόπικρο αλλά και τρυφερό, ολοζώντανα γραμμένο, πλούσιο σε γεγονότα κοινωνικά και ιστορικά της εποχής όπου τοποθετείται η πλοκή, αξιοδιάβαστο από κάθε άποψη.

Λ.Π.-Α.

Ερίκ Ματιβέ

Η ΓΗ (σελ. 24)

Εικ.: Ζαν Φρανσουά Πεντσού

Βαλερί Βιντό

ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΣΩΜΑ (σελ. 24)

Εικ.: Κορεντέν Ρουζ

Φρανσουάζ ντε Γκιμπέρ

ΟΙ ΠΕΙΡΑΤΕΣ (σελ. 24)

Εικ.: Ενρί Ολιβιέ

Μετ.: Έφη Μαρκοζάνε
Μεταίχιμο, Αθήνα 2008

Το πρώτο βιβλίο μιλά για τη γήινη σφαίρα, την καρδιά της, τους σεισμούς, το νερό, το κλίμα, τις ωκεάνιες τάφρους και γενικά ό,τι πρέπει προκαταρκτικά να ξέρουν τα παιδιά για τη Γη.

Το δεύτερο βιβλίο ασχολείται με το ανθρώπινο σώμα, ένα ολόκληρο εργαστήριο με τις κινητήριες δυνάμεις του, και αναλύεται το μυστήριο της ζωής.

Το τρίτο βιβλίο ενημερώνει τα παιδιά για τους αδίστακτους κυνηγούς που δρούσαν κυρίως στη θάλασσα της Καραϊβικής, τη ζωή στα πειρατικά πλοία, τα κανόνια, τους νόμους που ίσχυαν, ονόματα ξακουστών πειρατών, αλλά και για τσεκούρια, μουσκέτα, πιστόλια, σπαθιά και θησαυρούς.

Και τα τρία βιβλία έχουν πολλές κρυφές εκπλήξεις, που ψάχνει το παιδί να βρει και να διαβάσει. Γενικά πρόκειται για εγγυημένης ποιότητας κείμενα, που προέρχονται από τη σειρά της απίθανης Εγκυκλοπαιδείας LAROUSSE. Αν και έχουν αποδέκτες παιδιά 6 ετών και πάνω, οι πληροφορίες αφορούν και τους μεγάλους που έχουν ξεχάσει όσα έμαθαν στα μαθητικά τους θρανία.

A.B.

Τζάκλιν Ουίλσον

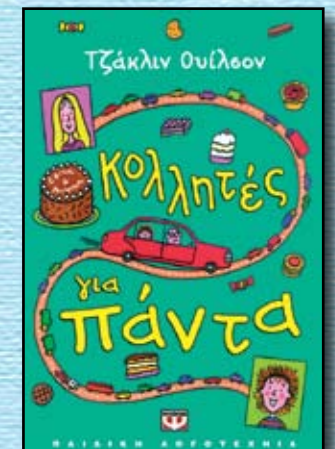
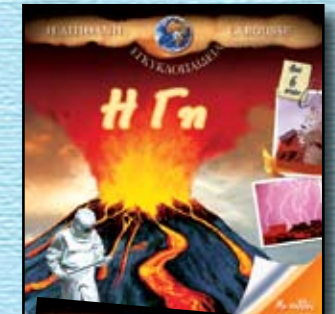
ΚΟΛΛΗΤΕΣ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ

Εικ.: Νικ Σάρατ

Μετάφραση: Ρένια Τουρκολιά-Κυδωνιέως
Ψυχογιός, Αθήνα 2009, σελ. 274

Η αγαπημένη συγγραφέας των απανταχού κοριτσιών, με μια συγκινητική και διασκεδαστική ιστορία μάς δείχνει την αξία της παντοτινής φιλίας. Οι δυο ηρωίδες, η Εβίτα κι η Ρουμπίνη, κάποια στιγμή θα νιώσουν τη φιλία τους να κλονίζεται. Αιτία ένα μυστικό που η Ρουμπίνη δεν θα το μοιραστεί με την Εβίτα. Η φιλία όμως θα νικήσει, και έτσι τα δυο κορίτσια θα εξακολουθήσουν να είναι φίλες κολλητές, ακόμη και από μακριά.

Λ.Ψ.

Φιλομήλα Βακάλη-Συρογιαννοπούλου ΑΝ ΕΙΧΑ ΚΑΝΕΙ ΜΙΑ ΕΥΧΗ

Εικ.: Φιλομήλα Βακάλη-Συρογιαννοπούλου
Άγκυρα, Αθήνα 2009, σελ. 120

Επτά διηγήματα περιλαμβάνει αυτό το βιβλίο, παρμένα από την καθημερινή ζωή των εφήβων, αλλά και των μεγάλων που ζουν τριγύρω τους. Η διήγηση, πότε πρωτοπρόσωπη και πότε τριτοπρόσωπη, αποτυπώνει σε ήπιους τόνους γεγονότα που επηρεάζουν ποικιλότροπα τη ζωή των ηρώων. Ασπρόμαυρες εικόνες που έχει φιλοτεχνήσει η ίδια η συγγραφέας και εικονογράφος κοσμούν τα διηγήματα αυτά, που συντροφεύουν φιλικά τον αναγνώστη κάθε ηλικίας.

Α.Π.-Α.

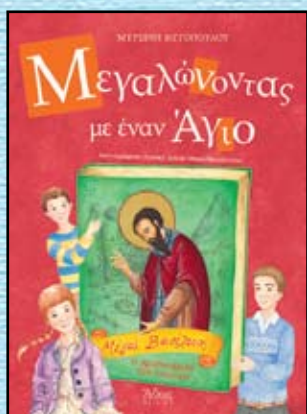

Μάνος Βενιέρης ΤΑΞΙΔΙΩΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Εικ.: Σπύρος Γούσης
Κέδρος, Αθήνα 2009, σελ. 187

Τριάντα τέσσερα χρόνια στο χώρο του θεάτρου, ως συγγραφέας, ηθοποιός και σκηνοθέτης, ο Μάνος Βενιέρης έχει ασχοληθεί με τα παιδιά συνοδεύοντάς τα στις αναγνωστικές τους περιηγήσεις. Στο βιβλίο αυτό, παγιδεύει τέσσερις φίλους στο χωροχρόνο, και με τρόπο μοναδικό τους φέρνει να βρίσκονται σε σημαντικά γεγονότα της ιστορίας. Περιπέτεια, επιστημονική φαντασία, γέλιο και συγκίνηση κάνουν το βιβλίο ευκολοδιάβαστο κι ενδιαφέρον.

Α.Β.

Μυρσίνη Βιγγοπούλου ΜΕΓΑΛΩΝΟΝΤΑΣ ΜΕ ΕΝΑΝ ΑΓΙΟ

Εικ.: Αγγελική Δελεχά-Μαρία Νασοπούλου
Άθως, Αθήνα 2009, σελ. 221

Η συγγραφέας, με ωραία γλώσσα και πλούσιο λεξιλόγιο, μας διηγείται την ιστορία του μικρού Βασίλη που μεγαλώνει διαβάζοντας τη ζωή του Μεγάλου Βασιλείου. Από εκεί θα αντλήσει θάρρος για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες της ζωής, ενώ θα έχει ως συμπαραστάτη το δάσκαλό του και ιερέα του χωριού του. Παράλληλα με τη ζωή και το έργο του Μεγάλου Βασιλείου, οι μικροί αναγνώστες θα πάρουν πολλές πληροφορίες σχετικά με τη ζωή στα χωριά τα παλαιά χρόνια, για τα ήθη, τα έθιμα και τις δοξασίες περασμένων εποχών.

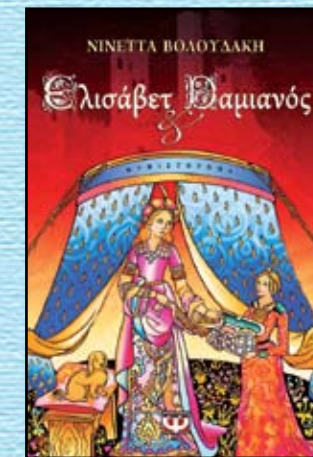
Α.Ψ.

Νινέττα Βολουδάκη ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΑΙ ΔΑΜΙΑΝΟΣ

Ψυχογιός, Αθήνα 2009, σελ. 304

Ιστορικό μυθιστόρημα βραβευμένο από την Πανελλήνια Ένωση Λογοτεχνών. Τόπος η Κωνσταντινούπολη. Αυτοκράτορας ο Ιωάννης Κομνηνός. Διαθέτοντας γνώση της εποχής, η συγγραφέας μάς ταξιδεύει συναρπαστικά στο χρόνο και την Ιστορία. Με στέρεα λογοτεχνικά βήματα μας ξεναγεί στο Βυζάντιο, παρασύροντας τους αναγνώστες σ' έναν κόσμο που τόσο μελέτησε. Έτσι, η λογοτεχνία «ντύνει» όμορφα τη γνώση.

Γ. Γ.-Σ.

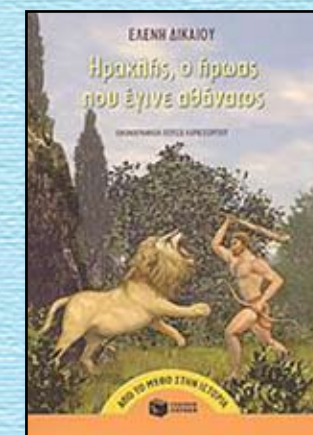

Ελένη Δικαίου ΗΡΑΚΛΗΣ, Ο ΗΡΩΑΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΑΘΑΝΑΤΟΣ

Εικ.: Λουίζα Καραγεωργίου
Πατάκης, Αθήνα 2009, σελ. 168

Συνεχίζοντας η συγγραφέας τη σειρά που έχει ξεκινήσει εδώ και μερικά χρόνια, με θέματα από την Ελληνική Μυθολογία, παρουσιάζει στο παρόν βιβλίο τη ζωή και τους άθλους του Ηρακλή, με προσοχή στις λεπτομέρειες και τα σημεία που αναδεικνύουν την ηρωική προσωπικότητά του, τις ξεχωριστές του πράξεις, τη δύναμη, την αντοχή και την ηθική του υπόσταση, που του επέτρεψαν να περάσει στην αθανασία. Το βιβλίο ανήκει στη σειρά «Από το μύθο στην ιστορία», που απευθύνεται σε μεγάλα παιδιά. Σε απλούστερη μορφή, με μεγάλο σχήμα και πολλές εικόνες, κυκλοφορεί και στη σειρά «Μυθολογία / Βιβλία με πολύχρωμη εικονογράφηση», που απευθύνεται σε μικρότερα παιδιά.

Α.Π.-Α.

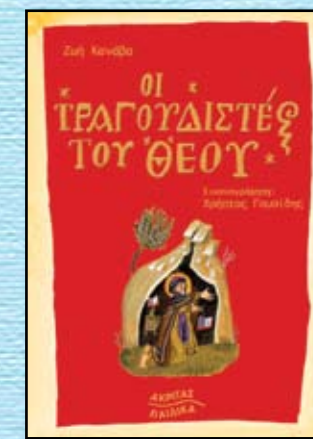

Ζωή Κανάβα ΟΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΕΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

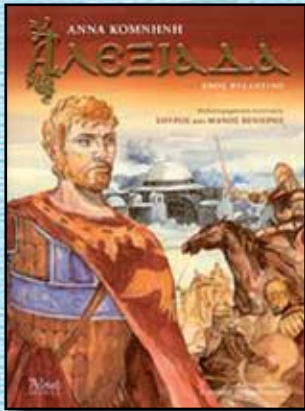
Εικ.: Χρήστος Γουσίδης
Ακρίτας, Αθήνα 2009, σελ. 91

Συναξάρια υμνογράφων, που τα ονόματά τους έλαμψαν στο στερέωμα της χριστιανικής υμνογραφίας, διαπραγματεύεται η Ζωή Κανάβα σε τούτο το βιβλίο. Βίοι αγίων και μαρτύρων, που απέδειξαν την πίστη τους στο Θεό με ύμνους, λέξεις-φωτιές, λέξεις πίστης, λέξεις που ηχούν δοξαστικά. Κι είναι οι: Ιγνάτιος ο Θεοφόρος, Πολύκαρπος Σμύρνης, Εφραίμ ο Σύρος, Αμβρόσιος Μεδιολάνων, Μέγας Αθανάσιος, Άγιος Ανδρέας Κρήτης και Ρωμανός ο Μελωδός. Φυσιολογικές που στερέωσαν τη Χριστιανοσύνη με μια υποδειγματική ζωή κι έναν υποδειγματικό λόγο.

Α.Β.

Άννα Κομνηνή
ΑΛΕΞΙΑΔΑ

Μυθιστορηματική ανάπλαση: Σπύρος & Μάνος Βενιέρης
Εικ.: Γιάννης Τρισιμπιώτης
Άθως, Αθήνα 2009, σελ. 80

Η *Αλεξιάδα* της Άννας Κομνηνής έρχεται να γεμίσει ένα κενό που υφίσταται στην παιδική λογοτεχνία σχετικά με τη Βυζαντινή ιστορία. Οι δυο συγγραφείς εξιστορούν το βυζαντινό αυτό έπος με τρόπο ευχάριστο, με τη βοήθεια της ζωγραφικής που είναι πλούσια, έγχρωμη και σωστή, σύμφωνη με την εποχή. Εξαιρετική δουλειά, όπου θα γνωρίσουν τα παιδιά μιαν εποχή δόξας, ίντριγκας, πολέμων και πίστης, όχι και τόσο οικεία στην παιδική λογοτεχνία, αλλά ύψιστης ιστορικής σημασίας.

A.B.

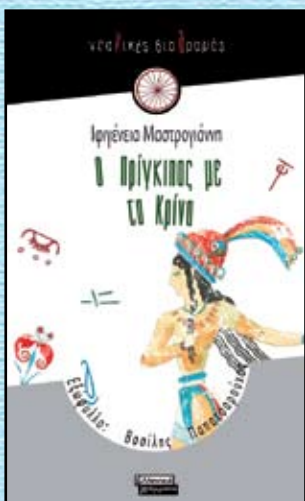

Κυριάκος Μαργαρίτης
ΜΙΑ ΣΟΝΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΓΝΑΤΙΟ

Ψυχογιός, Αθήνα 2009, σελ. 256

Τελικά είναι ανεξήγητο το πώς ένας δημιουργός πλάθει το χαρακτήρα ενός ήρωά του. Ο Ιγνάτιος Παππάς είχε –από το αρχικό στάδιο ακόμη– την τάση να γίνει ήρωας «κατά συρροή» και δεν το απέφυγε. Δαιμόνιος, πανέξυπνος, ικανός να διαλευκάνει περιπέτειες, με το σπαθί του έγινε πρωταγωνιστής μιας σειράς αστυνομικής, με «απρόβλεπτο» μέλλον. Στο παρόν βιβλίο, η μυστηριώδης ιστορία που καλείται να φωτίσει σχετίζεται με έναν γνωστό του μουσικό που ζητά απεγνωσμένα τη βοήθειά του. Ο Ιγνάτιος γνωρίζει από παζλ. Παίρνει τα κομμάτια, τα συναρμολογεί και συνθέτει την πιο δύσκολη σονάτα. Τη σονάτα για τον εαυτό του.

A.B.

Ιφιγένεια Μαστρογιάννη
Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ΜΕ ΤΑ ΚΡΙΝΑ

Εξώφ.: Β. Παπασαρούχας
Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009, σελ. 124

Στην εποχή του Μίνωα, δυο παιδιά από τη Ζάκρο της Κρήτης και την Αίγυπτο, θα παλέψουν με τις σκοτεινές δυνάμεις, τη Σκιά του Μίδα που αγαπούσε το χρυσάφι. Ύστερα από πολλές περιπέτειες, θ' ανακαλύψουν ότι το μυστικό και το νόημα της Κρήτης είναι ο Πρίγκιπας με τα Κρίνα. Απολαυστικό βιβλίο, που θα ταξιδέψει τα παιδιά στο νησί του Μίνωα και θα τους μεταδώσει πληροφορίες για τον Μινωικό πολιτισμό.

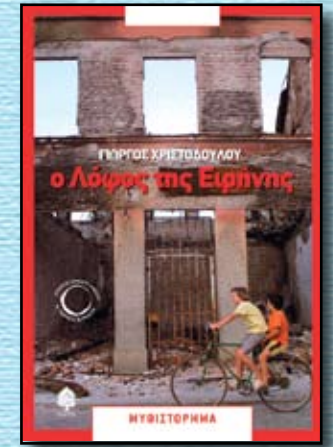
A.Ψ.

Γιώργος Χριστοδούλου
Ο ΛΟΦΟΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Κέδρος, Αθήνα 2005, σελ. 113

Μια βόμβα έσκασε στο καλύβι του γερο-Τζίμ και το ισοπέδωσε. Ο Ταμ-Τουμ δεν έβλεπε μπροστά του από τους καπνούς. Φωνές, συρλιαχτά, πανικός. Τα αεροπλάνα από πάνω πετούσαν δαιμονισμένα. Μια ιστορία για τα παιδιά του πολέμου. Ένα μυθιστόρημα επίκαιρο, καλογραμμένο, μέσα από το οποίο ο αναγνώστης βιώνει μαζί με τον πρωταγωνιστή την τρομερή εμπειρία του πολέμου.

Γ. Γ.-Σ.

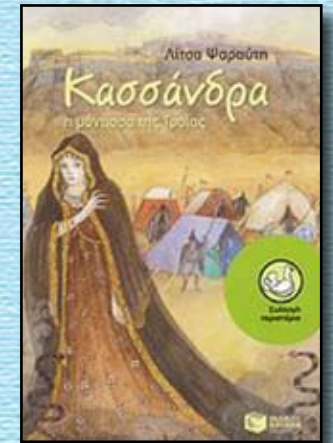

Λίτσα Ψαρούτη
ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ, Η ΜΑΝΤΙΣΣΑ ΤΗΣ ΤΡΟΙΑΣ

Εξώφ.: Εύη Τσακνιά
Πατάκης, Αθήνα 2009, σελ. 163

Τη ζωή μιας γυναικείας φιγούρας παράξενης κι αινιγματικής από την αρχαιότητα προσφέρει στον αναγνώστη η συγγραφέας μέσα από το βίο της μάντισσας Κασσάνδρας, της κόρης του Πρίαμου. Σαν την Τροία και τη μοίρα της μοιάζει η δική της μοίρα. Πολύπαθη. Τι να το κάνει το χάρισμα του Απόλλωνα να προβλέπει και να προμαντεύει τα γεγονότα, όταν έχει την ατυχία να μην την πιστεύει κανείς; Μια μυθιστορηματική βιογραφία απ' όπου αναδύεται παράλληλα και η ιστορία της Τροίας, όπως την εξιστορεί ο Όμηρος. Η ζωή της Κασσάνδρας της βασιλοπούλας, ώσπου να καταλήξει αιχμάλωτη του σκληροτράχηλου Αγαμέμνονα, συνεπαίρνει τον αναγνώστη από την πρώτη ως την τελευταία σελίδα.

A.B.

Φιλίπ Ζαμμέ-Οντίλ Αμπλάρ
Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ – ΤΙ ΜΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ;

Μετ.: Μελίνα Καρακώστα
Πατάκης, Αθήνα 2009, σελ. 144

Πολλοί έφηβοι αναρωτιούνται αν είναι φυσιολογικές οι αλλαγές που παρατηρούν στο σώμα τους και στη συμπεριφορά τους, δυσκολεύονται όμως να μιλήσουν στους γονείς τους σχετικά. Στο ενδιαφέρον αυτό βιβλίο, δύο επιστήμονες, με λόγο απλό και κατανοητό, αναλύουν αντιδράσεις και γεγονότα, εμβαθύνουν σε σχετικά ερωτήματα και προσεγγίζουν με ανοιχτό μυαλό τα προβλήματα των σημερινών εφήβων. Βιβλίο που θα βοηθήσει τα παιδιά να κατανοήσουν τον εαυτό τους, ενώ οι γονείς θα μάθουν πώς ν' αντιμετωπίσουν ορισμένες δύσκολες καταστάσεις που βιώνουν τα παιδιά τους.

A.Ψ.

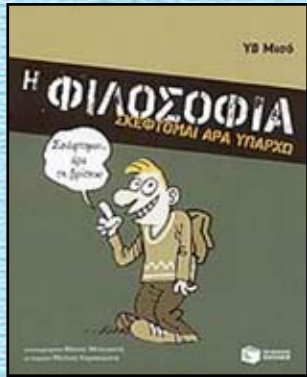

Μπέντζαμιν Ζεφανάια
ΜΕ ΞΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

Μετ.: Λίνα Τσιάμη
Ψυχογιός, Αθήνα 2006, σελ. 230

Στην πιο όμορφη στιγμή της εφηβείας του ο Μάρτιν κάνει μια απερισκεψία. Μπαίνει στο αυτοκίνητο ενός «αλήτη», όπως τον χαρακτήριζαν οι άλλοι, και τότε αρχίζει η πιο πικρή περιπέτεια της ζωής του. Το πρόσωπό του έχει καεί στην ξέφρενη πορεία που κατέληξε σε σύγκρουση. Λεπτό προς λεπτό, ο συγγραφέας οικοδομεί την ψυχολογία του εφήβου απέναντι στις ποικίλες αντιδράσεις των άλλων για την εμφάνισή του. Παράλληλα όμως, με κίνητρο την ανασυγκρότηση της χαμένης του αυτοπεποίθησης, αναδύεται και η αξία της φιλίας και της αγάπης. Ένα πικρό αλλά γεμάτο αλήθειες βιβλίο που αφορά την εφηβική ηλικία και τα προβλήματά της.

A.B.

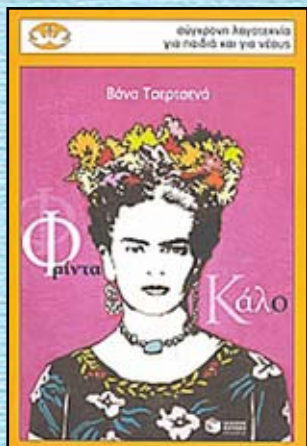

Υβ Μισό
Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ – ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ ΑΡΑ ΥΠΑΡΧΩ

Μετ.: Μελίνα Καρακώστα
Πατάκης, Αθήνα 2009, σελ. 144

Ακόμη ένα χρήσιμο βιβλίο, γραμμένο από έναν επιστήμονα που συνάντησε πολλούς εφήβους με στόχο να συζητήσει μαζί τους θεμελιώδη φιλοσοφικά ερωτήματα. Με συγκεκριμένα παραδείγματα, σύντομες αναφορές και λόγο απλό και κατανοητό, καταφέρνει να εξοικειώσει τους αναγνώστες, μικρούς και μεγάλους, με τη φιλοσοφία.

Λ.Ψ.

Βάνα Τσερτσενά
ΦΡΙΝΤΑ ΚΑΛΙΟ

Μετ.: Μελίνα Καρακώστα
Πατάκης, Αθήνα 2008, σελ. 130

Η Φρίντα Κάλιο, γεννημένη στα χρόνια της Μεξικάνικης Επανάστασης, ανασύρει –μέσα από την ακινησία που της προκάλεσε ένα φοβερό ατύχημα, όπως και μέσα από τις γεμάτες πάθος αγάπες της και τα μεγάλα της ιδανικά– τη δύναμη για να εκφράσει με το πινέλο της τη σαρωτική της ζωντάνια. Το βιβλίο διηγείται την ιστορία της με θαυμάσια γραφή, που ζωντανεύει την ιστορία με τρόπο συγκλονιστικό.

Γ. Γ.-Σ.

ΒΙΒΛΙΟ-ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙ Ή ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΓΙΑ ΔΙΑΒΑΣΜΑ; ΜΙΑ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ

Ιωάννα Κωστάκη

Φιλολόγος / Μεταπτυχιακό στο «Παιδικό Βιβλίο και Παιδαγωγικό Υλικό»,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου

1. α. Τι είναι το βιβλίο-αντικείμενο

Στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία ο όρος «βιβλίο-αντικείμενο» παραπέμπει στην υλική υπόσταση του βιβλίου, δηλαδή στο σχήμα, το μέγεθος, το υλικό του και γενικά στην απτική και οπτική επαφή και σχέση του αναγνώστη με αυτό. Σύμφωνα με έναν περιγραφικό εννοιολογικό προσδιορισμό του όρου, οι συνιστώσες του βιβλίου-αντικειμένου είναι εκτός από το σχήμα, το μέγεθος, το χρώμα και η εικονογράφηση του και η τυπογραφική αισθητική του καθώς και τα τυχόν συνοδευτικά αντικείμενα ή αξεσουάρ που αποτελούν μια οπτική και απτική εμπειρία για τον αναγνώστη¹. Κυρίως οι δύο τελευταίες συνιστώσες οδηγούν σε μια πιο συγκεκριμένη οροθέτηση του βιβλίου-αντικειμένου σε βιβλίο-παιχνίδι, όρο που χρησιμοποιούν οι εκδοτικοί οίκοι, κυρίως, για τα παιδικά βιβλία που εκτός από τα τυπικά χαρακτηριστικά του βιβλίου, παρουσιάζουν και χαρακτηριστικά του παιχνιδιού².

Πιο συγκεκριμένα, το βιβλίο-αντικείμενο ή βιβλίο-παιχνίδι απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, σε μη έμπειρους και ανερχόμενους αναγνώστες κατά τον Lewis³. Εκτός από το κείμενο, που συνήθως είναι ελάχιστο έναντι της πλούσιας εικονογράφησης του, το βιβλίο-παιχνίδι περιέχει κάποιο «τρικ» ή παιχνίδι, το οποίο κάνει λειτουργικό το ρόλο του, καλώντας το παιδί να παίξει μαζί του και να ανακαλύψει τις εκπλήξεις που

κρύβει. Είναι κατασκευασμένο από ανθεκτικό υλικό (σκληρό και εύκαμπτο χαρτί, πλαστικό ή πανί), για να μπορούν τα παιδιά να το «τσαλακώνουν» και να το χειρίζονται με διάφορους τρόπους χωρίς να το καταστρέφουν εύκολα. Ο μικρός αλλά και ο ενήλικας αναγνώστης μπορεί να πατήσει κουμπιά και να ακούσει διάφορους ήχους, να ανοίξει «μαγικά παράθυρα», να διαβάσει γράμματα κλεισμένα σε φακέλους, να μετακινήσει φιγούρες ή να φτιάξει ένα παζλ, να εμπλακεί δηλαδή σε μια τεράστια ποικιλία δραστηριοτήτων. Ο τρόπος κατασκευής των βιβλίων-αντικειμένων δηλώνει ότι απευθύνονται σε παιδιά που βρίσκονται στα πρώτα στάδια της αισθησιοκινητικής τους ανάπτυξης και στοχεύουν στην καλλιέργεια γνωστικών και νοητικών ικανοτήτων, στην εξερεύνηση του περιβάλλοντος, στην επαφή τους με αντικείμενα και σταδιακά με έννοιες, και στη μάθηση με δοκιμή και πλάνη. Σύμφωνα με τον Piaget, τα παιδιά σε αυτή την ηλικία μέσα από το παιχνίδι έρχονται σε επαφή με το περιβάλλον και ανακαλύπτουν τον εξωτερικό κόσμο (αφομοίωση και συμμόρφωση). Μέσα από τη μάθηση με δοκιμή και πλάνη γνωρίζουν τα αντικείμενα και αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους σε σχέση με αυτά. Επομένως, το βιβλίο-αντικείμενο σε πρώτο στάδιο έρχεται να καλύψει αυτή την ανάγκη των παιδιών, γι' αυτό και στην πλειοψηφία τους τέτοιου είδους βιβλία είναι βιβλία γνώσεων, όπου μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά κάνουν τα πρώτα τους βήματα στην αναγνώριση ήχων και αντικειμένων, στην ανάγνωση, στη επαφή τους με αντικείμενα, κ.ά.⁴

1. β. Η παιγνιώδης φύση του βιβλίου-αντικειμένου

Το βιβλίο είναι για τα μικρά παιδιά πρωταρχικά ένα ασυνήθιστο αντικείμενο, καθώς δεν γεννήθηκαν γνωρίζοντας τι είναι και πώς χρησιμοποιείται. Μαθαίνουν τι είναι σταδιακά, με το να το κρατούν στα χέρια τους και να μιλούν γι' αυτό με τους γονείς και τα οικεία τους πρόσωπα⁵. Όπως επισημαίνει η Α. Ζερβού, ορισμένοι ενήλικες, κριτικοί και δάσκαλοι, θεωρούν ότι το παιδικό βιβλίο είναι πρώτα αντικείμενο και έπειτα κείμενο, μια αντίληψη που δημιουργεί στις μέρες μας μια σειρά από βιβλιοπαιχνίδια, που είναι, σύμφωνα με την ίδια, «κάποτε αμφίβολης φιλοκαλίας»⁶. Η αλήθεια είναι ότι τόσο οι δημιουργοί παιδικών βιβλίων όσο και οι εκδότες αναγνωρίζουν την ανάγκη του παιδιού για παιχνίδι και την εκμεταλλεύονται συνειδητά για να το προσελκύσουν, αφού ακόμα και το μικρό παιδί έχει το διττό ρόλο του αναγνώστη και καταναλωτή. Έτσι, δημιουργούν μορφές κειμένων που μοιάζουν με παιχνίδι και προσφέρουν διασκέδαση στα παιδιά, τα οποία πάντα παίζουν με αυτό που μαθαίνουν. Οι εκδοτικοί οίκοι απαντούν με μια πληθώρα βιβλίων-αντικειμένων, με λαμπερά χρώματα και εντυπωσιακά χαρακτηριστικά, προκειμένου να προσελκύσουν τόσο τον ενήλικα όσο και το παιδί-καταναλωτή. Η «αμφίβολη φιλοκαλία» που επισημαίνει η Α. Ζερβού σε αρκετά από τα βιβλιοπαιχνίδια, μας βρίσκει σύμφωνους. Στα χαρακτηριστικά τους θα προσθέταμε τον διακοσμητικό ρόλο του παιχνιδιού ή «τρικ» που περιέχουν.

Οφείλουμε, ωστόσο, να μην παραβλέψουμε την ύπαρξη και κυκλο-

φορία βιβλίων-αντικειμένων που παίζουν με τις πιθανότητες της μορφής των κειμένων⁷, με την έννοια ότι διαρρηγνύουν τη γραμμικότητα της αφήγησης, εισάγουν τον αναγνώστη σε ένα παιχνίδι τόσο με τις εικόνες όσο και με το κείμενο και εμπεριέχουν το στοιχείο της έκπληξης και της ανατροπής. Βρίσκονται δηλαδή πολύ μακριά από την έννοια της απλής διασκέδασης και χαράς που προσφέρει ένα παιχνίδι (αντικείμενο) στο παιδί. Πρόκειται για βιβλία με έντονο το στοιχείο της μεταμυθοπλασίας, αφού παίζουν με τις συμβάσεις της αφήγησης αλλά και της ίδιας της κατασκευής τους και δίνουν στον αναγνώστη το ρόλο του ενεργού παίκτη παρά του παθητικού αναγνώστη κειμένων⁸. Ένα άλλο λοιπόν χαρακτηριστικό τους είναι η διάδραση με τον αναγνώστη που τον οδηγεί σε βίωση ευχάριστων εμπειριών⁹. Ο Lewis ονομάζει το είδος αυτό των βιβλίων υβριδικό, καθώς είναι και εικονοβιβλίο (picture book) και παιχνίδι (toy-game), προορίζεται, δηλαδή, τόσο για διάβαση όσο και για παιχνίδι¹⁰. Καμιά φορά τα όριά τους ανάμεσα στο παιχνίδι και το διάβαση είναι δυσδιάκριτα, ωστόσο, όπως επισημαίνει ο ίδιος, πολλά από αυτά δηλώνουν ότι είναι βιβλία που πρωταρχικός τους στόχος είναι το διάβαση και όχι το παιχνίδι. Για παράδειγμα, το *Jolly Postman or Other People's Letters* των Janet και Allan Ahlberg, με τον τρόπο που είναι κατασκευασμένο δίνει πρωταρχικό ρόλο στο διάβαση των ιστοριών και εντάσσει το παιχνίδι με τις εικόνες και τις λέξεις στην πλοκή της ιστορίας¹¹.

2. Κατηγοριοποίηση του βιβλίου-αντικειμένου

Η τεράστια παραγωγή και διάδοση του βιβλίου-αντικειμένου στις μέρες μας, το κατατάσσει στις πρώτες θέσεις εμπορικότητας στα βιβλιοπωλεία. Μια σύντομη περιδιάβαση στο παιδικό τμήμα ενός βιβλιοπωλείου είναι ικανή να μας πείσει γι' αυτό. Η πληθώρα όμως αυτού του είδους παιδικών βιβλίων οδηγεί τον καταναλωτή, είτε είναι γονιός, δάσκαλος, παιδαγωγός είτε μελετητής, σε σύγχυση, ως προς το τι είναι κατάλληλο να επιλέξει για το παιδί-αναγνώστη, αν επιδιώκει πέρα από τον εντυπωσιασμό του να του καλλιεργήσει και κάποιες αναγνωστικές δεξιότητες. Όπως ειπώθηκε παραπάνω, το βιβλίο-αντικείμενο μπορεί να είναι ένα βιβλίο γνώσεων, να παρουσιάζει δηλαδή όλα τα χαρακτηριστικά που το εντάσσουν σε αυτή την κατηγορία, όσον αφορά στο περιεχόμενο, την εξωτερική εμφάνιση (έμφαση στην εικονογράφηση και τη σχεδίαση) και τη χρήση του¹². Από την άλλη, δεν μπορούμε να το αποκλείσουμε από τα βιβλία μυθοπλασίας, μια και τα βιβλία-αντικείμενα μπορούν πολύ άνετα να παίζουν με τις συμβάσεις της αφήγησης και να εντάσσουν το παιχνίδι μέσα σε μια φανταστική ιστορία που πρωταρχικό στόχο έχει να τέρψει και όχι να διδάξει¹³. Για το λόγο αυτό στην κατηγοριοποίηση που ακολουθεί, χρησιμοποιείται η υποκατηγορία «βιβλίο γνώσεων», όταν πραγματικά πρόκειται για τέτοιο. Η κατηγοριοποίηση του βιβλίου-αντικειμένου που ακολουθεί, έγινε με κριτήριο τη λειτουργικότητα της μορφής του, με σκοπό να ταξινομηθεί ως ένα βαθμό ο τεράστιος όγκος τέτοιου είδους βιβλίων που ευρέως κυκλοφορούν στην αγορά. Προήλθε έπειτα από την καταγραφή και μελέτη των βιβλίων-αντικειμένων

που υπάρχουν στα παιδικά τμήματα των βιβλιοπωλείων και τη διασταύρωση των πληροφοριών αυτών μέσα από την αντίστοιχη παρατήρηση των βιβλίων στις επίσημες ηλεκτρονικές ιστοσελίδες εκδοτικών οίκων και βιβλιοπωλείων¹⁴. Επισημαίνεται ότι η κατηγοριοποίηση αυτή δεν είναι δεσμευτική ούτε απόλυτη, καθώς ένα βιβλίο μπορεί να παρουσιάζει ταυτόχρονα πολλά χαρακτηριστικά μαζί και να κατατάσσεται σε περισσότερες από μία κατηγορίες, ενώ απ' την άλλη η διαρκώς μεταβαλλόμενη εμπορική κίνηση, μας εμποδίζει να εκφέρουμε μια τελεσίδικη κρίση όχι μόνο γύρω από την εκδοτική παραγωγή του βιβλίου-αντικείμενου, αλλά και του παιδικού βιβλίου γενικότερα.

3. Βιβλίο-αντικείμενο

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΙΤΛΟΥ
1. Βιβλίο-παζλ	1. Βιβλίο γνώσεων (μαθαίνω τα χρώματα, τους αριθμούς, τα γράμματα, τους ζωγράφους, κ.ά.)	<i>Οι ζωγράφοι της Αναγέννησης</i> , επιμ.: Κάντζολα-Σταματάκου Β., 2008, Σαββάλας.
	2. Βιβλίο μυθοπλασίας	<i>Νεράιδες του δάσους</i> , μτφρ.: Μιχαήλ Δ., εικ.: Wells N., 2007, Σαββάλας.
	3. Διασκευές κλασικών μύθων και παραμυθιών	<i>Τα ωραιότερα κλασικά παραμύθια</i> , 2008, Σαββάλας.
2. Βιβλίο με μουσικό cd ή κασέτα		<i>Ο Τριγωνοψαρούλης κάνει πάρτι</i> , Ηλιόπουλος Β., εικ.: Βαρβαρούση Λ., 2007, Πατάκης.
3. Βιβλίο με τρισδιάστατες εικόνες	1. Βιβλίο γνώσεων	<i>Το απίθανο διαστημόπλοιο</i> , μτφρ.: Δημοπούλου Κ., 2008, Μίνωας.
	2. Σε διάφορα σχήματα: αφήγηση απλής ιστορίας	Σε σχήμα κουτιού (ανοίγοντας το κουτί ξεδιπλώνεται η ιστορία με την εμφάνιση εικόνων): <i>Το κουτί με τις εκπλήξεις. Στο χωριό του παππού</i> , μτφρ.: Ζούπα Σ., 2005, Σαββάλας.

4. Βιβλίο:
1. αφής
2. ήχου
3. με κούκλα ή γαντόκουκλα
4. με μαγνήτη
5. με όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά

- *Τα ζώα της ζούγκλας*, Σειρά: «Αγγίζω και μαθαίνω», Bainbridge K., Ward B., εικ.: Embleton C., μτφρ.: Τασοπούλου Α., 2005, Σαββάλας.
- *Τα ζώα τη νύχτα. Άκου τη φύση*, Dixon D., μτφρ.: Μαυρικάκη Ε., εικ.: Pledger M., 2009, Πατάκης.
- *Κλεοπάτρα η καμήλα*, Smith K., μτφρ.: Νικόλη Α., εικ.: Lawson P., χ.χ., Susaeta.
- *Ο Βατραχούλης*, μτφρ.: Τυμπακιανάκη Σ., 2008, εκδόσεις Κόκκινη κλωστή δεμένη.
- *Τα χρώματα*, 2005, Susaeta.
- *Νεραΐδοχώρα. Με φωτάκια και ήχους*, Ψυχογιός¹⁵.

5. Βιβλίο
1. πάνινο
2. χάρτινο
3. πλαστικό

- *Το αγαπημένο μου βιβλίο*, Τασοπούλου Α., Καντσά Μ., 2006, Σαββάλας.
- *Η παρέα με τις ρόδες. Τεντ ο Σέρφερ*, 2008, εκδ. Π. Κουτσομπός
- *Ο Πίνι, το μικρό δελφίνι*, Deneux X., 2009, Πατάκης.

6. Βιβλίο με
1. κινούμενες εικόνες
2. κινούμενα μέρη (μερικά συνοδεύονται και από ήχο)

- *Ο Μόουλ πάει για ύπνο*, Wood D., Faouler R., μτφρ.: Γαλανοπούλου Ε., χ.χ., Καστανιώτης.
- *Κοκκινোসκουφίτσα, η αληθινή ιστορία*, Baruzzi A., Natalini S., μτφρ.: Τσίπρα Α., 2007, Βιβλιόφωνο.

7. Βιβλίο με παράθυρα που ανοίγουν	1. Βιβλίο γνώσεων	<i>Δρακολογία</i> , Drake E., μτφρ.: Λεωνίδου Μ., 2004, Πατάκης.
	2. Αφήγηση ιστορίας	<i>Μια μέρα στη ζωηρούπολη</i> , Parker A., μτφρ.: Σερβή Κ., 2009, Πατάκης.
8. Βιβλίο με ενσωματωμένο επιτραπέζιο παιχνίδι		<i>Το κουτί των εξερευνητών</i> , 2005, Ωμέγα.
9. Τρισδιάστατο βιβλίο που μεταμορφώνεται σε κάστρο, σε παλάτι, σε σπίτι		<i>Παραμυθένιος γάμος με νεραϊδοπριγκίπισσες</i> , Bateson M., 2007, Ψυχογιός.
10. Βιβλίο με ενσωματωμένο μικρότερο		Σειρά: «Περήφανοι γονείς», χ.χ., Σαββάλας.
11. Βιβλίο δραστηριοτήτων	<ul style="list-style-type: none"> • με αυτοκόλλητα • για ζωγραφική • βιβλίο που μετατρέπεται σε χρηστικό αντικείμενο • βιβλίο γνώσεων για τις διακοπές • με ρολόι (εκμάθηση ώρας) • με πίνακα και ήχους γραμμάτων (πρώτα βήματα στην ανάγνωση-γραφική) • με τιμόνι και ήχους • με προβολέα • με μουσικό όργανο • με cd-player • βιβλίο οδηγιών για την κατασκευή αντικειμένων 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Παίζω και κολάω, Τα μεταφορικά μέσα</i>, Μάρτιν Ρ.-Ε. Χόκινς, εικ.: Τζ. Λάμπερτ, μτφρ.: Ζαΐρη Ρώσση Ρ., 2008, Μεταίχμιο. • <i>Σχεδιάζω τα ζώα του χωριού</i>, μτφρ.-επιμ.: Ζούπα Στ., 2006, Σαββάλας. • <i>Καλλιτεχνήματα</i>, Hughes J. 2004, Πατάκης. • <i>Καλοκαιρινά</i>, Βαρελλά Α., 2007, 4^η έκδοση, Πατάκης. • <i>Τι ώρα είναι;</i> 2006, Κόκκινη Άμμος. • <i>Μαθαίνω την αλφαβήτα, βιβλίο πρώτης γραφής και ανάγνωσης</i>, επιμ.: Ζούπα Στ., χ.χ., Σαββάλας. • <i>Ταξιδεύω με το δικό μου υποβρύχιο</i>, Davey J., Smith E., μτφρ.-επιμ.: Πηγαδιώτη Α., 2008, Σαββάλας.

	(μουσικό όργανο, μαγικά κόλπα, σφραγίδες, φηγούρες για κουκλοθέατρο, βιογραφίες ζωγράφων: περιέχει υλικά για να κατασκευάσει πίνακες και να δημιουργήσει τη δική του πινακοθήκη)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Disney, Οι φίλοι μου τα ζώα, μαγικό σινεμά</i>, απόδοση: Ζαΐρη-Ρώσση Ρ., 2004, Μίνωας. • <i>Το δικό μου πιάνο</i>, απόδοση-επιμ.: Πηγαδιώτη Α., 2009, Σαββάλας. • <i>Disney, Πριγκίπισσες, μαγική μουσική, διαβάζω τα αγαπημένα μου παραμύθια</i>, μτφρ.: Ζαΐρη-Ρώσση Ρ., 2005, Μίνωας. • <i>Κουκλοθέατρο</i>, 1997, Σαββάλας.
--	--	--

4. Παρατηρήσεις-συμπεράσματα

Από την παραπάνω μελέτη και καταγραφή των βιβλίων-αντικειμένων που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά προκύπτουν κάποια συμπεράσματα, τα οποία αξίζει να επισημάνουμε, προτού κλείσουμε το άρθρο αυτό.

Με μια πρώτη ματιά αντιλαμβάνεται κανείς ότι η πλειοψηφία των βιβλίων-αντικειμένων είναι μεταφράσεις ξένων βιβλίων. Οι ελληνικοί τίτλοι είναι ελάχιστοι. Επίσης, αρκετά από αυτά αποτελούν μικρά έργα τέχνης. Για παράδειγμα, το βιβλίο-παζλ *Οι ζωγράφοι της Αναγέννησης* των εκδόσεων Σαββάλα, διακρίνεται για την υψηλή αισθητική του και την άρτια σχεδίαση του εικονογράφου. Από την άλλη, το παιχνίδι ή «τρικ» που εμπεριέχεται σε πολλά βιβλία είναι εντελώς διακοσμητικό και στοχεύει στον εντυπωσιασμό του αναγνώστη-καταναλωτή. Επιβεβαιώνεται έτσι η προηγούμενη άποψη περί εντυπωσιασμού του παιδιού και του ενήλικα ταυτόχρονα. Τέτοια είναι, για παράδειγμα, η *Νεραϊδοχώρα. Με φωτάκια και ήχους* των εκδόσεων Ψυχογιός, και ο *Παραμυθένιος γάμος με νεραϊδοπριγκίπισσες* των ίδιων εκδόσεων. Οι ήχοι και τα φωτάκια στο πρώτο δεν εντάσσονται με κάποιο τρόπο στην ιστορία, ενώ η τρισδιάστατη χάρτινη κατασκευή του δεύτερου είναι απλώς ένα παιχνίδι-κουκλοσπίτο από χαρτί. Εντοπίσαμε, ωστόσο, και βιβλία διαδραστικά, τα οποία εμπλέκουν τον αναγνώστη σε ένα παιχνίδι και σε μια σειρά δραστηριοτήτων με στόχο τόσο τη γνώση όσο και την ψυχαγωγία. Το βιβλίο-παιχνίδι *Κλεοπάτρα η καμήλα* των εκδόσεων Susaeta έχει ενσωματωμένο το λούτρινο κεφάλι μιας καμήλας, πίσω από το οποίο υπάρχει μια εσοχή. Περνώντας ο αναγνώστης το δάχτυλό του, μπορεί να το μετακινεί σε όποια κατεύθυνση θέλει σαν να παίζει κουκλοθέατρο. Η δυνατότητα αυτή συνδυάζεται με το κείμενο, καθώς ο αναγνώστης καλείται να κουνήσει το κεφάλι της καμήλας, ανάλογα με τις αντιδράσεις της που κάθε φορά περιγράφονται. Το ίδιο συμβαίνει και με το *Βατραχούλη* των εκδόσεων

«Κόκκινη κλωστή δεμένη», το οποίο εμπεριέχει μια γαντόκουκλα με μορφή βατράχου. Επίσης, στο βιβλίο *Κοκκινοσκουφίτσα. Η αληθινή ιστορία*, των εκδόσεων Βιβλιόφωνο, ο αναγνώστης καλείται να ανοίξει φακέλους με γράμματα που στέλνουν μεταξύ τους ο λύκος και η κοκκινοσκουφίτσα, το περιεχόμενο των οποίων προωθεί την πλοκή, ή να διαβάσει την ενσωματωμένη εφημερίδουλα με τίτλο «Τα χρονικά του δάσους», στην οποία περιέχονται εκτός από τις δημοσκοπήσεις για τη δημοτικότητα των δύο ηρώων και πολλές αγγελίες και διαφημίσεις με χιουμοριστικό περιεχόμενο, παρμένες από τα κλασικά παραμύθια. Αλλά βιβλία κατασκευασμένα από ανθεκτικό υλικό έχουν στο επίκεντρό τους την έννοια του «βιβλίου». Το πάνινο βιβλίο-παιχνίδι *Το αγαπημένο μου βιβλίο* των εκδόσεων Σαββάλα, από τον τίτλο του και το σχήμα του δηλώνει ότι στόχος του είναι να εισαγάγει το παιδί στην έννοια του βιβλίου ως χρηστικού αντικειμένου και να αισθητοποιήσει το τι σημαίνει «διαβάζω ένα βιβλίο». Τέλος, μεγάλη εκδοτική ποικιλία παρατηρείται στα βιβλία δραστηριοτήτων, τα οποία εμπλέκουν το παιδί σε διάφορες διαδικασίες κατασκευής αντικειμένων, ενισχύοντας έτσι την ανάπτυξη δεξιοτήτων αλλά και την αυτοπεποίθησή του (*Καλλιτεχνήματα*, Πατάκης, και *Κουκλοθέατρο*, Σαββάλας).

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι το βιβλίο-αντικείμενο είναι ένα είδος με τεράστια παραγωγή και εκδοτική κίνηση, προερχόμενη κυρίως από το εξωτερικό. Λόγω της παιγνιώδους του φύσης και κατασκευής, διεγείρει το ενδιαφέρον τόσο του παιδιού όσο και του ενήλικα αναγνώστη και αποτελεί ένα εύρηστο εργαλείο στα χέρια του/της παιδαγωγού. Προϋπόθεση, ωστόσο, για να καταστεί ένα βιβλίο-αντικείμενο ενδιαφέρον και ελκυστικό, είναι η άρτια σχεδίαση και η διάδρασή του με τον αναγνώστη-παίκτη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Για μια εκτενέστερη εννοιολογική χαρτογράφηση του όρου «βιβλίο-αντικείμενο», βλ. Λιάκου Ε.-Τσιλιμένη Τ. (υπό δημοσίευση), «Τα παιδικά βιβλία-αντικείμενα: ο διαχωρισμός τους σε βιβλία για αγόρια και βιβλία για κορίτσια (boy/girl books) και η επίδραση αυτών στη διατήρηση των έμφυλων στερεοτύπων», Πρακτικά του ΣΤ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδας, με θέμα: *Ελληνική παιδαγωγική και εκπαιδευτική έρευνα*.
2. Εδώ η έννοια «παιχνίδι» είναι διττή: νοείται τόσο ως πράξη (παίζω) όσο και ως υλικό αντικείμενο.
3. Βλ. Lewis D (2001), «Picturebooks at play», στο *Reading Contemporary Picturebooks*, Routledge Falmer, σ. 77.
4. Για έναν ορισμό του βιβλίου γνώσεων, βλ. Καρπόζηλου Μ. (1997), *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων*, Καστανιώτης, σσ. 91-103, & και το άρθρο του Καρακίτσιου Α., «Περί του παιδικού βιβλίου γνώσης», στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://users.auth.gr/~akarakit/livre.doc> (ημερομηνία ανάκτησης: 1/06/2009).
5. Βλ. Lewis D (2001), «Picturebooks at play», στο *Reading Contemporary Picturebooks*, Routledge Falmer, σ. 77.
6. Βλ. Ζερβού Α. (1999), *Λογοκρισία και αντιστάσεις στα κείμενα των παιδικών μας χρόνων*, δ' έκδοση, Οδυσσέας, σ. 45.
7. Βλ. Lewis D. (2001), «Picturebooks at play», στο *Reading Contemporary Picturebooks*, Routledge Falmer, σ. 81.
8. Βλ. Οικονομίδου Σ. (2000), *Χίλιες και μία ανατροπές. Η νεωτερικότητα στη λογοτεχνία για μικρές ηλικίες*, Ελληνικά Γράμματα, σσ. 78-87.
9. Βλ. Λιάκου Ε.-Τσιλιμένη Τ. (υπό δημοσίευση), «Τα παιδικά βιβλία-αντικείμενα: ο διαχωρι-

σμός τους σε βιβλία για αγόρια και βιβλία για κορίτσια (boy/girl books) και η επίδραση αυτών στη διατήρηση των έμφυλων στερεοτύπων», Πρακτικά του ΣΤ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδας, με θέμα: *Ελληνική παιδαγωγική και εκπαιδευτική έρευνα*.

10. Βλ. Lewis D. (2001), «Picture-books at play», στο *Reading Contemporary Picture-books*, Routledge Falmer, σ. 82.

11. Για μια ανάλυση του βιβλίου αυτού, βλ. Οικονομίδου Σ. (2000), *Χίλιες και μία ανατροπές. Η νεωτερικότητα στη λογοτεχνία για μικρές ηλικίες*, Ελληνικά Γράμματα, σσ. 89-104.

12. Για τη μορφή των βιβλίων γνώσεων, βλ. Ντεκάστρο Μ. (2005), «Σκέψεις γύρω από τα βιβλία γνώσεων», *Διαδρομές* 19, σσ. 192-198.

13. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το *Jolly Postman or Other People's Letters* των Jannet και Allan Ahlberg. Εξάλλου, πολλά είναι και τα βιβλία γνώσεων που εμπεριέχουν τη γνώση μέσα σε μια φανταστική ιστορία και βρίσκονται στο μεταίχμιο του λογοτεχνικού και μη λογοτεχνικού βιβλίου. Βλ. αναλυτικότερα, Καρπόζηλου Μ. (1997), *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων*, Καστανιώτης, σσ. 111-119.

14. Η πρώτη καταγραφή έγινε το 2006, στο πλαίσιο εργασίας για το Μ. Π. Σ., «Παιδικό βιβλίο και Παιδαγωγικό Υλικό», του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Ακολούθησε μια δεύτερη το 2009, για συμπλήρωση και βελτίωση των κατηγοριών.

15. Όπου δεν σημειώνεται το όνομα του συγγραφέα, σημαίνει ότι δεν αναφέρεται στο βιβλίο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ζερβού, Α. (1999), *Λογοκρισία και αντιστάσεις στα κείμενα των παιδικών μας χρόνων*, δ' έκδοση, Οδυσσέας.

Καρπόζηλου, Μ. (1997), *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων*, Καστανιώτης.

Lewis, D. (2001), *Reading Contemporary Picturebooks*, Routledge Falmer.

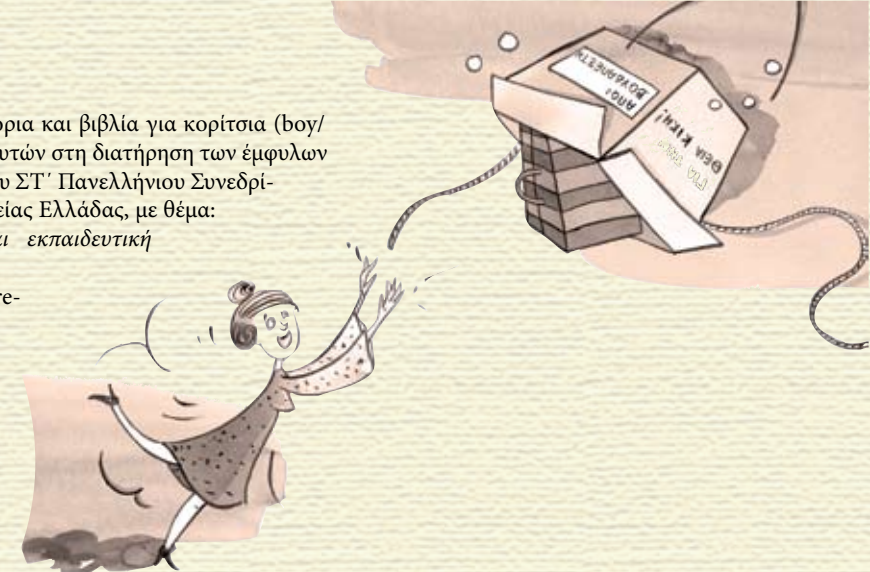
Λιάκου, Ε.-Τσιλιμένη, Τ. (υπό δημοσίευση), «Τα παιδικά βιβλία-αντικείμενα: ο διαχωρισμός τους σε βιβλία για αγόρια και βιβλία για κορίτσια (boy/girl books) και η επίδραση αυτών στη διατήρηση των έμφυλων στερεοτύπων», Πρακτικά του ΣΤ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδας, με θέμα: *Ελληνική παιδαγωγική και εκπαιδευτική έρευνα*.

Ντεκάστρο, Μ. (2005), «Σκέψεις γύρω από τα βιβλία γνώσεων», *Διαδρομές* 19, σσ. 192-198.

Οικονομίδου, Σ. (2000), *Χίλιες και μία ανατροπές. Η νεωτερικότητα στη λογοτεχνία για μικρές ηλικίες*, Ελληνικά Γράμματα.

Ηλεκτρονικές πηγές:

< <http://users.auth.gr/~akarakit/livre.doc> > (1/06/2009).

Μπείτε στο

 florás fun.gr

και βγείτε
από τον κόπο!
Δωρεάν αποστολή βιβλίων!

Τώρα, τα βιβλιοπωλεία Φλωράς φέρνουν επανάσταση στις ηλεκτρονικές αγορές βιβλίου!

Γιατί από σήμερα, έχετε δωρεάν έξοδα αποστολής για τις παραγγελίες μέσω Internet, σε όλα τα ξενόγλωσσα και τα ελληνικά βιβλία! Όπου κι αν είστε, παραγγείτε τα αγαπημένα σας βιβλία, σε τιμές Φλωρά και θα σας τα στείλουμε με courier χωρίς έξοδα αποστολής*

* Ισχύει για παραγγελίες άνω των 20 ευρώ

www.florasfun.gr

Δείτε τους αγαπημένους σας συγγραφείς ζωντανά στο **Florás TV**
Τραυλού, Καρακάσης, Πετροπούλου,
Παπαδάκη, Τζιρίτα, Δημουλίδου κ.ά.

YouTube

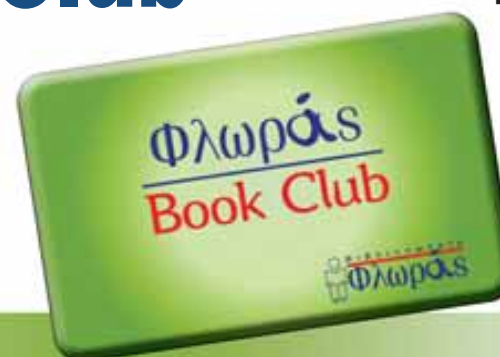
Φλωράς Book Club

Γίνε τώρα
μέλος στο
Φλωράς
Book
Club

Αποκτήστε τώρα την κάρτα μέλους του Φλωράς Book Club και απολαύστε τα αποκλειστικά προνόμια των μελών μας.

- Ειδικές προσφορές αποκλειστικά για μέλη
- +7% επιστροφή με αγορές 100 ευρώ λογοτεχνίας και σχολικού βοηθήματος, για να αποκτήσετε περισσότερα αγαπημένα βιβλία φθηνότερα!
- Ενημέρωση για εκδηλώσεις
- Ειδικές εκπτώσεις σε διάφορες κατηγορίες προϊόντων
- Ηλεκτρονική ενημέρωση για νέες κυκλοφορίες

Η εγγραφή σας στο Φλωράς Book Club είναι δωρεάν. Αρκεί να διαθέσετε μόνο 3 λεπτά από το χρόνο σας για να συμπληρώσετε την αίτηση εγγραφής και αμέσως αρχίζετε να απολαμβάνετε τα προνόμια των μελών μας.

**Αιτήσεις εγγραφής
σε όλα τα βιβλιοπωλεία
ΦΛΩΡΑΣ**

- **Αθήνα** Πανεπιστημίου 59 - τηλ. 210-3215590
- **Πειραιάς** Ζωσιμάδων 46 - τηλ. 210-4172819
- **Καλλιθέα** Σκοπευτηρίου 31 - τηλ. 210-9577435
- **Περιστέρι** Εθνικής Αντιστάσεως 87- τηλ. 210-5756882
- **Ν.Ιωνία** Λ.Ηρακλείου 350 Εμπορικό Κέντρο IONIA 2000 -τηλ. 210-2710665
- **Αιγάλεω** Στέφανου Σαράφη 2 - τηλ. 210-5312269
- **Μαρούσι** Μιλτιάδου 16 - τηλ. 210-8066377
- **Ηλιούπολη** Κουντουριώτου 14 - τηλ. 210-9955162
- **Χαλάνδρι** Ηρώδου Αττικού 4 - τηλ. 210-6844417
- **Κορυδαλλός** Κουντουριώτου 54-56 - τηλ. 210-4942302

Η ΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Κάρμεν Μπράβο Βιλασάντε (Ισπανία)

Σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, όπου η ποίηση ευδοκίμοι από τους αρχαίους χρόνους, όπως φανερώνουν οι στίχοι των μεγάλων επικών και λυρικών ποιητών – του Όμηρου, του Ησίοδου, του Αρχιλόχου, του Πίνδαρου, της Σαπφώς –, είναι εξαιρετικά ευχάριστο να εξετάζεται η σημασία της ποίησης στην αισθητική εκπαίδευση των παιδιών.

Σε μια εποχή όπου η χρησιμοθηρία και η τάση για εξειδίκευση περιορίζει, ακόμα και ακρωτηριάζει το άτομο, πιστεύουμε ότι αυτό το είδος της εκπαίδευσης είναι περισσότερο απαραίτητο από ποτέ, ιδιαίτερα στην πιο μικρή ηλικία, δηλαδή στην περίοδο που plάθεται το ανθρώπινο ον, τότε που φυτεύεται ο σπόρος για κάθε τι ωραίο. Σε μια ευρύτατα μηχανοποιημένη, γραφειοκρατική κοινωνία, με πανίσχυρη τεχνολογία, προβάλλει επιτακτική η ανάγκη για έναν κόσμο φαντασίας και ομορφιάς. Η κοινωνία αυτή, η υπερβολικά απανθρωποποιημένη, αισθάνεται νοσταλγία για πράγματα καθαρά ποιητικά. Η σημερινή της μορφή, όπως και τα παιδικά βιβλία, δεν υπόσχονται στο παιδί ευτυχία, πράγμα που ίσως δεν εξυπηρετεί ούτε τον χρησιμοθηρικό πραγματισμό της.

Με το διάβασμα ποιημάτων μπορούμε να επιστρέψουμε σε μια καθαρά ανθρωπιστική εκπαίδευση. Τόσο το παραμύθι όσο και η ποίηση, δηλαδή τα μαγικά στοιχεία, μπορούν αναμφισβήτητα να παίξουν ρόλο «σωστικό» στη σύγχρονη κοινωνία. Είναι ενδιαφέρον και συνάμα ταιριαστό που το ζήτημα αυτό εξετάζεται στην Ελλάδα, στη χώρα της αρμονίας και του μέτρου. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει δυνατότητα μετασχηματισμού της κοινωνίας μέσα από τη λογοτεχνία και την ποίηση. Η ποίηση στην αισθητική εκπαίδευση οξύνει την εναισθησία, που είναι αδιαχώριστη από το πνεύμα.

Η ύπαρξη πλούσιου ορυχείου λαϊκών ποιημάτων για παιδιά σε κάθε χώρα δείχνει ότι η ποίηση ήταν η πρώτη πνευματική τροφή των παιδιών. Τα παιδιά που μεγαλώνουν χωρίς τραγούδια ή παραμύθια είναι πνευματικά φτωχότερα από τα άλλα – και αυτό το γνωρίζουν οι ψυχολόγοι πολύ καλά, δεδομένου ότι η αισθητική εκπαίδευση αρχίζει από την κούνια. Από την κούνια ακούν ποιήματα τα παιδιά, κι αυτό είναι ευτύχημα. Οι μανάδες στην αγκαλιά τους χρησιμοποιούν μουσικούς και ποιητικούς ρυθμούς. Μόλις το παιδί αρχίσει να μεγαλώνει και να περπατά, ένας πλούτος λαϊκών τραγουδιών συνοδεύει τα

βήματά του. Τα παιδιά μαθαίνουν να τρώνε, να χορεύουν, να παίζουν με φράσεις-στίχους.

Τέτοια στιχάκια υπάρχουν σε όλες τις χώρες του κόσμου. Στην Αγγλία, τα Nursery Rhymes που συγκέντρωσαν οι Iona και Peter Orie, μας δίνουν μια ιδέα από τον τεράστιο πλούτο των παραδοσιακών τραγουδιών για παιδιά. Μια τεράστια ποικιλία υλικού υπάρχει και στη Γερμανία. Το υλικό αυτό το συγκέντρωσαν οι Arnim και Brentano στο βιβλίο τους *Des Knaben Wunderhorn* και αργότερα ο σύγχρονος συγγραφέας Hans Magnus Enzensberger στο βιβλίο του *Allerleirauh, Viele Schöne Kinderreime*. Στην Ισπανία συλλογές έχει εκδώσει ο Antonio Machado Alvarez, στην Αργεντινή οι Rafael Jijena και Maestro Carrizo, ενώ στο Πουέρτο Ρίκο η Maria Cadilla. Στην Ιταλία υπάρχει μια τεράστια συλλογή υπό τον τίτλο *Filiastroche*. Ο κατάλογος εκείνων που συλλέγουν και μελετούν παιδικά τραγούδια είναι ατέλειωτος. Το υλικό αυτό αποτελεί το πρώτο παράδειγμα αισθητικής, ποιητικής και μουσικής εκπαίδευσης των παιδιών [...].

Ταξινομώντας το παραδοσιακό υλικό για παιδιά, βλέπουμε ότι όλα έχουν μορφή ποιητική: οι προσευχές, τα αινίγματα, οι γλωσσοδέτες, τα τραγουδάκια που συνοδεύουν τα παιχνίδια και τις καθημερινές συνήθειες, τα κάλαντα, οι μικρές ιστορίες, τα άλογα στιχάκια, κ.λπ. [...] Ακόμη και οι πιο κοινές καθημερινές ασχολίες αποκτούν ομορφιά και πρωτοτυπία με τη βοήθεια της ποίησης και της μουσικής, πράγμα που μας δείχνει ότι τα παιδιά έχουν έμφυτη προδιάθεση για τη ρίμα και το τραγούδι.

Όλα αυτά τα ποιήματα και τα τραγούδια τα χαρακτηρίζει η απλότητα, η σαφήνεια και η συντομία. Κάθε δραστηριότητα στην καθημερινή ζωή του παιδιού συνοδεύεται στο παρελθόν από κάποιο έξυπνο παραδοσιακό στιχάκι. Και λέω «στο παρελθόν», γιατί στις μέρες μας, ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις, τα παιδιά δεν απαγγέλλουν πια στίχους ούτε τραγουδούν. Κι όμως η ποίηση και η μουσική θα έπρεπε να αναμειγνύονται με το μητρικό γάλα που τα τρέφει.

Όταν ένα παιδί πρωτοπηγαίνει στο σχολείο, η ποίηση πρέπει να «πηγαίνει» μαζί του. Πιστεύω ότι το διάβασμα πρέπει να ξεκινά με σύντομα, εύκολα ποιήματα. Η ποίηση δίνει στο παιδί την αίσθηση του ρυθμού και της μουσικότητας. Οι στίχοι και η μουσική ξυπνούν την αισθητική κατά την παιδική ηλικία. Στη διδασκαλία δε, κάνει το γλωσσικό μάθημα πολύ πιο εύκολο. Σ' αυτό το πρώτο στάδιο της ζωής, η επανάληψη και οι επωδοί κρίνονται καταλληλότερες.

Στην Ισπανία, ο Garcia Lorca και ο Rafael Alberti εμπνεύστηκαν από τα παιδικά παραδοσιακά ποιήματα και δημιούργησαν τα δικά τους ποιήματα για παιδιά που απαγγέλλονται σε όλα τα σχολεία.

Η Ποίηση και η Μουσική είναι αδελφές. Ο Kornei Tchoukowsky, στο περίφημο βιβλίο του *From two to five (Από τα δύο στα πέντε)*, υποστηρίζει το συνδυασμό ποίησης και μουσικής στην αισθητική εκπαίδευση, μαζί με τη χρήση της ονοματοποιίας. Συνιστά επίσης το χορό. Να γιατί, όταν συνθέτει ποίηση για παιδιά, έχει ως πηγές της έμπνευσής του την παραδοσιακή και τη λαϊκή ποίηση. «Ο πρώτος κανόνας στην ποίηση για παιδιά», αναφέρει, «είναι να δη-

* Στις σελίδες αυτές επαναδημοσιεύονται κείμενα με διαχρονική αξία, που είχαν παρουσιαστεί στις Διαδρομές κατά τα πρώτα δεκαπέντε χρόνια της κυκλοφορίας τους. Το άρθρο της Κάρμεν Μπράβο Βιλασάντε, από την εισήγησή της στο 15ο Συνέδριο του IBBY στην Αθήνα, είχε δημοσιευτεί στο τεύχος 11 (Φθινόπωρο 1988). Η Κάρμεν Μπράβο Βιλασάντε υπήρξε δραστήριο μέλος της IBBY και στέλεχος του Ισπανικού Τμήματός της.

μιουργεί μια εικόνα, και ο ζωγράφος-ποιητής να είναι και μουσικός και τραγουδιστής-ποιητής, ικανός να γράφει ποιήματα που να τραγουδιούνται και να χορεύονται...»

Η μουσικότητα της ποιητικής γλώσσας, με τους εναλλασσόμενους ρυθμούς της, έχει εξαιρετική σημασία. Η ποίηση πρέπει να εννοείται ως παιχνίδι, αφού το παιχνίδι είναι η αγαπημένη ασχολία των παιδιών. Αυτό δεν εμποδίζει να είναι και έργο τέχνης.

Τα παιδιά πρέπει να έρχονται σε επαφή με την ποίηση από την πιο μικρή τους ηλικία. Όπως δίνουμε στα παιδιά από πολύ νωρίς ένα πινέλο και τα βλέπουμε συχνά να ζωγραφίζουν διάφορες γραμμές και ζωηρόχρωμα σχήματα, έτσι πρέπει να ακούν και να απαγγέλλουν ποιήματα προτού ακόμη μάθουν να διαβάζουν. Όταν το παιδί μάθει ανάγνωση, τότε πρέπει να διαβάζει άφθονη ποίηση, και ο δάσκαλος ή η δασκάλα να του εξηγεί τα ποιήματα, μικρά ή μεγάλα. Δεν έχει σημασία αν συναντά πράγματα που δεν τα καταλαβαίνει. Η ποιητική εντύπωση αρκεί. Η μεταφορά είναι πηγή αισθητικής απόλαυσης, ακόμη και όταν είναι δυσκολονόητη ή συγκεχυμένη.

Θα προχωρήσω ακόμη περισσότερο. Νομίζω ότι είναι απαραίτητο να κάνουν τα παιδιά ποιητικές ασκήσεις, όπως ακριβώς ασκούνται στη ζωγραφική ή μαθαίνουν να παίζουν μουσικά όργανα. Φυσικά, σκοπός μας δεν είναι να δημιουργήσουμε παιδιά-ποιητές, παιδιά-ζωγράφους ή παιδιά-μουσικούς, αλλά θέλουμε να τα εξοικειώσουμε με αυτές τις μορφές της τέχνης, χρησιμοποιώντας μουσικά όργανα, πινέλα ή τη γλώσσα.

Η αισθητική εκπαίδευση του εφήβου εξαρτάται από την αισθητική εκπαίδευση του παιδιού. Και από αυτές εξαρτάται η αισθητική παιδεία του ενήλικου, που σήμερα έχει τόσο απομακρυνθεί από την ποίηση, την τόσο απαραίτητη στη σύγχρονη κοινωνία, έτσι όπως έγινε σχηματική, ψυχρή, χρησιμοθηρική και μηχανιστική.

Η ποίηση και η μουσική πρέπει να πάρουν τη θέση που τους αξίζει στη ζωή μας. Είμαστε όντα κοινωνικά αλλά και «αισθητικά», και η παιδεία μας αρχίζει από την παιδική μας ηλικία.

Πριν από πολλά χρόνια η Ελλάδα ήταν η ιδανική χώρα προς την οποία έστρεφαν τα βλέμματά τους οι ποιητές. Ο Χέλντερλιν στον *Υπερίωνα*, ο Ισπανός Luis Cernuda στα ποιήματά του *Στ' αγάλματα των θεών*, και τόσοι αμέτρητοι άλλοι, ανάμεσα στους οποίους είναι και ο Λόρδος Βύρωνας, που ήρθε να πεθάνει στη χώρα αυτή. Σ' αυτή τη χώρα όντας κι εμείς, για το 15ο Συνέδριο της IBBY, ελπίζουμε ότι η ποίηση θα στραφεί στα παιδιά, που χρειάζονται την τροφή της περισσότερο από ποτέ.

Μετάφραση:
Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου

ΑΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Η ΕΛΕΝΗ ΠΑΤΕΛΟΔΗΜΟΥ ΑΠΑΝΤΑ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΒΑΡΕΛΛΑ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Ελένη Πατελοδήμου γεννήθηκε στο Γερακάρι Αγίας της Λάρισας, χωριό με λίγα σπίτια και πολλά παιδιά, μέσα σε μία μεγάλη αλλά δεμένη οικογένεια.

Τύχη καλή έφερε στο δρόμο της δασκάλου φωτισμένους κι ανοιχτόμυαλους, από το Δημοτικό ως την Ακαδημία όπου σπούδασε νηπιαγωγός.

Δημοσιογράφος έλεγε πως θα γίνει, αλλά δεν της προέκυψε. Έγραφε πάντοτε, αλλά κοντά στα παιδιά άρχισε να γράφει θεατρικά, ιστορίες, ποιήματα παιδικά. Πάντως, ό,τι και να γράψει

τώρα πια, όλο και προς τον ποιητικό λόγο ξεγλιστράει.

Είναι μέλος του Δ.Σ. της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, του Κ.Ε.Π.Β. και του Πολιτιστικού Κέντρου Εκπαιδευτικών Λάρισας.

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

- *111 Ποιήματα για μικρά παιδιά*, Λάρισα 1984 (εξαντλημένο).
- *Γιορτάζουμε*, Λάρισα 1993 (εξαντλημένο).
- *Το θεατράκι του Μύλου*, Καστανιώτης 1998.
- *Ποιήματα για την άνοιξη και το καλοκαίρι*, Πατάκης 2006.
- *Ποιήματα για το φθινόπωρο και το χειμώνα*, Πατάκης 2006.

Το 1998 έλαβε μέρος στο διαγωνισμό της Γ.Λ.Σ. με την ποιητική συλλογή *Θαλασσινά και άλλα* και τιμήθηκε με έπαινο.

Το 2003 βραβεύτηκε από τη Γ.Λ.Σ. για την ποιητική συλλογή *Ψαθάκι με κορδέλα θαλασσιά*.

Το 2004, πάλι από τη Γ.Λ.Σ., έλαβε έπαινο για τη συλλογή της *Σε κορνίζα παλιά*.

Έχει βραβευτεί σε διάφορους διαγωνισμούς για μεμονωμένα ποιήματά της, καθώς και για διηγήματα για μεγάλους.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΑΡΕΛΛΑ: *Κυρία Πατελοδήμου, θέλω να μου κάνετε μία εκ βαθέων εξομολόγηση και να κατευθύνετε εσείς την κουβέντα μας. Πείτε μου κάτι για την οικογένειά σας.*

ΕΛΕΝΗ ΠΑΤΕΛΟΔΗΜΟΥ: Η μάνα μου το τραγούδι το είχε ξόρκι για το κακό, βάλσαμο για τη λύπη και χαρά για τη χαρά της. Έτσι ξεχνούσε την ορφάνια της – η μάνα της την «άφησε» πολύ μικρή–, ξεχνούσε τη νοσταλγία για το βουνό –γεννήθηκε μέσ’ στα έλατα του Περτουλίου και έσπασε σπιτικό στον κάμπο– και χαιρόταν τα παιδιά της. Νωρίς έφυγε και κείνη και σε μας έμεινε το τραγούδι, να μας συντροφεύει. Ας μην ήξερε γράμματα. Το τραγούδι της τα έλεγε όλα.

A.B.: Ο πατέρας σας;

Ε.Π.: Ούτε ο πατέρας μου ήξερε πολλά γράμματα. Δυο-τρεις τάξεις του δημοτικού είχε τελειώσει. Όμως δεν σταματούσε να διαβάζει. Ό,τι έπεφτε στα χέρια του το καταβρόχθιζε. Αργότερα, διάβαζε τα σχολικά μας βιβλία, που τα αποστήθιζε με τρόπο καταπληκτικό.

A.B.: Στο σχολείο πώς μπολιαστήκατε με τα γράμματα;

Ε.Π.: Στο δημοτικό είχα εξαιρετικούς δασκάλους, φωτισμένους και ανοιχτόμυαλους. Έφερναν στο σχολείο τη λογοτεχνία, τη μουσική, τον αέρα του καινούργιου. Γιατί, όπως και να το κάνεις, στα χωριά επικρατούσε η νοοτροπία του σχολικού εγχειριδίου, του άριστα, της βέργας και της τιμωρίας, έστω κι αν το χωριό είχε άμεση επαφή με τη Λάρισα.

Δεν ξέρω πώς, η τύχη τα έφερε και στο Γυμνάσιο της Αγίας ήρθε μια φουρνιά νέων καθηγητών, που μας πλησίαζαν. Σχεδόν έγιναν φίλοι με τα παιδιά, πράγμα σπάνιο μέχρι τότε. Δεν ξεχνώ την ευγενική φυσιογνωμία του Γυμνασιάρχη μας, που η καταγωγή του ήταν από την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου – μια ανοιχτή εγκυκλοπαιδεία. Εκεί βρήκα τη χαρά μου. Μας μιλούσε για μουσική, λογοτεχνία, θέατρο, κινηματογράφο.

A.B.: Και τι κάνατε με τα θεωρητικά μαθήματα;

Ε.Π.: Πάει η Άλγεβρα, πάει κι η Γεωμετρία. Έκθεση μονάχα να γράφω, και ιστορία να διαβάζω ήθελα. Όλα γύρω μου άρχισα να τα βλέπω σαν παραμύθι. Άρχισα να γράφω θεατρικά για τη σχολική μας ζωή, παρλάτες, ποιήματα. Συμμετείχα σε περιοδικά για παιδιά και αργότερα στον τοπικό Τύπο. Κι όλα αυτά κρυφά και με ψευδώνυμο, μη με πάρουν μυρωδιά. Το να βγαίνεις στην εφημερίδα δεν ήταν κι ό,τι καλύτερο. Λατρεία μου ήταν και είναι το χρονογράφημα, το διήγημα, αλλά καημός μου και μεράκι μου είναι το ποίημα.

A.B.: Με τον πεζό λόγο δεν ασχοληθήκατε καθόλου;

Ε.Π.: Όχι πως δεν κάνω απόπειρες να γράψω πεζά, με προκαλεί όμως η μικρή φόρμα και με τρελαίνει το παιχνίδι με τις λέξεις. Θέλω να τα χωρέσω όλα εκεί μέσα. Φυσικές ομορφίες, χρώματα, αρώματα, μουσικές, χαρές και λύπες. Πολλές φορές αισθάνομαι παντοδύναμη και ότι τα καταφέρνω καλά – άλλοτε πάλι όχι.

A.B.: Κι αυτό σας απογοητεύει και κάνετε πίσω;

Ε.Π.: Δεν απελπίζομαι όμως. Φτου κι απ’ την αρχή. Άμα μου καρφωθεί κάτι στο ξεροκέφαλό μου, δεν κάνω πίσω μέχρι να το φέρω εκεί που θέλω.

A.B.: Πώς τα πάτε με το χιούμορ στον γραπτό λόγο;

Ε.Π.: Το χιούμορ είναι απ’ τους καλύτερους φίλους μου όταν γράφω, αλλά και στη ζωή μου γενικά. Θέλω να βγαίνει στα ποιήματά μου και να κάνει τα παιδιά χαρούμενα. Επίσης θέλω να είναι κατανοητά αυτά που λέω, εύκολα κι απλά. Γιατί να κρύβω τα νοήματα πίσω από τις λέξεις; Είμαι χρόνια κοντά στα παιδιά κι έμαθα να διακρίνω τι ζητάνε. Ούτε κι εκείνα θέλουν τον στείο διδακτισμό στα ποιήματα ή στα λογοτεχνικά κείμενα, όμως νομίζω ότι αφού διαβάσουν και ακούσουν, θα πρέπει να καταλάβουν τι έχεις να τους πεις. Κι έχει πολλά να τους πει η λογοτεχνία και, εν προκειμένω, η ποίηση. Δεν έχει σημασία που τα Παιδαγωγικά Τμήματα μπορεί να έχουν διαφορετική άποψη.

A.B.: Οι δυσκολίες δεν λύνονται με τους δασκάλους;

Ε.Π.: Έρχονται οι δάσκαλοι, οι νηπιαγωγοί, ως νέοι αναπληρωτές στα σχολεία, και δεν ξέρουν ούτε ένα ποιηματάκι, ούτε ένα τραγούδι. Το έχω ζήσει ως Διευθύντρια του σχολείου μου. Δυστυχώς, δεν φέρνουν τίποτε το καινούργιο

όσον αφορά τη λογοτεχνία. Αλλά και πού να ανατρέξουν; Στις Σχολικές Βιβλιοθήκες, όπου η τελευταία Ανθολογία έχει έρθει πριν από είκοσι και πλέον έτη; Ή στους εκδοτικούς οίκους που εκδίδουν την ποίηση έτσι για συμπλήρωμα, ανακατεμένη με τις άλλες τους δραστηριότητες;

Α.Β.: Μήπως είστε γκρινιάρια;

Ε.Π.: Λένε ότι οι ποιητές είναι γκρινιάρηδες και μίζεροι. Μονίμως διαμαρτυρόμενοι και ανικανοποίητοι. Λάθος. Οι ποιητές είναι απαραίτητοι, αλλά και δεδομένοι. Σαν το οξυγόνο στον αέρα. Οι ποιητές γράφουν, κι ας γνωρίζουν ότι τα συρτάρια τους θα φουσκώσουν. Ανανεώνουν τα ποιήματα τους, τον τρόπο της γραφής τους. Η πολιτεία όμως, οι δάσκαλοι, οι νηπιαγωγοί, επιμένουν με το «Αρνάκι άσπρο και παχύ».

Γνωρίζω καλά πως δεν θα 'ρθεί κανένας να πέσει γονατιστός στα πόδια μου, για να του δώσω τα ποιήματά μου. Ούτε κι εγώ, να σας πω την αλήθεια, έψαξα πολύ για να τους βρω. Γράφω και το γλεντάω, όπως τόσα χρόνια έκανα με τα παιδιά. Γράφω σαν παιδί, και τ' απολαμβάνω όπως το παιδί. Μπαίνω στη θέση του και διασκεδάζω μαζί του. Παίζω με τις λέξεις σαν να είναι τόπι, που πάει κι έρχεται στα δάχτυλά μου. Το 'βλεπα και το βλέπω στα μάτια των παιδιών αυτό το παιχνίδι. Είναι καταπληκτικό.

Α.Β.: Παρ' όλα αυτά, η δουλειά σας δεν έμεινε στο ράφι. Την πρόσεξαν διάφοροι φορείς.

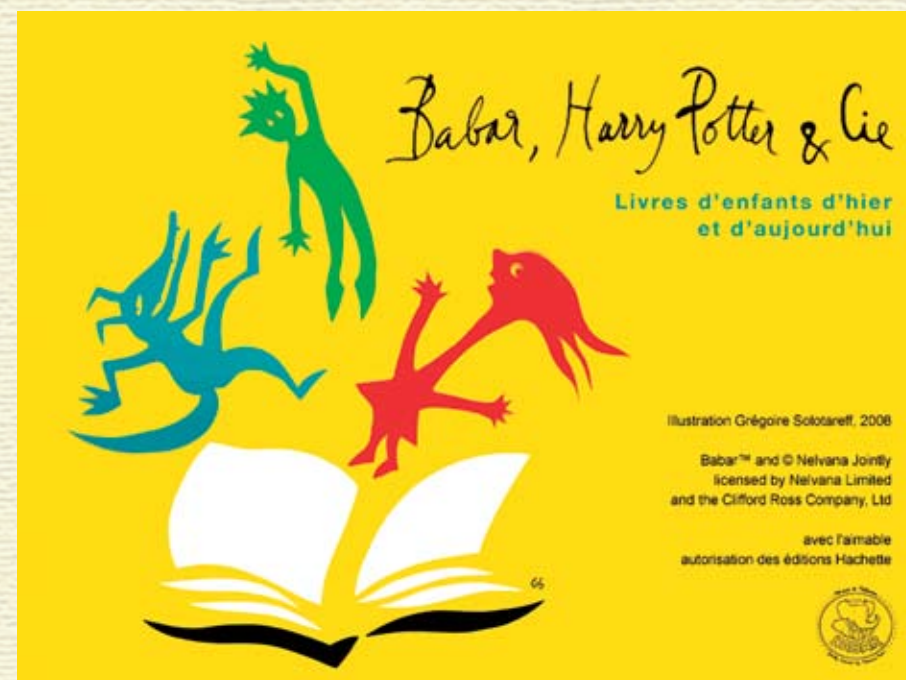
Ε.Π.: Οι διακρίσεις που πήρα στους διαγωνισμούς της Γ.Λ.Σ. αλλά κι άλλων φορέων δεν ήταν το εισιτήριο για το καράβι της επιτυχίας, αλλά η επιβεβαίωση της αξίας της δουλειάς μου. Και τις καταχάρηκα. Σας ευχαριστώ όλους για την αποδοχή που μου επιφυλάξατε. Στον κόσμο των ανθρώπων της λογοτεχνίας μπήκα χάρη σε σας και έτσι τον γνώρισα από κοντά. Είμαι ευτυχής και ευγνώμων γι' αυτό. Λατρεύω τους Έλληνες ποιητές. Η πατρίδα μας έχει τους καλύτερους, και μετράει δύο Νόμπελ. Δεν δικαιούνται και τα παιδιά το δικό τους κομμάτι στην ποίηση; Αφού στο παιδί ποιητικά μιλάμε, από την ώρα που το παίρνουμε στα χέρια μας. Τα ταχταρίσματα, τα νανουρίσματα, τα τραγούδια, τι άλλο είναι; Δεν είναι απόλαυση να διαβάζει κάποιος Σπεράντζα, Καρθαίο, Κρόκο, Χατζηνικολάου, Μανθόπουλο, Χορτιάτη, Φίλντιση, Παράσχο, Κανάκη, Καλαπανίδα, κ.ά.; Πιστεύω πως είναι δύσκολο να γράφει κάποιος για παιδιά – ίσως ακόμα δυσκολότερη η ποίηση. Θέλει μεράκι, δουλειά αλλά και τύχη. Τύχη για να βρει ανθρώπους που θα τον συμβουλέψουν. Εγώ τους βρήκα κοντά σας, κα Βαρελλά, στην κα Ν. Χατζηνικολάου, στην κα Ν. Σακκά, στον κ Β. Αναγνωστόπουλο και πολλούς ακόμη.

ΜΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΕΚΘΕΣΗ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ*

«Μπαμπάρ, Χάρυ Πότερ και άλλα παιδικά βιβλία
του χτες και του σήμερα»

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας (BnF, «François Mitterrand») διοργάνωσε έκθεση με τον παραπάνω τίτλο, από τις 14 Οκτωβρίου του 2008 έως στις 11 Απριλίου του 2009. Σε έναν όμορφα διακοσμημένο χώρο, ο επισκέπτης είχε τη δυνατότητα να περιηγηθεί στον κόσμο του παιδικού βιβλίου μέσα από βιβλία, γκραβούρες, λιθογραφίες του 1844, φωτογραφίες, αφίσες, οπτικοακουστικό υλικό, αλλά και να ξεφυλλίσει παλαιότερα βιβλία με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Η έκθεση άρχιζε με την παρουσίαση χειρόγραφων βιβλίων από το 1658. Οι πρώτες αφηγήσεις του Charles Perrault, Αλφαβητάρια συνοδευόμενα από καρτέλες με τα γράμματα της αλφαβήτου, κουτιά με υλικό αλφαβητισμού, τα

* Την έκθεση επισκέφτηκε το μέλος της Συντακτικής Επιτροπής των Διαδρομών και Επίκουρη Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Τασούλα Τσιλιμένη, η οποία και μας έστειλε το σχετικό κείμενο.

πρώτα βιβλία μυθολογίας (1822) με έγχρωμες εικονογραφήσεις και ανεξάρτητες φιγούρες, αντίτυπα από την Bibliothèque du premier age (1840-1846, Amedée Bedelet), του A. Duma (*Histoire d'un casse-noisette illustré par Bertall*, Paris 1845), αντίτυπα των σειρών για παιδιά του εκδοτικού οίκου Hachette (Bibliothèque rose illustrée, 1863), αφίσες για την προβολή των βιβλίων του I. Βερν (1889), βιβλία και φωτογραφίες της M. Sandorf (1889), των βιβλίων επιστημονικής φαντασίας γενικότερα, του H. Malot (*Sans famille*, 1902), κ.ά.

Η ξενάγηση συνέχιζε με τις πρώτες εκδόσεις για σπουδαίες προσωπικότητες όπως του Richelieu, παιδικά και νεανικά περιοδικά, βιβλία για πολύ μικρά παιδιά, βιβλία με αριθμούς, με «πατριδογνωστικό» –όπως λεγόταν παλαιότερα– περιεχόμενο για τα ζώα, τα φυτά, τα βιβλία της B. Potter (1924). Η σειρά των βιβλίων με τον Babar έπαιρνε τη σκυτάλη, για να τη δώσει εν συνέχεια στα βιβλία-έκπληξη, αυτά με τις τρισδιάστατες κινούμενες εικόνες, στις πρώτες σειρές με βασικούς ήρωες ζώα ή παιδιά (*Martie à l'école*, 1957), στα πρώτα κόμικς, όπως οι περιπέτειες του Tintin (1938), σε βιβλία με τέρατα που αγαπήθηκαν (*Max et Maximontres*, 1985), περιοδικά με ιστορίες του Mickey (1935), του Snoopy, του Asterix (1967), τα πρώτα εικονο-βιβλία και τα εικονογραφημένα-μεταφρασμένα (M.Waddell, London 1988) και, φυσικά, τα βιβλία του Χάρι Πότερ (1998).

Ο επισκέπτης είχε τη δυνατότητα, μέσω της έκθεσης και του υλικού της, να ενημερωθεί για την εξέλιξη των ειδών του παιδικού βιβλίου, κυρίως από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα. Περιδιαβαίνοντας στα εκθέματα –άλλα προστατευόμενα σε προθήκες και άλλα με δυνατότητα αφής–, ο επισκέπτης, ειδικός ή μη, ενημερωνόταν για ζητήματα θεματολογίας του παιδικού βιβλίου, των συγγραφικών και εκδοτικών τάσεων, καθώς και για τις εξελίξεις στην εικονογράφηση.

Ο κατάλογος της έκθεσης ήταν ιδιαίτερα προσεγμένος και ενδιαφέρων. Εκτός από δείγματα παιδικών βιβλίων/εκθεμάτων, περιλάμβανε και άρθρα ειδικών. Σημειώνουμε ενδεικτικά τους εξής συμμετέχοντες: Corinne Gibello-Betnette («Breve(s) histoire(s) du livre pour enfants en France: de l'Orbis sensyalium pictus aux Trois brigands, 1658-1968»), Marie-Claire Bruley («Des livres pour les bébés?»), Ev. Resmond-Wens («Comptines nursery rhymes rondes et chansons: les livres de l'oralité»), M. Pierre Litaudon («Abecedaires: ordre et commencements»), An. Renonciat («Origines et naissance de l'album moderne»), Ol. Piffault («Illustrés, petits miquets et neuvieme art: 'sous-littérature'?»), Al. Faurment («Les Amis de l'enfance : l'évolution des journaux pour le jeunesse, de Berquin a Julie»), M. Butlen («Littérature de jeunesse et pédagogie: un couple agité mais inseparable»), κ.ά.

ΤΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ IBBY/ΚΥΚΛΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2009

Κατά τη διάρκεια της γιορτής για την Παγκόσμια Ημέρα Παιδικού Βιβλίου, που έλαβε χώρα στην ΤΕΧΝΟΠΟΛΗ του Δήμου Αθηναίων στο Γκάζι, στις 2 Απριλίου, ο Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου/Ελληνικό Τμήμα της IBBY ανακοίνωσε τα βραβεία για το έτος 2009 καθώς και τις ακόλουθες διακρίσεις σε φορείς και πρόσωπα:

- Το Βραβείο ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ για τη συνολική προσφορά προσώπων στην ανάπτυξη και την προαγωγή της Παιδικής Λογοτεχνίας: στη συγγραφέα-εκπαιδευτικό κ. **Σοφία Γιαλουράκη**.
- Το Βραβείο Κ. Π. ΔΕΜΕΡΤΖΗ στον Έλληνα δάσκαλο (αθλοθέτης ο κ. Π. Αλέφαντος και οι Εκδόσεις Άγκυρα): στους εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης κ. **Σταυρούλα Μιχαλοπούλου** και κ. **Γιώργο Φραγκάκη**.
- Το Βραβείο σε Εκπαιδευτικό Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (αθλοθέτης οι Εκδόσεις Ψυχογιός): στον εκπαιδευτικό Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κ. **Χρίστο Φωτεινόπουλο**.
- Το Βραβείο σε παιδική/νεανική βιβλιοθήκη ακριτικής περιοχής (αθλοθέτης οι Εκδόσεις Καστανιώτη): στη **Βιβλιοθήκη Νέου Σουλίου Σερρών**.
- Το Βραβείο προγράμματος για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας (αθλοθέτης οι Εκδόσεις Πατάκη): στο πρόγραμμα «**Παραμύθια και Μουσικές του κόσμου**» που πραγματοποιείται στη Βυτίνα Αρκαδίας από το μη κερδοσκοπικό σωματείο «**Τόπος Συνάντησης και Διαδράσεων Μύθων και Ήχων**» και την κ. **Βίκυ Σταύρου**. Έπαινος δόθηκε στο παιχνίδι «**Στη χώρα των Λοτοβιβλιοφάγων**», που σχεδίασε η εκπαιδευτικός κ. **Μαρία Σιταρά**.
- Το Βραβείο σε σχολείο, βιβλιοθήκη, άλλο φορέα ή πρόσωπο που καλλιεργεί την αγάπη για το παιδικό βιβλίο με τα εργαλεία της νέας τεχνολογίας (αθλοθέτης οι Εκδόσεις Παπαδόπουλος): στο **Πειραματικό Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο Πορταριάς «Ν. ΤΣΟΠΟΤΟΣ»**, για την ιστοσελίδα του //:biblio-dimotikosxoleioportarias.blogspot.com
- Το Βραβείο σε Σύλλογο γονέων και κηδεμόνων που με τις δραστηριότητές του προωθεί την παιδική/νεανική λογοτεχνία (αθλοθέτης οι Εκδόσεις Μίνωας): στο **Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Βούλας Αττικής**.

- Το Βραβείο σε Βιβλιοθηκονόμο (αθλοθέτης οι Εκδόσεις Λιβάνη): στη βιβλιοθηκονόμο των Παιδικών Βιβλιοθηκών Δήμου Καλαμαριάς κ. **Γλυκερία Αντωνιάδου**.
- Το βραβείο ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΜΑΞΙΜΟΥ σε βιβλίο προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας (αθλοθέτης ο Κύκλος): στο βιβλίο της κ. **Χρυσάνθης Τσιαμπαλή Κελεπούρη**, Ένα ποντίκι αλλιώς από τ' άλλα (Ψυχογιός). Έπαινος δόθηκε στο βιβλίο της κ. **Λιάνας Δενεζάκη**, Ένας γενναίος σκύλος (Λιβάνη).
- Το Βραβείο σε λογοτεχνικό βιβλίο μέσης σχολικής ηλικίας (αθλοθέτης η κ. Αθηνά Μπίνιου): στο βιβλίο του κ. **Βασίλη Παπαθεοδώρου**, Το μεγάλο ταξίδι της κινέζικης πάπιας (Καστανιώτης), και στο βιβλίο του κ. **Αλέξη Σταμάτη**, Ο Άλκης και ο λαβύρινθος (Καστανιώτης). Έπαινος δόθηκε στο βιβλίο της κ. **Νατάσας Καρακατσάνη**, Ο ήλιος είναι για όλους (Πατάκης).
- Το Βραβείο σε λογοτεχνικό βιβλίο για τη νεανική ηλικία (αθλοθέτης ο Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πατρών κ. Ηρακλής Καλλέργης): στο βιβλίο της κ. **Λότης Πέτροβιτς-Ανδουτσοπούλου**, Η προφητεία του κόκκινου κρασιού (Πατάκης).
- Το Βραβείο εικονογράφησης παιδικού βιβλίου (αθλοθέτης ο κ. Ευγένιος Πετριδής): στην κ. **Έφη Λαδά** για το βιβλίο *Η βροχή των αστεριών* (Μοντέρνοι Καιροί) σε κείμενο της Βάσιας Μώραλη, και στην κ. **Διατσέντα Παρίση** για το βιβλίο *Ο κύριος Μπου* (Δίπτυχο) σε κείμενο της Τασούλας Τσιλιμένη. Έπαινοι δόθηκαν στον κ. **Νίκο Καμπασελέ** για

το βιβλίο *Μικόμπο, ο γιος της Καλέου* (Βιβλιοπωλείον της Εστίας) σε διασκευή Βασιλικής Κοντογιάννη-Φραγκίσκου Καμπασελέ, και στην κ. **Σοφία Τουλιάτου** για το βιβλίο *Ο Ισίδωρος και ο ναυαγός* (Πατάκης) σε κείμενο της Αμάντας Μιχαλοπούλου.

Επίσης, ανακοινώθηκαν οι υποψηφιότητες για το **Διεθνές Βραβείο Άντερσεν 2010**:

- Για τη συγγραφή η κ. **Λότη Πέτροβιτς-Ανδουτσοπούλου** και για την εικονογράφηση η κ. **Διατσέντα Παρίση**.

Για αναγραφή στους Τιμητικούς Πίνακες της IBBY προτείνονται τα βιβλία:

- Για τη Συγγραφή: το βιβλίο *Άλλα τα μάτια της μαίμου κι άλλα της κουκουβάγιας* (Πατάκης), της κ. **Σοφίας Μαντουβάλου**.
- Για την Εικονογράφηση: το βιβλίο *Η βροχή των αστεριών* (Μοντέρνοι Καιροί), για την εικονογράφηση της κ. **Έφης Λαδά** σε κείμενο της κ. Βάσιας Μώραλη.
- Για τη μετάφραση: το βιβλίο της Λόρες Τσάιλντ, *Πού έμπλεξες πάλι, Κλάρις Μπίν;* (Πατάκης) για τη μετάφραση του **Φίλιππου Μανδηλαρά**.

Υποψήφια για το Διεθνές Βραβείο Παιδικής Λογοτεχνίας «Astrid Lindgren 2010» θα είναι η κ. **Βάσω Ψαράκη**.

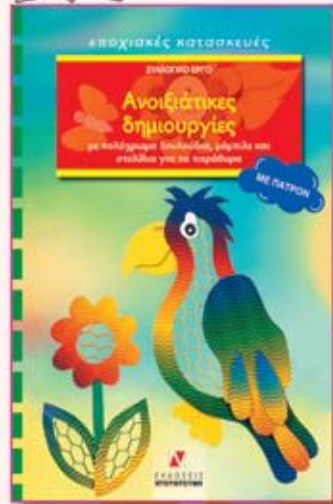

ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ Ε'

Εποχιακές κατασκευές

Νέες πρωτότυπες δημιουργίες

ΜΕ ΠΑΤΡΟΝ
σε φυσικό
μέγεθος!

ΜΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΥΛΗ

από τα καλύτερα βιβλία κατασκευών που κυκλοφορούν στο εξωτερικό!

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΤΟΥΝΤΟΥΜΗ

Μουρομιάλη 60 - 10680 Αθήνα, Τηλ.: 210 3632647-210 3605509, Fax: 210 3626500 e-mail: info@doudoumis.gr - www.doudoumis.gr

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ
ΣΕΙΡΑ
Νέφυρες

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΕ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το παράδειγμα του 132ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών

Επιμέλεια: Τζέλα Βαρνάβα-Σκούρα

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Στέλλα Πρωτονοταρίου
Πέτρος Χαροφταλής
Κλωνίτη Βασιλική
Παρασκευή Βασιλάκου
Ελευθερία Νικολακοπούλου
Γιάννης Μακρυγιάννης
Ευκλείη Παπαδοπούλου
Σπυριανή Τζοζοπούλου
Χριστίνα Κορρά
Πολύμη Μάστορα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΝΤΟΥΝΤΟΥΜΗ

Αυτό το βιβλίο είναι το βιβλίο του 132ου Δημοτικού Σχολείου της Γκράβας, έτσι όπως λειτουργήσε με διευθύντρια τη Στέλλα Πρωτονοταρίου από το 1999 μέχρι και το 2007. Παρουσιάζονται εδώ όλες οι πρωτοποριακές και καινοτόμες διαπολιτισμικές προσεγγίσεις που σχεδίασαν και εφάρμοσαν οι εκπαιδευτικοί του για την ένταξη και την ενεργητική συμμετοχή όλων των μαθητών και των μαθητριών στη ζωή του σχολείου.

Στο 132ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, όπου οι μαθητές και οι μαθήτριες από οικογένειες μεταναστών αγγίζουν το 70% του συνόλου, οι εκπαιδευτικοί αντιμετώπισαν αυτή την πραγματικότητα με βαθιά παιδαγωγική γνώση, με ευαισθησία και αποφασιστικότητα. Το σχολείο έγινε χώρος έρευνας και δημιουργικότητας, κριτικής σκέψης και απόλαυσης.

Η έκδοση αυτή έρχεται σε μια περίοδο όπου τα προβλήματα και οι ανάγκες των πολυεθνικών πλέον σχολείων μας αποτελούν την πιο σοβαρή πρόκληση την οποία η εκπαιδευτική κοινότητα καλείται να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά. Προχωρήσαμε σε αυτή την έκδοση, γιατί θεωρούμε ότι η αδιαμφισβήτητη ποιότητα της παιδαγωγικής και της εκπαιδευτικής δουλειάς που γινόταν στο 132ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών αποτελεί ένα σημαντικό παράδειγμα για όλα τα σχολεία που αντιμετωπίζουν τα ίδια ή παρόμοια προβλήματα.

Τζέλα Βαρνάβα-Σκούρα

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΤΟΥΝΤΟΥΜΗ

Μουρομιάλη 60 - 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210 3632647-210 3605509, Fax: 210 3626500
e-mail: info@doudoumis.gr - www.doudoumis.gr

4ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΟΛΥΜΠΟΥ

3 & 4 Ιουλίου 2009

Καλλιπεύκη & Γόννοι Λάρισας

Τασούλα Τσιλιμένη

Επίκουρος Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Στις 3 & 4 Ιουλίου 2009, το Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, ο Πανελλήνιος Όμιλος Φίλων Αφήγησης (ΠΟΦΑ) και το Σωματείο για τον πολιτισμό του Κ. Ολύμπου, Αν. Κισσάβου «ΔΡΥΑΣ», πραγματοποίησαν το «4ο Φεστιβάλ Αφήγησης Ολύμπου».

Δίπλα στον αργυροδίτη Πηνεό (Τέμπη), και μέσα στο ξέφωτο του δάσους της Καλλιπεύκης (Πατωμένη), λαϊκοί και σύγχρονοι αφηγητές, Έλληνες και ξένοι (Εύη Γεροκώστα, Δημήτρης Προύσαλης, Kristy Hartsiotis, Antony Nanson, Βάσω Μακρή, Νίκος Κλαδίσιος, Βασίλης Καραβιδές, Ανθή Θάνου, Παναγιώτης Κούλελης με το πολυφωνικό σύνολο «Πλειάδες»), ξετύλιξαν το κουβάρι με τις ιστορίες και για δύο βραδιές οδήγησαν το κοινό στα μονοπάτια των μύθων και των παραμυθιών.

Το Πανεπιστήμιο, δίνοντας έμφαση στην έρευνα, ενσωματώνει στο πρόγραμμα και μια επιστημονική ενότητα. Έτσι, το Σάββατο το πρωί έγιναν και διαλέξεις από τους/τις: Χατζητάκη Χρυσούλα (Αν. Καθ. Α.Π.Θ.), Τριάντου Ιφιγένεια (Επικ. Καθ. Παν. Ιωαννίνων), Antony Nanson (Bath Spa University). Παράλληλα πραγματοποιήθηκαν δύο εργαστήρια για την τέχνη της αφήγησης.

Το Φεστιβάλ Αφήγησης Ολύμπου συγκεντρώνει όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον του κοινού από όλη την Ελλάδα, και έχει καθιερωθεί ως θεσμός, αφού από το 2003 διοργανώνεται ανελλιπώς στην ίδια περιοχή. Αργά το βράδυ του Σαββάτου, η Πρόεδρος του Φεστιβάλ και Επίκουρος Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, κα Τασούλα Τσιλιμένη, έκλεισε τις εργασίες του ανανεώνοντας το ραντεβού για το 2011.

Πληροφορίες για το φεστιβάλ μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του ΠΟΦΑ (www.pofa.ece.uth.gr).

ΕΦΥΓΕ

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΨΥΧΟΓΙΟΥ-ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΚΗ (1941-2009)

Θανάσης Καραγιάννης

Δρ Επιστημών της Αγωγής/Παιδικής Λογοτεχνίας

Έφυγε αθόρυβα από κοντά μας, στις 24 Μαΐου 2009, όπως αθόρυβο και διακριτικό ήταν το πέρασμά της από τη ζωή. Η φίλη και συνεργάτιδά μας για πολλά χρόνια στην *Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας* (μέλος της Συντακτικής Επιτροπής και της Ομάδας Πρωτοβουλίας της) και στην Ένωση Συγγραφέων-Εικονογράφων Παιδικού Βιβλίου (από τα ιδρυτικά μέλη της), έδωσε τα τέσσερα τελευταία χρόνια αξιοπρεπή μάχη με την επάρατο, την οποία τελικά έχασε. Το θλιβερό συμβάν διαδόθηκε γρήγορα και γέμισε με στενοχώρια όλους τους συναδέλφους

ομοτέχνους της και φίλους της στο χώρο της Λογοτεχνίας για παιδιά.

Γεννήθηκε στη Νάξο το 1941 και αργότερα, μετά τις βασικές εγκύκλιες σπουδές της, παρακολούθησε σεμινάρια Παιδαγωγικής. Έτσι απόκτησε γνώσεις τις οποίες αξιοποιούσε κοινωνικά. Είχε μια μακροχρόνια συγγραφική και κοινωνική δραστηριότητα, με ομιλίες της σε σχολεία και συλλογικούς φορείς σε όλη την Ελλάδα, ιδιαίτερα όμως αγωνίστηκε ενάντια στα ναρκωτικά, τη φοβερή κοινωνική μαστίγα των τελευταίων δεκαετιών. Ευαίσθητο άτομο κοινωνικά και με έντονη προσωπικότητα, με αριστερή ιδεολογία και πηγαίο χιούμορ, αντιμετώπιζε με γενναιότητα όλα τα κοινωνικά θέματα και αγωνιζόταν, μαζί με τους συντρόφους της, για την επίλυσή τους. Τη χαρακτήριζε η αισιοδοξία, αν και το βλέμμα της ήταν μελαγχολικό, δίνοντας σε αυτούς που την πρωτογνώριζαν μιαν εσφαλμένη εντύπωση για το χαρακτήρα της. Αγαπούσε τη συνεργασία και αποδείκνυε τη συντροφικότητα στην καθημερινότητά της, ως αξία ζωής. Ως καλή και τρυφερή μητέρα μεγάλωσε δύο παιδιά/επιστήμονες: την Αγγελική και τον Πύργο. Είχε έναν θαυμάσιο σύζυγο, τον αγαπημένο φίλο Νίκο Ψυχογιό, ο οποίος μας άφησε κι αυτός, εδώ κι ένα χρόνο περίπου (Φεβρουάριος 2008).

Το πρώτο της βιβλίο, *Η ιστορία του νερού* (1978), εκδόθηκε από τη Σύγχρονη Εποχή και βρίσκεται ήδη στην 8η έκδοσή του. Ακολούθησαν από τον ίδιο εκδοτικό οίκο τα παρακάτω έργα: *Το γλαράκι* (1983, 4η έκδοση), *Νύχτα στο ζωολογικό κήπο* (1984), *Ο Σταρένιος* (1986, 5η έκδοση), *Αριάδνη, Αισώπου μύθοι-1* και *Αισώπου μύθοι-2* (2005), *Το άρωμα των λουλουδιών* (2006). Επίσης

κυκλοφόρησαν τα παρακάτω βιβλία της για παιδιά: *Η φεγγαροαχτίδα* (1981, εκδ. Κέδρος), *Αξέχαστες μέρες* (μυθιστόρημα, εκδ. Μόκας, 1988, 3η έκδοση, Βραβείο Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών), *Το γαλάζιο που ερωτεύτηκε το μπλε* (εκδ. Μόκας), *Ελληνική Μυθολογία* (8 τόμοι: *Η δημιουργία του κόσμου, Οι θεοί του Ολύμπου, Η Αργοναυτική Εκστρατεία, Ηρακλής, Δαίδαλος και Ίκαρος, Διόνυσος, Ιλιάδα, Οδύσσεια*, 2005, εκδ. Φύκιρης). Για ενήλικες έγραψε δύο βιβλία: *Ναρκωτικά. Ενημέρωση – Πρόληψη* και *Στην ερημιά του πλήθους* (3η έκδοση, εκδ. Φύκιρης).

Έγραφε μικρές ιστορίες και έντεχνα παραμύθια για παιδιά με απλό και κατανοητό ύφος. Προσπαθούσε να μυήσει τους μικρούς αναγνώστες της στις περιοχές της επιστήμης (*Η ιστορία του νερού, Ο Σταρένιος*), της οικολογίας και των κοινωνικών προβλημάτων (*Το γλαράκι, Το άρωμα των λουλουδιών*). Επιδιώξή της ήταν να ευαισθητοποιήσει και να προβληματίσει τα παιδιά για ποικίλα θέματα. Οι συνεχείς επανεκδόσεις των βιβλίων της αποδεικνύουν το πόσο αγαπητή ήταν σε παιδιά, γονείς και εκπαιδευτικούς, οι οποίοι την καλούσαν για ομιλίες στα σχολεία, στα οποία πάντοτε έβρισκε την ευκαιρία να παίξει με τα παιδιά και να τα διασκεδάσει.

Η Αναστασία Ψυχογιού-Περιστεράκη είχε και καλλιτεχνική φλέβα, την οποία φανέρωσε από τα πρώτα χρόνια της συγγραφικής/εκδοτικής δουλειάς της, αφού εικονογράφησε τα πρώτα βιβλία της: *Το γλαράκι, Νύχτα στο ζωολογικό κήπο, Ο Σταρένιος, Αξέχαστες μέρες*, ενώ στα υπόλοιπα συνεργάστηκε με εικονογράφους όπως η Χριστίνα Γαγγάδη και ο Αλέξανδρος Γαγγάδης. Το πρώτο βιβλίο της (*Η ιστορία του νερού*) όμως εικονογράφησε η Φιλομήλα Βακάλη-Συρογιαννοπούλου, και ήταν η πρώτη καλλιτεχνική εργασία της στο χώρο της Παιδικής Λογοτεχνίας, προτού ακόμη γίνει συγγραφέας για παιδιά.

Στο τελευταίο βιβλίο της Αναστασίας Ψυχογιού-Περιστεράκη, *Το άρωμα των λουλουδιών*, πρωταγωνιστές είναι τα πουλιά, που ευαισθητοποιούν τις βιομηχανικές καμινάδες να δεχτούν να τους βάλουν φίλτρα για την εξάλειψη της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Πράγματι οι καμινάδες πείθονται, όταν για πρώτη φορά γνωρίζουν και εντυπωσιάζονται από το άρωμα των λουλουδιών που τους προσφέρουν τα πουλιά. Έτσι, οι ίδιες απαιτούν από τους εργοστασιάρχες να μπουν τα φίλτρα. Εκείνοι θυμώνουν και κυνηγούν να πιάσουν τα πουλιά, τα οποία θεωρούν υπαίτια των δυσάρεστων γι' αυτούς εξελίξεων, αφού το οικονομικό κόστος θα είναι μεγάλο... Στο παρόν βιβλίο η θεματική προσέγγιση μπορεί να γίνεται με τρόπο απλό και παιδική αφέλεια, όμως ο παιδαγωγικός τρόπος με τον οποίο χειρίζεται το κοινωνικο-πολιτικό αυτό θέμα η συγγραφέας είναι ικανός να προβληματίσει τα παιδιά/αναγνώστες και να τα οδηγήσει αργότερα στη συμμετοχή τους σε κοινωνικούς αγώνες για την προστασία του περιβάλλοντος.

Ελπίζουμε σύντομα να γίνει η συνολική αποτίμηση του λογοτεχνικού και κοινωνικού της έργου. Της το οφείλουμε.

Ο Ρούπερτ Γκριντ, ο φίλος του Χάρι Πότερ, προσβλήθηκε προ καιρού από τον ιό της νέας γρίπης. Τώρα όμως, ο νεαρός ηθοποιός είναι καλά και επιστρέφει στη δουλειά του. Αναρωτιόμαστε, αν η γρίπη έριχνε στο κρεβάτι κάποιον διανοούμενο, κάποιον ποιητή ή κάποιον συγγραφέα, θα γέμιζαν οι εφημερίδες με την είδηση;

Στην εφημερίδα *Athens Post* της 10ης Ιουλίου 2009 διαβάζουμε: «Το πρόγραμμα είναι απλό. Εθελοντές του Ομίλου UNESCO Νομού Πειραιώς και Νήσων αφήνουν βιβλία σε παγκάκια, σε πάρκα, σε στάσεις λεωφορείων και τρένων και σε πεζόδρομους. Αυτός που θα τα βρει, θα ανοίξει την πρώτη σελίδα, θα διαβάσει τις οδηγίες και αυτόματα, αν επιθυμεί, γίνεται μέλος του προγράμματος «Ένα βιβλίο αναζητά αναγνώστη».

Μπορεί να πάρει το βιβλίο μαζί του, στο σπίτι του, και ειδικά τώρα στις διακοπές, να το διαβάσει και να το επιστρέψει στο σημείο που το βρήκε. Έτσι συμμετέχει σε ένα ελκυστικό παιχνίδι που αρχίζει να παίζεται στις γειτονιές του Πειραιά και στους γύρω Δήμους και που μπορεί να δώσει στο διάβασμα μια ξεχωριστή μαγεία.

Η ιδέα εφαρμόζεται στο Παρίσι, στη Νέα Υόρκη και στη Φλωρεντία εδώ και μερικά χρόνια με μεγάλη επιτυχία.

Όσοι πιστοί, προσέλθετε!

ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Θεατρολογική έρευνα-μελέτη με θέμα: «Το Θέατρο για παιδιά – Σχολικό Θέατρο στην Ελλάδα. 19ος, 20ός αι. έως τις μέρες μας»

Ο Δρ Θανάσης Καραγιάννης, διδάσκων στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και Κριτικός Θεάτρου για παιδιά-Συγγραφέας, πραγματοποιεί θεατρολογική έρευνα που αφορά στην Ιστορία του Θεάτρου για παιδιά στην Ελλάδα. Καλεί όλους τους αναγνώστες του περιοδικού μας, τα μέλη του Κ.Ε.Π.Β. και της Γ.Λ.Σ. να του αποστείλουν:

- A. Βιβλία τους με θεατρικά έργα για παιδιά (κατάλογο θεατρικών παραστάσεων –σε περίπτωση που έχουν παρασταθεί–, φωτοτυπίες από Κριτικές Βιβλίου ή Κριτικές Θεάτρου, αφίσες, κ.λπ.).
- B. Πλήρες εργοβιογραφικό τους σημείωμα.
- Γ. Πληροφορίες για παλιά, σχετικά με το θέμα, βιβλία που τυχόν διαθέτουν (εκδοθέντα πριν από το 1970).
- Δ. Πληροφορίες για σχετικά με το θέμα βιβλία που έχουν εντοπίσει σε σχολικές ή δημοτικές βιβλιοθήκες (εκδοθέντα κατά τον Μεσοπόλεμο, αλλά και ευρύτερα στις δεκαετίες 1940, 1950 και 1960).
- E. Πληροφορίες για δραστηριότητες και εκδηλώσεις, που αφορούν στις παραστατικές τέχνες (Θέατρο για παιδιά, Κουκλοθέατρο, Θέατρο σκιών, Μαριονέτες, Αφηγήσεις παραμυθιών, μεικτές τεχνικές, κ.λπ.).
- ΣΤ. Ανέκδοτα θεατρικά κείμενά τους για παιδιά (σκετς, μονόπρακτα, δίπρακτα, κ.ά.).
- Z. Έργα τους για Κουκλοθέατρο, Μαριονέτες, Θέατρο σκιών (που θα αποτελέσουν τη θεματική συνέχεια της έρευνάς του).
- H. Πληροφορίες για οτιδήποτε σχετικό πρόκειται να εκδώσουν μελλοντικά.

Οι συγγραφείς μπορούν να αποστέλλουν τα βιβλία τους στη διεύθυνση: Θανάσης Καραγιάννης, Καπετανάκη 58, 173 42, Άγ. Δημήτριος, Αθήνα, κατόπιν προσυνηνόησης με τον ίδιο, στα τηλ.: 210 9825670, 6977972991, ή στην ηλεκτρονική του διεύθυνση: promytheasorestis@yahoo.gr

Ο κ. Θανάσης Καραγιάννης επιθυμεί να μην παραλείψει στο υπό έκδοση βιβλίο του κανέναν δραματουργό για παιδιά, γι' αυτό και σας παρακαλεί να μην αμελήσετε τη συμβολή σας στην έρευνά του, συμμετέχοντας μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου του 2009.

Στέλνει δε, μέσα από το περιοδικό μας, τους χαιρετισμούς και τις ευχαριστίες του.

Ευχαριστεί, τέλος, το περιοδικό μας για τη συμπαράσταση και βοήθειά του κατά τη διεξαγωγή της έρευνάς του, με τη δημοσίευση της παρούσας ανακοίνωσης.

Μαριέττα Ανδριοπούλου Καπέλλα
Η ΔΙΚΗ ΜΑΣ ΑΘΗΝΑ
ΕΝΑΣ ΟΔΗΓΟΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

- Μήπως κρύβεται η Ευρώπη στο πορτοφόλι σου; Ψάξε καλά και αν δεν τη βρεις, διάβασε τη σελίδα 238 του βιβλίου *Η δική μας Αθήνα!*
- Τι είναι γραμμένο κάτω από το άγαλμα του Γεωργίου Καραϊσκάκη στο Ζάππειο; Βρες το στη σελίδα 81.
- Έχεις ποτέ προσπαθήσει να μετρήσεις τις νερατζιές στον Περιφερειακό Δρόμο του Λυκαβηπού; Αν ξέρεις πόσες είναι, πες μας να το γράψουμε!

Η δική μας Αθήνα είναι ένα πρωτότυπο «παιχνίδι συνειρμών», με θέμα τα μνημεία, τα μουσεία, την ιστορία, τη σύγχρονη ζωή, την τέχνη, τη φύση και το τοπίο της Αθήνας. Με το παιχνίδι αυτό, η πόλη της Αθήνας γίνεται τελικά η αφορμή για ένα συναρπαστικό ταξίδι μέσα στον ελληνικό πολιτισμό, αρχαίο και σύγχρονο.

Το βιβλίο απευθύνεται σε **παιδιά ηλικίας 8-15 χρόνων**, στους γονείς τους αλλά και στους δασκάλους και καθηγητές τους.

από 6 ετών

Βασίλης Μπουντούρης
Η ΑΓΑΠΕΙ ΔΙΔΑΣΚΕΙ

Μια συγκινητική αφήγηση για την επικοινωνία ανθρώπων και ζώων. Για την απομάκρυνση του ανθρώπου από τη φύση. Για την απώλεια. Μα, πάνω απ' όλα για όλες τις ουσιαστικές έννοιες και σημασίες της λέξης «αγάπη».

από 9 ετών

Πάνος Χριστοδούλου
ΤΡΟΧΟΝΟΜΟΣ ΣΤΑ ΚΑΤΣΑΒΡΑΧΑ
Εικονογράφηση: CAROLINE O'NEAL

Η ιστορία ενός νέου και αλλόκοτου τσοπάνη, ο οποίος φορώντας στολή τροχονόμου και με όπλο του το μοναδικό του σφύριγμα, επιμένει να μάθει στα πρόβατά του να τηρούν τους κανόνες οδικής κυκλοφορίας.

για μικρά και μεγάλα παιδιά

Μπατριτσίσε Μαζίνι
101 ΚΑΛΟΙ ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΠΑΙΔΙ

Στο βιβλίο αυτό θα βρεις 101 καλούς λόγους για να είσαι παιδί. Στην πραγματικότητα, όμως, είναι πολύ περισσότεροι...

Οι ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

είναι το περιοδικό που ασχολείται
με τη θεωρητική θεμελίωση
της Παιδικής Λογοτεχνίας,
την παρουσίαση παιδικών βιβλίων
(μ' ένα ένθετο δεκαεξασέλιδο),
την πληροφόρηση γύρω από
την κίνηση των παιδικών βιβλίων
καθώς και με τη διδακτική της λογοτεχνίας
και τις εφαρμογές στο σχολείο.

Ενδιαφέρει:

εκπαιδευτικούς
γονείς
εικονογράφους
βιβλιοθηκάρχους
εκδότες
παιδοψυχολόγους
ερευνητές
σπουδαστές
και γενικά
όσους ενδιαφέρονται
για τα παιδικά βιβλία.

94 ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2009
ISSN 1105-1523

9 771105 152000